

Адміністративне ПРАВО і ПРОЦЕС

ISSN 2227-796X

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 2 (37) / 2022

Журнал «Адміністративне право і процес» містить результати сучасних наукових досліджень у галузі адміністративного та адміністративного процесуального права України й зарубіжних країн. Дописувачами журналу є провідні українські та європейські вчені, молоді науковці, юристи-практики. Запропонована структура журналу відтворює систему адміністративного права, адміністративного процесуального права, яка відповідає сучасному європейському вченню про сутність і внутрішню побудову цих галузей права.

Для науковців, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, юристів-практиків, а також студентів юридичних факультетів та вищих навчальних закладів юридичного спрямування.

**Видається чотири рази на рік
Засновано 2012 року**

Включено до переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») з юридичних дисциплін (081 – Право) (Наказ Міністерства освіти і науки України від 28 грудня 2019 року № 1643)

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

**Журнал внесений
до Index Copernicus International**

Адреса редакційної колегії:
вул. Володимирська, 60,
м. Київ, 01601, Україна
Телефон: +38 (099) 608 73 25
E-mail: aprlaw@uni.kiev.ua
Зареєстровано:
Державною реєстраційною
службою України.
Свідоцтво про державну
реєстрацію –
КВ № 18863–7663 Р
від 28.04.12
Засновник:
Київський національний
університет
імені Тараса Шевченка.

Редакційна рада

**Мельник
Роман
Сергійович**

**Гревцова
Радміла
Юрївна**

**Кормич
Борис
Анатолійович**

**Кузнichenko
Сергій
Олександрович**

**Лукач
Ірина
Володимирівна**

**Посидинок
Валерія Вікторівна**

**Доктор
Еггле
Білевичюте**

**Доктор
Тома
Бірмонтієн**

**Наталія
Чабан**

**Лана
Офак**

**Костас
Параскева**

**Совгіря
Ольга
Володимирівна**

**Джанфранко
Тамбуреллі**

**Доктор
Агне
Тваронавічсн**

**Естаніслао
Арана Гарсія**

доктор юридичних наук, професор, професор
Вищої школи права Університету КАЗГЮУ
імені М. С. Нарікбасва, головний редактор журналу;

кандидат юридичних наук, доцент, директор Центру
медичного права юридичного факультету Київського
національного університету імені Тараса Шевченка;

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри
морського та митного права Національного університету
«Одеська юридична академія»;

доктор юридичних наук, професор, ректор Одеського
державного університету внутрішніх справ;

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри
господарського права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка;

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри
господарського права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка;

професор Університету Миколаса Ромеріса, член Комісії
з розгляду адміністративних спорів Литви (Литва);

професор Лабораторії правосуддя, Лабораторії прав людини
юридичного факультету Інституту публічного права
Університету Миколаса Ромеріса (Литва);

професор, завідувач кафедри Жана Моне
Кентерберійського університету (Нова Зеландія);

доцент юридичного факультету Загребського
університету (Хорватія);

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
адміністративного права юридичного факультету
Кіпрського Університету (Кіпр);

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри
конституційного права юридичного факультету Київського
національного університету імені Тараса Шевченка;

науковий працівник в галузі міжнародного права Інституту
міжнародних правових досліджень (ISGI) Національної
дослідницької ради (CNR) (Рим, Італія);

Лабораторія соціальних технологій, Лабораторія
посередництва та сталого розв'язання конфліктів
юридичного факультету Інституту публічного права
Університету Миколаса Ромеріса (Литва);

доктор юридичних наук, професор, Університет Гранади
(Іспанія).

Administrative LAW and PROCESS

SCIENTIFIC AND PRACTICAL JOURNAL

№ 2 (37) / 2022

"Administrative law and process" publishes the findings of research on administrative law and administrative procedural law of Ukraine and foreign countries. Authors of the journal are leading Ukrainian and European scholars, young researchers, legal practitioners. The journal's structure renders the system of administrative law, administrative procedural law which is in line with modern European doctrine of the essence and internal composition of the above law branches.

Target readers are representatives of public and local authorities, legal practitioners as well as students of law faculties and law schools.

Frequency: four times a year
Established in 2012

The journal is entered into the list of Ukrainian scientific professional editions (category "B") in juridical disciplines (081 – Law) (The Order of the Ministry of Science and Education of Ukraine dated December 28, 2019 No 1643)

The articles were checked for plagiarism using the software StrikePlagiarism.com developed by the Polish company Plagiat.pl.

The journal is included in Index Copernicus International

Address of the editorial office
60 Volodymyrska str.,
Kyiv, 01601, Ukraine
Contact number:
+38 (099) 608 73 25
E-mail: applaw@uni.kiev.ua
Registered by the Ministry of Justice of Ukraine
Certificate of state registration
KB № 18863 – 7663 P
dated 28.04.12

Founder:
Taras Shevchenko National
University of Kyiv.

Editorial Board

Melnyk Roman Serhiiovych

Doctor of Juridical Sciences, Professor,
Professor at the Law School, M. Narikbayev
KAZGUU University,
Editor-in-chief of the journal;

Hrevtsova Radmila Yuriiivna

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Director
of the Center for Medical Law of the Faculty of Law of Kyiv
National Taras Shevchenko University;

Kormych Borys Anatoliiovych

Doctor of Law, Professor, Head of the Department of Maritime
and Customs Law of the National University "Odessa Law
Academy";

Kuznichenko Serhii Oleksandrovych

Doctor of Juridical Sciences, Professor,
Rector of the Odessa State University of Internal Affairs;

Lukach Iryna Volodymyrivna

Doctor of Juridical Sciences, Professor, Professor
at the Department of Commercial Law of the Taras
Shevchenko National University of Kyiv;

Poiedynok Valeriia Viktorivna

Doctor of Juridical Sciences, Professor, Professor
at the Department of Commercial Law of the Taras
Shevchenko National University of Kyiv;

Prof. Dr. Eglė Bilevičiūtė

Professor at Mykolas Romeris University; Member
at Lithuania Administrative Disputes Commission
(the Republic of Lithuania);

Dr. Toma Birmontien

Professor at Justice Laboratory, Human Rights Laboratory
of Faculty of Law of Institute of Public Law, Mykolas Romeris
University (the Republic of Lithuania);

Natalia Chaban

Professor, Head of Jean Monnet Chair, University
of Cantenbury (New Zealand);

Lana Ofak

Associate Professor at the Faculty of Law, University
of Zagreb (Croatia);

Costas Paraskeva

PhD (law), associate professor at Administrative law
department, Faculty of Law, University of Cyprus (Cyprus);

Olga V. Sovgyria

Doctor of Juridical Sciences, Professor, Professor
of the Department of Constitutional Law of the Faculty of Law
of the Taras Shevchenko National University of Kyiv;

Gianfranco Tamburelli

Researcher of International Law at the Institute of International
Legal Studies (ISGI) of the National Research Council (CNR),
(Rome, Italy);

Dr. Agne Tvaronaviciene

Social Technologies Laboratory, Mediation
and Sustainable Conflict Resolution Laboratory of Faculty
of Law, Institute of Public Law of Mykolas Romeris
University (the Republic of Lithuania);

Estanislao Arana Garcia

Prof. Dr., Universidad de Granada (Spain).

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

Роман Мельник

ПУБЛІЧНИЙ ІНТЕРЕС У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ:
ВИХІДНІ ПОЗИЦІЇ ДОКТРИНАЛЬНОГО РОЗУМІННЯ І ПРАКТИЧНОГО
ЗАСТОСУВАННЯ (ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА КАЗАХСТАНУ).....5

Віктор Брановицький

ВИДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН
У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ГРОМАДЯН НА КОРИСТУВАННЯ
ПРИРОДНИМИ ОБ'ЄКТАМИ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НАРОДУ УКРАЇНИ.....21

ОСОБЛИВЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

Євген Бакутін

ОКРЕМІ АСПЕКТИ З ПИТАНЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗДІЙСНЕННЯ
КОНТРОЛЮ ЗА ДОРОЖНІМ РУХОМ35

Михайло Кравченко

ПУБЛІЧНИЙ ІНТЕРЕС ЯК НЕВРАХОВАНИЙ ЧИННИК
ПРИ ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЇ ТА ТАКТИКИ
ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ49

Катерина Недоступ

НОРМИ, ЩО ВСТАНОВЛЮЮТЬ ПРОЦЕДУРИ СПРАВЛЯННЯ
МІСЦЕВИХ ЗБОРІВ, У СТРУКТУРІ ПОДАТКОВОГО КОДЕКСА УКРАЇНИ.....61

Ігор Пастух

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КЕРУВАННЯ
ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ У СТАНІ СП'ЯНІННЯ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ74

ТРИБУНА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО

Хон Сеул

ВАКЦИНАЦІЯ ПРОТИВ COVID-19 В КАЗАХСТАНЕ:
ПРАВО ИЛИ ОБЯЗАННОСТЬ?.....86

CONTENTS

GENERAL ADMINISTRATIVE LAW

Roman Melnyk

PUBLIC INTEREST WITHIN PUBLIC ADMINISTRATION:
INITIAL POSITIONS OF DOCTRINAL UNDERSTANDING AND PRACTICAL
APPLICATION (ACCORDING TO THE LEGISLATION OF UKRAINE
AND KAZAKHSTAN).....5

Wiktor Branowicki

TYPES OF ADMINISTRATIVE-LAW RELATIONS
IN THE SPHERE OF REALIZATION CITIZENS' RIGHT TO USE
NATURAL OBJECTS OF THE OWNERSHIP RIGHT
OF THE PEOPLE OF UKRAINE.....21

SPECIAL ADMINISTRATIVE LAW

Yevhen Bakutin

CERTAIN ASPECTS ON THE ORGANIZATION OF TRAFFIC CONTROL.....35

Mykhailo Kravchenko

PUBLIC INTEREST AS A FACT NOT TAKEN INTO ACCOUNT
IN THE FORMATION OF STRATEGY AND TACTICS
OF THE STATE ECONOMIC POLICY OF UKRAINE.....49

Kateryna Nedostup

THE NORMS THAT ESTABLISH THE PROCEDURES FOR COLLECTION
OF LOCAL TAXES IN THE STRUCTURE OF THE TAX CODE OF UKRAINE.....61

Igor Pastukh

DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF LEGAL REGULATION
OF ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY FOR DRIVING
OF VEHICLES IN THE STATE OF INTOXICATION74

YOUNG SCIENTIST TRIBUNE

Khon Seul

VACCINATION AGAINST COVID-19 IN KAZAKHSTAN:
RIGHT OR OBLIGATION?86

ПУБЛІЧНИЙ ІНТЕРЕС У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ¹: ВИХІДНІ ПОЗИЦІЇ ДОКТРИНАЛЬНОГО РОЗУМІННЯ І ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ (ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА КАЗАХСТАНУ)

Мета. Метою статті є спроба проаналізувати категорію «публічний інтерес» з позицій доктринального розуміння та практичного застосування у сфері публічного управління.

Методи. Методологію дослідження становлять різноманітні методи наукового пізнання, включаючи порівняльно-правовий, системно-структурний, аналізу, синтезу та інші, які дають змогу системно й послідовно підійти до розв'язання наукових завдань, дослідити і порівняти між собою позиції вчених, положення правових актів відповідних держав, судової практики та сформулювати авторські висновки.

Результати. У статті публічний інтерес розглядається крізь історичну призму та робиться висновок, що за радянських часів ця категорія використовувалася в якості «зручної ширми» для обмеження прав приватних осіб, що не дозволяє посилалися на раніше отримані наукові результати для обґрунтування сучасних тенденцій у даній сфері. Значну увагу у роботі присвячено пошуку універсального визначення категорії «публічний інтерес». Автор критикує існуючі підходи щодо цього питання, особливо наголошуючи на тому, що кількісні показники носіїв певного інтересу не можуть виступати достатньою підставою для віднесення того або іншого з них до кола публічних інтересів. У статті, поміж іншим, наголошується, що система публічних інтересів не може бути постійною та незмінною. Вона формується під дією різних чинників і тому має час від часу переглядатися. Однак при цьому держава повинна турбуватися про стабільність публічних інтересів і не допускати їх необґрунтованого звуження чи/або розширення.

Приділяє науковець увагу і питанню альтернативних поглядів на обсяг публічних інтересів у межах сучасних держав, апелюючи при цьому до авторів лібертаріанської концепції держави. На його погляд, ця концепція у певних межах використовується органами судової влади, які вирішують випадки конкуренції між правами людини та публічним інтересом, що підтверджує її життєздатність. У роботі наголошується також, що публічний інтерес є конституційною цінністю, що допомагає йому конкурувати з іншими конституційними цінностями (наприклад, основними правами й свободами людини) та мати пріоритет щодо цінностей, які знайшли закріплення на рівні законів і підзаконних актів.

Висновки. Важливим аспектом роботи є формулювання умов, за яких допускається обмеження прав і свободи людини з посиланням на необхідність забезпечення публічного інтересу, який, на думку автора, є цінністю «другого порядку» у сучасній демократичній та правовій державі.

Ключові слова: публічне управління, публічний інтерес, конституція, адміністративне право, права і свободи людини.

¹ В основу статті покладено окремі матеріали з: Мельник Р. С. Общее административное право Республики Казахстан : учебник: в 3 т. Алматы, 2022. Т. 1: Введение в теорию.

Роман Мельник,

доктор юридичних наук,
професор, професор
Вищої школи права
Університету КАЗГЮУ
імені М. С. Нарікбаєва
orcid.org/0000-0002-3375-6117
r_melnik@kazguu.kz

1. Вступні пояснення

Аксіоматичним на сьогоднішній день є твердження, що публічне управління завжди спрямоване на реалізацію та забезпечення публічного інтересу, пов'язане з ним і невід'ємне від нього (Таранов, 2003; Адміністративне право України, 2021; Галунько, 2010). Ця теза приймається та підтримується більшістю вітчизняних правознавців, однак, такий підхід видається поверховим; він не враховує усіх тих змін, що відбулися і продовжують відбуватися у сфері взаємовідносин держави та особистості. У цій частині досить згадати, наприклад, ч. 2 ст. 3 Конституції України (Конституція України, 1996) (*«Права та свободи людини та їх гарантії визначають зміст та направленість діяльності держави»*) та/або ч. 1 ст. 1 Конституції Республіки Казахстан (Конституция Республики Казахстан, 1996), де сказано, що *«людина, її життя, права та свободи є найвищими цінностями у Республіці»*. З цих конституційних формул стає очевидною наявність певної нестиковки між «тотальним» пріоритетом публічного інтересу і верховенством (першорядністю) прав і свобод, отже, і інтересів, приватної особи у державі.

При цьому, однак, викладене не означає, що права та свободи людини завжди матимуть пріоритет щодо публічного інтересу. Найяскравішим прикладом тут можуть бути всі ті заходи, які реалізовані в державі з метою запобігання поширенню коронавірусу. Обмеження роботи кафе, ресторанів, торговельно-розважальних центрів тощо, все це було реалізовано під егідою охорони/захисту публічного інтересу (життя та здоров'я населення, забезпечення функціонування системи охорони здоров'я), що, у свою чергу, супроводжувалося масштабними обмеженнями прав підприємців, а також звичайних громадян.

Разом із тим не можна забувати та скидати з рахунків і той факт, що публічне управління може бути реалізовано також і в ім'я нечисленної групи людей (наприклад, сприяння проведенню мирних зборів декількома людьми, які відстоюють «непопулярну» думку/позицію), що, відповідно, виключає твердження про те, що управлінська діяльність завжди спрямована на реалізацію інтересу, який є важливим/значущим

для значної кількості осіб (Адміністративне право, 2021). Підтримка державою непопулярних поглядів меншості, на думку Європейського суду з прав людини, є ознакою демократичної держави (Решение Европейского суда..., 2009). Публічне управління може «зміщуватися» і на рівень індивіда, забезпечуючи потреби й очікування окремих осіб (наприклад, соціальне забезпечення) (Maurer, 2004).

Викладене, таким чином, вимагає детальнішого аналізу категорії публічного інтересу з наступним з'ясуванням його значення для правозастосовної (управлінської) діяльності у сучасних умовах.

2. Історична ретроспектива проблематики

Змістовне розуміння багатьох юридичних термінів, якими ми оперуємо сьогодні, склалося за радянських часів, що, як наслідок, породжує чимало проблем, особливо у сфері адміністративного права. Ця галузь права, якщо дивитися на неї крізь призму чинних нормативно-правових актів, змінилася порівняно з радянським правом на 100 відсотків. Абсолютно справедливою у цій частині є висловлена у літературі думка про те, що «публічне право, на відміну від приватного права, завжди було схильне до порівняно більш стрімких змін, і завжди швидше та нервово реагувало і мало реагувати на соціальні та політичні події. Його лінія розвитку «набагато сильніше коливається залежно від напряму політичних вітрів, ніж у стабільнішого за змістом приватного права» (Шенбергер, 2012).

Отже, усі раніше (за радянських часів) чинні нормативно-правові акти витіснені новими, що ґрунтуються на сучасних конституціях. Але у сфері адміністративної доктрини ситуація інша. Вчені не поспішають відмовлятися від тих напрацювань та положень, які сформувалися у межах попереднього історичного періоду, продовжуючи цитувати у своїх роботах позиції радянських авторів для пояснення процесів та тенденцій сьогодення. Можливо, в окремих випадках це допустимо (особливо у роботах історичного профілю), але це не може бути правилом! Юридична наука, яка бажає відповідати реаліям життя, має подбати про глибоке очищення свого термінологічного апарату; виробити адекватні сучасному правовому регулюванню підходи до розуміння відповідних термінів. Викладене стосується й категорії «публічний інтерес».

Аналіз юридичної літератури дає змогу зробити висновок, що розуміння категорії публічний інтерес (у її різних варіаціях) багато у чому базується на радянській юридичній доктрині, яка, у свою чергу, відображала прагнення правлячої партії підпорядкувати державному контролю усі сфери життєдіяльності людини. Для реалізації цього завдання було розроблено концепцію безумовного пріоритету суспільних інтересів над інтересами особистості. Характеризуючи положення індивіда у радянській державі, Н. П. Карадже-Іскров у 1927 р. писав: «Індивідуальна свобода не є у нас таким основним принципом, як на Заході: наша держава перейнята ідеями колективізму»; «...наша держава не схильна висувати на перший план

особистість. Навпаки, вона розглядає окремих осіб лише як засіб для досягнення своєї мети»; «...у нас особистість не є чимось самоцінним»; «...забезпечення її прав стоїть на другому плані» (Карадже-Искров, 1927). У зв'язку з цим у радянській адміністративно-правовій літературі з'явилися сотні згадок та відсилань до «інтересів абсолютної більшості населення» (Студеникин, 1945), «інтересів соціалістичного суспільства» (Студеникин, 1945), «інтересів трудящих, які збігаються з державними інтересами» (Евтихийев, 1946) за допомогою яких стверджувалася думка, що державне управління завжди спрямоване на забезпечення та реалізацію спільних інтересів, а правовою основою для цього процесу виступають норми адміністративного права.

З позицій сьогодення ми чудово розуміємо, що під егідою захисту та реалізації спільних інтересів у радянській державі відбувалося лише гноблення та, фактично, поневолення громадян. Загальні (колективні) інтереси, іншими словами, стали зручною ширмою, яка прикривала зловживання, порушення й безмірні обмеження прав, свобод та інтересів приватних осіб. Держава була єдиною силою, що мала право/можливість визнати той чи інший інтерес загальним (публічним), а після цього, з використанням механізмів примусу, забезпечувати його реалізацію. У зв'язку з цим категорично не можна погодитися з думкою, що публічним інтересом є лише той інтерес, що визнаний (узгоджений, встановлений) державою. Такий підхід є продовженням радянської ідеології повного підпорядкування особистості державі. Він підлягає ґрунтовному перегляду.

3. Термінологія

Аналіз чинних нормативних актів свідчить, що вони часто оперують термінами, співзвучними з категорією публічний інтерес. Так, у Конституції РК йдеться про: життєво важливі інтереси Республіки Казахстан (ч. 2 ст. 10); інтереси державної безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я, захисту прав і свободи інших (ст. 32); інтереси захисту прав і свобод людини та громадянина, забезпечення національної безпеки, суверенітету та цілісності держави (пп. 10-1 ч. 1 ст. 44). У свою чергу, Адміністративний процедурно-процесуальний кодекс РК (Адміністративний процедурно-процесуальний кодекс РК) (далі – АППК) оперує категоріями суспільний інтерес (ч. 1 ст. 5), інтереси суспільства та держави (ч. 3 ст. 32), інтереси місцевого державного управління (пп. 7 ч. 2 ст. 57).

Подібні формулювання можна зустріти і в українському законодавстві. Так, наприклад, Конституція України знає такі категорії, як: національні інтереси (ч. 1 ст. 18); інтереси національної безпеки (ч. 2 ст. 32); інтереси суспільства (ч. 7 ст. 41); інтереси держави (ст. 131-1) тощо.

Коментуючи наявність такої кількості варіацій терміна «інтерес», припустимо, що це пов'язано передусім з нерозвиненістю доктринальних уявлень про публічний інтерес, відсутністю єдиної позиції серед вчених щодо застосування того чи іншого поняття. Як було зазначено вище, в юридичній

літературі, з одного боку, продовжує існувати постсоціалістичне уявлення про категорію державного (публічного) інтересу, а, з другого боку, сучасні автори дедалі частіше звертають увагу на європейські концепції, рішення міжнародних організацій, у тому числі й судів, які активно використовують категорію «публічний інтерес», що вбирає у себе будь-які інтереси, які відображають узагальненні потреби суспільства та держави.

Вважаємо, що перелічені вище терміни є різновидом публічного інтересу. Їх застосування можна пояснити необхідністю конкретизувати вид публічного інтересу залежно від рівня та сфери юридичного регулювання (100 ответов на 100 вопросов, 2017).

4. Визначення інтересу як публічного

Аналіз наявних у юридичній літературі точок зору показує, що у визначенні категорії «публічний інтерес», а також інших подібних/суміжних за звучанням з нею термінів, панує ідея про те, що публічний інтерес являє собою бажання, прагнення, цінності великих (окремих) соціальних груп (Шарнина, 2005; Андрушко, 2011; Галунько, 2010; Дмитренко, 2016). На подібній позиції перебуває і український законодавець, який у нещодавно прийнятому Законі України «Про адміністративну процедуру» визначив публічний інтерес як інтерес держави, суспільства, територіальної громади, а також важливі для значної кількості осіб інтереси та потреби (ЗУ «Про адміністративну процедуру», 2021). За такого підходу, як бачимо, суб'єктний склад носіїв того чи іншого інтересу є визначальним для його кваліфікації в якості публічного. Головною проблемою такої позиції є неможливість встановлення/визначення мінімальної кількості носіїв будь-якого інтересу для його визнання публічним. Тисяча носіїв інтересу є достатньою для його віднесення до кола публічних? Ми впевнені, що знайдуться ті, хто ствердно дадуть відповідь на це питання; не виключаємо, що будуть і ті, хто висловиться проти.

При цьому не можна залишати поза увагою і той факт, що до кола публічних інтересів, як зазначається у німецькій юридичній літературі, можуть і мають бути віднесені й ті інтереси, які хоча і належать одній людині, проте їх порушення є небажаним/шкідливим для інших співгромадян (Dreows, Wacke, 1986).

Разом із тим є й інша точка зору, прихильники якої вважають, що «публічний інтерес є системою приватних інтересів», які можуть об'єднатися у групі (Курочкин, 2011). З подібною постановкою питання складно погодитися з урахуванням нескінченного видового розмаїття приватних інтересів, з одного боку, та можливістю об'єднання великих груп приватних осіб навколо інтересів низовинних, аморальних, які навряд чи «zasлужовують» на віднесення їх до категорії публічних інтересів, – з другого.

Не буде правильним визначати публічний інтерес і крізь призму державного інтересу чи отожднювати їх (Ситдикова, 2012; Андрушко, 2011.). Державний інтерес може бути визначений як система цінностей, важливих і значущих

насамперед для функціонування держави, її органів та посадових осіб. Так, в якості державного інтересу можна розглядати оптимізацію внутрішніх управлінських процесів або поліпшення процедури заміщення вакантних посад державної служби. У деяких сферах та питаннях державний інтерес може збігатися з публічним інтересом (забезпечення національної безпеки), що, однак, не є правилом. У зв'язку з цим державний інтерес доцільно розглядати як підвид колективного інтересу, який не може в автоматичному порядку бути віднесений до публічного інтересу.

Продемонстровані вище підходи до формулювання визначення публічного інтересу є спрощеними, орієнтованими на, так би мовити, механічне виділення публічного інтересу з певної сукупності існуючих у суспільстві, у державі та на індивідуальному рівні потреб, цінностей тощо. У зв'язку з цим більш обґрунтованою виглядає позиція європейських авторів, які небезпідставно вважають, що кваліфікація певного інтересу в якості публічного має і може здійснюватися лише з урахуванням обставин місця та часу, в історичних межах конкретної держави, певного політичного режиму та державного управління (Брєбан, 1988).

Викладене, таким чином, означає, що віднесення того чи іншого інтересу до публічного не може бути постійним. Під впливом різних чинників ті чи інші інтереси можуть перетворюватися на публічні, а публічні переходити в розряд приватних. Іншими словами, мають здійснюватися перегляд та переоцінка тих чи інших інтересів на предмет можливості/неможливості їх віднесення до інтересів публічних. Це завдання є надзвичайно важливим для держави, яка сповідує принципи демократії та правової державності, бо розширювальне тлумачення категорії «публічний інтерес» може призвести до формування патерналістської держави, що під егідою захисту публічного інтересу буде втручатися у всі (багато) сфер життєдіяльності своїх громадян. З огляду на це рішення про віднесення того або іншого інтересу до категорії публічного має бути належним чином обґрунтоване; держава (в особі відповідних органів чи посадових осіб) повинна пояснити необхідність такого кроку. Постійні і неналежним чином обґрунтовані зміни обсягу публічного інтересу можуть стати підставою для підозри держави (у широкому розумінні цього слова) у підтримці вузьковідомчих чи корпоративних цілей, які не мають нічого спільного із загальним благом.

З огляду на викладене дещо незрозумілою виглядає ситуація, яка склалася в Україні щодо питання доступу суб'єктів підприємницької діяльності до ринку послуг з доставки пенсій та грошової допомоги громадянам. Так, у 2001 р. Конституційний Суд України у справі про виплату та доставку пенсій та грошової допомоги (Рішення Конституційного Суду України, 2001) ухвалив рішення, яким було встановлено, що діяльність, пов'язана з виплатою та доставкою пенсій, грошової допомоги малозабезпеченим громадянам, може здійснюватися виключно державними підприємствами зв'язку. Така позиція

була обґрунтована Судом тим, що *«Держава, надавши це право, мала на меті, з одного боку, забезпечити соціальний захист найбільш незахищеної частини населення, для якої пенсії та грошова допомога є єдиним джерелом існування, а з другого – створити ефективний механізм виплати і доставки пенсій та інших соціальних виплат громадянам»* (власне, на цьому обґрунтування такого рішення закінчилося). Очевидно, що в даному випадку йшлося про публічний інтерес, необхідність забезпечення якого (створення надійного механізму соціальних виплат) дозволила Суду стати на позицію можливості обмеження права на підприємницьку діяльність тих суб'єктів, які хотіли б займатися доставкою названих соціальних виплат населенню.

Проте 29 березня 2021 р. Уряд України ухвалив постанову № 277 «Про додаткові заходи щодо організації виплати та доставки пенсій та грошової допомоги за місцем фактичного проживання одержувачів в межах України», якою було дозволено приватним банківським установам надавати послуги із доставлення пенсії населенню (Про додаткові заходи щодо, 2021).

З огляду на це виникає запитання: невже проблема доставки пенсій у 2021 р. втратила своє значення настільки, що держава може «дозволити» собі вже не контролювати цей процес шляхом звуження переліку операторів цієї послуги? Ця сфера вже перестала бути значимою для великої кількості громадян? Чи що саме дозволило Уряду або що його спонукало для зміни вектору діяльності у даній сфері? На жаль, у названій вище постанові Уряду відсутні будь-які обґрунтування; не згадується у ній і про Рішення Конституційного Суду України, в якому було зафіксовано принципово іншу позицію, і не дається йому оцінка. Зрозуміло, що постанова Уряду – це не «місце» для коментування раніше ухвалених рішень, проте десь цей коментар мав би бути. Очевидно, що ті суб'єкти, яким у 2001 р. було відмовлено у праві доставляти пенсії населенню, хотіли б почути від держави (у широкому розумінні цього слова) відповідні пояснення та коментарі.

Такі приклади, на жаль, викликають багато запитань і, у тому числі, щодо того, а чи дійсно суб'єкти прийняття відповідних рішень керувалися під час їх ухвалення публічними інтересами.

5. Доктринальне розуміння категорії «публічний інтерес»

Формулюючи визначення публічного інтересу, передусім звернемо увагу на той факт, що таким може бути лише той інтерес, який є однаково значимим і важливим для усіх у цілому і для кожного окремо. «Публічні інтереси мають загальнолюдський характер, доступний і властивий усім людям, незалежно від соціального статусу» (Шарнина, 2005). Тому шляхом задоволення публічного інтересу відбувається опосередкований позитивний вплив і на приватних осіб, які, зазнаючи певних обмежень, проте отримують вигоду в довгостроковій перспективі. «Оскільки у публічному інтересі полягає загальне благо, володіння яким є цінним для кожного індивіда, обмеження права і свободи особистості є цілком можливим, виходячи з публічних інтересів... Обмеження

права відбувається не на користь якоїсь однієї особи, а на користь загального блага, отже, і блага особи, права якої обмежуються» (Шарнина, 2005). Однак при цьому варто пам'ятати, що таке обмеження має бути належним чином обґрунтованим; одного лише посилення на задоволення загального блага буде недостатньо. Суб'єкт обмеження повинен чітко і зрозуміло пояснити, для чого і з якою метою запроваджуються такі обмеження, і які саме вигоди для загального блага вони можуть принести.

6. Альтернативні точки зору щодо необхідності/можливості існування публічного інтересу

Разом із тим слід зазначити, що у світовій літературі висловлюються і більш радикальні позиції, пов'язані із закликом якщо не до повної відмови від публічного інтересу, то, як мінімум, до його максимального обмеження. З цього питання, зокрема, висловлювався Р. Нозік, який зазначав: «Є лише окремі люди, різні люди, у кожного з яких власне життя. Коли індивіда використовують до вигоди інших, це означає, що його використовують, а вигоду отримують інші. І нічого більше. Відбувається тільки те, що з ним щось робити заради інших. Розмови про благо всього суспільства приховують цей факт (Навмисно?)...» (Нозік, 1974).

Коментуючи сформульовану позицію, відзначимо, що її окремі прояви можна побачити у судових рішеннях Федерального конституційного суду Німеччини, який високо цінує недоторканність прав і свобод людини у ситуаціях, коли ці блага держава має намір «використати» аби досягти більш значимої вигоди (вигоди для інших). Зокрема, йдеться про рішення, прийняте у справі, пов'язаній з перевіркою конституційності закону, який надавав право міністру оборони віддавати наказ про знищення пасажирського літака разом з пасажирами, у разі якщо такий літак було захоплено терористами і його планувалося використати для знищення інших будівель, завдання шкоди іншим особам. Вирішуючи цю справу, Суд постановив: «Держава не повинна захищати більшість своїх громадян, навмисно вбиваючи меншість ... Зважування життя проти життя відповідно до стандарту того, скільки людей може бути зачеплено, з одного боку, і скільки – з іншого, не допускається. Держава не повинна вбивати людей, тому що частина загиблих є меншою, в порівнянні з тим, скільки життів держава таким чином сподівається врятувати ... Відмова пасажирів в праві на життя не може бути виправдана тим фактом, що вони розглядаються як частина літака (зброї). Той, хто міркує таким чином, робить їх просто об'єктом державних дій і позбавляє їх людських якостей і гідності...» (Leitsätze zum Urteil, 2006).

7. Конституція та публічний інтерес

Вочевидь, що інтереси перебувають і можуть бути реалізованими лише у межах права та на підставі права, вихідні засади якого закладено у Конституції. Пошук та виділення публічних інтересів за такого підходу дещо спрощуються, оскільки у Конституції велика кількість аспектів та проявів державного, суспільного і приватного життя вже приведено у певну погоджену/узгоджену

систему, яка зумовлена історичними, культурними та іншими особливостями становлення й розвитку країни. Іншими словами, Основний закон заклав необхідні та достатні передумови для виділення переліку/системи публічних інтересів. Це означає, що публічний інтерес стає конституційною цінністю, що дозволяє йому конкурувати з іншими конституційними цінностями (наприклад, основними правами та свободами людини) та мати пріоритет щодо цінностей, які знайшли закріплення на рівні законів та підзаконних актів.

Аналіз положень, наприклад, Конституції РК дає змогу зробити висновок, що під категорію публічних інтересів підпадають інтереси, пов'язані із:

- забезпеченням безпеки життя та здоров'я громадян;
- гарантуванням прав, свобод та гідності людини;
- демократією та правовою державністю;
- обороною та безпекою держави;
- фінансовою стабільністю держави;
- охороною навколишнього середовища;
- громадським здоров'ям;
- освітою;
- економікою добробуту;
- соціальною справедливістю;
- інфраструктурним забезпеченням;
- доступом до публічної інформації;
- культурою.

Фіксація переліку публічних інтересів у Конституції, таким чином, виключає необхідність їх державного санкціонування. Публічні інтереси, іншими словами, є конкретизацією духу та ідей, закладених в Основному законі держави. Не може бути жодних публічних інтересів за межами Конституції; не можуть існувати такі публічні інтереси, які суперечать основоположним принципам функціонування держави, насамперед демократії, правовій та соціальній державності; або таких, що порушують заборони, сформульовані у Конституції.

8. Значення публічного інтересу для публічного управління

Складно повною мірою погодитися з висловленою у літературі думкою, що первинною метою публічного управління у демократичній, соціальній та екологічній державі є збереження й просування публічних інтересів (Wolff, 2017). Це пов'язано з тим, що такий підхід не узгоджується з процитованими вище конституційними положеннями про пріоритет прав, свобод та законних інтересів людини у державі. Таким чином, для публічного управління основною і першорядною метою є не публічний інтерес, а людина, її життя, права та свободи.

Водночас викладене не означає, що публічний інтерес не є значимим і важливим. Безперечно, це не так. Публічний інтерес виступає другим (наступним) пріоритетом для публічного управління після людини, її життя,

прав і свободи. Розвиваючи сформульовану думку, наголосимо, що у тих сферах, які не стосуються прав і свобод людини безпосередньо; там, де права та свободи людини забезпечені, гарантовані та реалізовані; там, де йдеться про питання, що стосуються одночасно всіх і кожного (наприклад, екологія) – у цих випадках і за таких ситуацій публічний інтерес виступає імпульсом для публічного управління, приводячи його у постійний рух. Але, разом із тим, публічний інтерес і «зв'язує» публічне управління. «При впорядкованому державному устрої суб'єкти публічного управління повинні дотримуватись публічних інтересів, виражених і встановлених у Конституції (наприклад, положеннями про цілі держави), у законах (у їх мотивах та з метою регулювання), у статутах чи інших обов'язкових документах, дотримуватися та реалізовувати їх» (Wolff, 2017).

Справедливим є твердження про те, що реалізація публічного інтересу виступає умовою реалізації приватних інтересів. Наприклад, умовою реалізації інтересу з отримання конкретним громадянином вищої професійної освіти є реалізація публічного інтересу щодо організації системи вищої професійної освіти. Умовою реалізації приватного інтересу, пов'язаного з бажанням відвідувати рідних, які проживають в іншому населеному пункті, є організація транспортного сполучення (Шарнина, 2005).

При цьому важливо розуміти, що інтерес у сфері публічного управління може виконувати й іншу роль. Там і тоді, коли ставиться питання обмеження прав і свободи людини, держава часто апелює до публічного інтересу. Іншими словами, підставою для обмеження прав і свободи людини може бути необхідність забезпечити (гарантувати, захистити, відновити тощо) публічний інтерес.

9. Публічний інтерес як підстава обмеження прав людини

Права та свободи людини можуть бути обмежені з посиланням на необхідність забезпечення публічного інтересу за одночасного виконання наступних умов:

- **по-перше**, мета, для досягнення якої обмежуються права та свободи людини, має бути легітимною. Мета буде вважатися легітимною за умови, якщо вона дозволена (допускається) конституцією, а також законами та/або впливає з їх положень;
- **по-друге**, відсутність прямої конституційної заборони на вчинення дій (рішень), спрямованих на досягнення тієї чи іншої мети (Шлинк, 2012);
- **по-третє**, обмеження прав і свобод людини, зокрема, й у разі необхідності забезпечення публічного інтересу, має бути здійснено з дотриманням принципу пропорційності. Зазначимо, що в законодавстві окремих країн вимога дотримання цього принципу фіксується на найвищому нормативному рівні. Так, у Конституції Швейцарської Конфедерації можна знайти таке положення: «Державні дії мають здійснюватися у публічних інтересах та бути співмірними» (Союзная конституция Швейцарской Конфедерации,

1999). Процитоване речення чітко підкреслює, що одного лише «публічного інтересу» для вторгнення в приватну сферу недостатньо. Будь-які обмеження мають бути співмірним (Шлинк, 2012). Відповідно, неспівмірне обмеження прав приватної особи задля досягнення публічного інтересу є неприпустимим та позаправовим.

10. Публічний інтерес у практиці адміністративного судочинства

Час від часу у рішеннях українських судів можна зустріти категорію «публічний інтерес», яка використовується суддями, зокрема для визначення правової природи спірних правовідносин. Так, наприклад, Великою Палатою Верховного Суду 13 лютого 2019 р. у справі № 810/2763/17 (К/9901/44258/18) зроблено висновок, що наявність у відповідних правовідносинах публічного інтересу («публічний інтерес – важливі для значної кількості фізичних і юридичних осіб потреби») та намагання суб'єкта владних повноважень забезпечити його реалізацію (охорону) свідчить про адміністративно-правову природу таких відносин (постанова Великої Палати, 2019).

Висловлюючи власне ставлення до такої позиції, зазначимо, що вона виглядає контроверсійною, адже «складання» разом інтересів певної кількості осіб не робить такий інтерес публічним і навряд чи може (такий інтерес) впливати на визначення правової природи спірних відносин. На наш погляд, будь-яке право чи будь-який інтерес є нейтральними з правової точки зору. Правову природу чи то суб'єктивному праву, чи то інтересу надають ті норми, які визначають порядок їх реалізації. Право власності може бути забезпечено (реалізовано) за допомогою норм цивільного права в межах договірних відносин між двома приватними особами. Водночас право власності (наприклад, на квартиру) може виникнути у приватної особи на підставі рішення суб'єкта владних повноважень, який дозволив приватизацію такої квартири. Відповідно, суб'єктивне право власності може мати як приватноправові, так і публічно-правові прояви, залишаючись нейтральним з точки зору правової природи в разі, якщо особа (власник чи потенційний власник) не вступає в жодні правовідносини. Викладене однаковою мірою стосується і інтересу, досягнення (реалізація) якого за участю публічної адміністрації може регулюватися як нормами приватного, так і нормами публічного права. При цьому, незважаючи на те, якими нормами він буде врегульований, він від цього не втратить своєї публічності, тобто орієнтації на цілі, які мають характер загальнолюдський, досяжний і властивий усім людям, незалежно від їх соціального статусу. Дії та рішення публічної адміністрації з упорядкування роботи громадського транспорту, очевидно, зорієнтовані на забезпечення публічного інтересу, що, однак, не заважає їх регулюванню за допомогою норм приватного права.

Наведений приклад наочно демонструє, що публічний інтерес все ще тлумачиться з поверхових позицій, заснованих на викривленому розумінні цього явища, зокрема, і в частині можливості його використання для визначення правової природи відповідних відносин. Принагідно підкреслимо, що у тих

країнах, де адміністративні суди функціонують набагато довше, ніж в Україні, вже давно було встановлено та доведено, що інтерес не може бути лакмусовим папірцем для з'ясування правової природи тих або інших правовідносин (Allgemeines Verwaltungsrecht, 2005).

11. Висновки

Отже, проблематика публічного інтересу і особливо у контексті публічного управління вимагає ґрунтовного переосмислення. Спрощені підходи до розуміння даного явища, що існують нині, «прирікають» громадян на постійну загрозу порушення та/або обмеження їх прав, свобод і законних інтересів під приводом забезпечення публічного інтересу. Публічний інтерес є цінністю другого порядку, перебуваючи у «підпорядкуванні» прав і свобод людини, із якими він повинен узгоджуватися завжди, коли виникає необхідність його забезпечення та реалізації, за рахунок порушення (обмеження) прав та свобод. Значне навантаження у цій частині покладається на адміністративне право, яке має містити як доктринальні положення про цю категорію, так і відповідні регулятори, за допомогою яких можна було б забезпечити необхідний та описаний вище баланс. Сформульовані на рівні адміністративно-правової доктрини положення щодо публічного інтересу мають бути взяті на озброєння також і суддями адміністративних судів у процесі оцінки наявності/відсутності достатніх/необхідних підстав для обмеження суб'єктами публічного управління прав, свобод та законних інтересів приватних осіб.

Список використаних джерел:

1. 100 ответов на 100 вопросов по Общему административному праву : учеб. пособ. / под ред. Р. С. Мельника. Киев : Юринком Интер, 2017.
2. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галунько, О. Кузьменко та ін. ; за заг. ред. В. Галунька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021.
3. Административный процедурно-процессуальный кодекс Республики Казахстан. *Ведомости Парламента РК*. 2020. № 13. Ст. 66.
4. Андрушко І. П. Категорія «публічний інтерес» у конституційному праві: поняття та зміст. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 4.
5. Брэбан Г. Французское административное право / под ред. и со вступ. ст. С. В. Боботова: пер. с фр. Москва : Прогресс, 1988.
6. Галунько В. В. Публічний інтерес в адміністративному праві. *Форум права*. 2010. № 4.
7. Дмитренко Е. Особливості співвідношення публічного і приватного інтересу у фінансовому праві. *Науковий вісник Національної академії прокуратури України*. 2016. № 2.
8. Евтихийев. Советское административное право. Москва, 1946.
9. Карадже-Искров Н. П. Новейшая эволюция административного права. Иркутск, 1927.
10. Конституция Республики Казахстан. *Ведомости Парламента Республики Казахстан*. 1996. № 4. Ст. 217.
11. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

12. Курочкин С. А. Частные и публичные интересы в праве – системное исследование. *Юридический мир*. 2011. № 10.
13. Нозик Р. Анархия, государство и утопия. «Интермедиадор», 1974.
14. Про адміністративну процедуру : Закон України від 16 листопада 2021 р. № 1883-IX. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68834
15. Про додаткові заходи щодо організації виплати і доставки пенсій та грошової допомоги за місцем фактичного проживання одержувачів у межах України: постанова Кабінету Міністрів України від 29 березня 2021 р. № 277. *Офіційний вісник України*. 2021. № 29. Ст. 1624.
16. Решение Европейского суда по правам человека по делу «Бачковский и др. против Польши» от 3 мая 2007 г. *Свобода собраний в постановлениях Европейского суда по правам человека*. Артефакт, 2009.
17. Рішення Великою Палатою Верховного Суду 13 лютого 2019 р. у справі № 810/2763/17 (К/9901/44258/18). URL: https://protocol.ua/ua/postanova_vp_vs_vid_13_02_2019_roku_u_spravi_810_2763_17/
18. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 62 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 11 Закону України «Про зв'язок» та окремих положень статті 4 Закону України «Про підприємництво» (справа про виплату і доставку пенсій та грошової допомоги) від 20 червня 2001 р. № 10-рп/2001. *Офіційний вісник України*. 2001. № 26. Ст. 1183.
19. Ситдикова Р. И. Частный, публичный и общественный интерес в авторском праве. *История и теория цивилистической мысли*. 2012. № 2.
20. Союзная конституция Швейцарской Конфедерации от 18 апреля 1999 г. URL: http://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/swiss/swiss--r.htm
21. Студеникин С. С. Советское административное право. Москва, 1945.
22. Таранов А. А. Административное право Республики Казахстан. Академический курс. 2-е изд., перераб. и доп. Алматы : Изд-во «Норма-К», 2003.
23. Шарнина Л. А. Частные и публичные интересы в конституционном праве. *Конституционное и муниципальное право*. 2005. № 4.
24. Шенбергер К. Административно-правовая компаративистика: особенности, методы и история. *ДПП ИМП*. 2012. № 2.
25. Шлинк Б. Баланс и пропорциональность. *Сравнительное конституционное обозрение*. 2012. № 2 (87).
26. Allgemeines Verwaltungsrecht mit Verwaltungslehre von Hans Peter Bull, Veith Mehnde. 7, völlig neue bearbeitete Auflage. C. F. Müller Verlag Heidelberg, 2005.
27. Drews B., Wacke G. Gefahrenabwehr: allgemeines Polizeirecht (Ordnungsrecht) des Bundes und der Länder. 9, völlig Neubearb. Aufl. – Köln; München : Hezmann, 1986.
28. Leitsätze zum Urteil des Ersten Senats vom 15. Februar 2006 – 1 BvR 357/05. URL: http://www.bverfg.de/e/rs20060215_1bvr035705.html
29. Maurer H. Allgemeines Verwaltungsrecht. München : Verlag C. H. Beck, 2004.
30. Wolff / Bachof / Stober / Kluth, Verwaltungsrecht: Band I, 13, neu bearbeitete Auflage, C. H. Beck, 2017.

References:

1. 100 otvetov na 100 voprosov po Obshchemu administrativnomu pravu : ucheb. posob. / pod red. R. S. Melnyka. – Kyiv : Yurinkom Inter. 2017.
2. Administratyvne pravo Ukrainy. Povnyi kurs : pidruchnyk / V. Halunko, O. Kuzmenko ta insh. ; za zah. red. V. Halunka, O. Pravotorovoi. – Vydannia chetverte. – Kherson : OLDI-PLIuS, 2021.
3. Administrativnyy protsedurno-protsestualniy kodeks Respubliki Kazakhstan // Vedomosti Parlamenta RK. 2020. № 13. St. 66.
4. Andrushko, I. P. Katehoriia “publichnyi interes” u konstytutsiinomu pravi: poniattia ta zmist // Chasopys Kyivskoho universytetu prava. 2011. № 4.
5. Breban, G. Frantsuzskoye administrativnoye pravo / pod red. i so vstup. st. S. V. Bobotova: per. s fr. Moskva : Progress. 1988.
6. Halunko, V. V. Publichnyi interes v administrativnomu pravi // Forum prava. 2010. № 4.
7. Dmytrenko, E. Osoblyvosti spivvidnoshennia publichnoho i pryvatnoho interesu u finansovomu pravi // Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy. 2016. № 2.
8. Evtikhiyev Sovetskoye administrativnoye pravo. – M., 1946.
9. Karadzhe-Iskrov, N. P. Noveyshaya evolyutsiya administrativnogo prava. Irkutsk, 1927.
10. Konstytutsiya Respubliki Kazakhstan // Vedomosti Parlamenta Respubliki Kazakhstan. 1996. № 4. St. 217.
11. Konstytutsiia Ukrainy // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1996. № 30. St. 141.
12. Kurochkin, S. A. Chastnyye i publichnyye interesy v prave – sistemnoye issledovaniye // Yuridicheskii mir. 2011. № 10.
13. Nozik, R. Anarkhiya. gosudarstvo i utopiya / R. Nozik – “Intermediator”. 1974.
14. Pro administrativnu protseduru : Zakon Ukrainy vid 16 lystopada 2021 r. № 1883-IX // http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68834
15. Pro dodatkovyi zakhody shchodo orhanizatsii vyplaty i dostavky pensii ta hroshovoi dopomohy za mistsem faktychnoho prozhyvannia oderzhuvachiv u mezhakh Ukrainy : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29 bereznia 2021 r. № 277 // Офіційний вісник України. 2021. № 29. Ст. 1624.
16. Resheniye Evropeyskogo suda po pravam cheloveka po delu “Bachkovskiy i dr. protiv Polshi” ot 3 maya 2007 g. / Svoboda sobraniy v postanovleniyakh Evropeyskogo suda po pravam cheloveka. Artefakt, 2009.
17. Rishennia Velykoiu Palatoi Verkhovnoho Sudu 13 liutoho 2019 r. u spravi № 810/2763/17 (K/9901/44258/18) // https://protocol.ua/ua/postanova_vp_vs_vid_13_02_2019_roku_u_spravi_810_2763_17/
18. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 62 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) okremykh polozhen statti 11 Zakonu Ukrainy “Pro zviazok” ta okremykh polozhen statti 4 Zakonu Ukrainy “Pro pidpriemnytstvo” (sprava pro vyplatu i dostavku pensii ta hroshovoi dopomohy) vid 20 chervnia 2001 r. № 10-rp/2001 // Ofitsiyni visnyk Ukrainy. 2001. № 26. St. 1183.
19. Sitdikova, R. I. Chastnyy. publichnyy i obshchestvennyy interes v avtorskom prave // Istoriya i teoriya tsivilisticheskoy mysli. 2012. № 2.
20. Soyuznaya konstitutsiya Shveytsarskoy Konfederatsii ot 18 aprelya 1999 g. // Rezhim dostupu: http://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/swiss/swiss--r.htm
21. Studenikin, S. S. Sovetskoye administrativnoye pravo. – M., 1945.
22. Taranov, A. A. Administrativnoye pravo Respubliki Kazakhstan. Akademmcheskiy kurs. – 2-e izd. pererab. i dop. – Almaty : “Izdatelstvo ‘Norma-K’”. 2003.

-
23. Sharnina, L. A. Chastnyye i publichnyye interesy v konstitutsionnom prave // Konstitutsionnoye i munitsipalnoye pravo. 2005. № 4.
 24. Shenberger, K. Administrativno-pravovaya komparativistika: osobennosti. metody i istoriya // DPP IMP. 2012. № 2.
 25. Shlink, B. Balans i proporsionalnost // Sravnitelnoye konstitutsionnoye obozreniye. 2012. № 2 (87).
 26. Allgemeines Verwaltungsrecht mit Verwaltungslehre von Hans Peter Bull, Veith Mehnde. 7, völlig neue bearbeitete Auflage. C. F. Müller Verlag Heidelberg, 2005.
 27. Drews, B, Wacke, G. Gefahrenabwehr: allgemeines Polizeirecht (Ordnungsrecht) des Bundes und der Länder. 9, völlig Neubearb. Aufl. – Köln; München : Hezmann, 1986.
 28. Leitsätze zum Urteil des Ersten Senats vom 15. Februar 2006 – 1 BvR 357/05. // http://www.bverfg.de/e/rs20060215_1bvr035705.html
 29. Maurer, H. Allgemeines Verwaltungsrecht. München : Verlag C. H. Beck, 2004.
 30. Wolff / Bachof / Stober / Kluth, Verwaltungsrecht: Band I, 13, neu bearbeitete Auflage, C. H. Beck, 2017.

**PUBLIC INTEREST WITHIN PUBLIC ADMINISTRATION:
INITIAL POSITIONS OF DOCTRINAL UNDERSTANDING
AND PRACTICAL APPLICATION (ACCORDING TO THE LEGISLATION
OF UKRAINE AND KAZAKHSTAN)**

Roman Melnyk,

Doctor in Law, Professor, Professor of Law School of M. Narikbayev KAZGUU University

orcid.org/0000-0002-3375-6117

r_melnik@kazguu.kz

Purpose. *The article's purpose is an attempt to analyse the category of "public interest" in terms of doctrinal understanding and practical application in the sphere of public administration.*

Methods. *The research methodology consists of various methods of scientific cognition, including comparative and legal, systematic and structural, analysis, synthesis and others that make it possible to systematically and consistently to solve scientific problems, to study and compare the points of view of scholars, provisions of legal acts of the corresponding countries, caselaw and to formulate the author's conclusions.*

Results. *The author of the article considers the public interest through the historical prism and concludes that this category was used as a "convenient screen" in Soviet times in order to restrict the rights of individuals, which does not allow us to refer to previously obtained scientific results to substantiate current tendencies in this field. Considerable attention of the work is focused on searching the universal definition of the category of "public interest". The author criticizes the existing approaches to this issue, especially emphasizing that the quantitative indicators of the bearers of a particular interest cannot be a sufficient ground for classifying any of them as the public interest. Among other things the author of the article emphasizes that the system of public interests cannot be constant and unchanging. It is formed under the influence of various factors and therefore, it has to be revised from time to time. However, the state must be concerned about the stability of public interests and prevent their unjustified narrowing and / or expansion.*

The author also pays attention to the issue of alternative points of view on the scope of public interests within modern countries, while appealing to the authors of the libertarian concept of the state. This concept, in his view, is to some extent used by judicial authorities, who decide cases of competition between human rights and the public interest that confirms its viability. The author of the paper also emphasizes that the public interest is a constitutional value that allows it to compete with other constitutional values (for example, fundamental human rights and freedoms) and to have priority over values that are enshrined in laws and by-laws.

Conclusions. *An important aspect of the paper is to formulate the conditions, when restrictions on human rights and freedoms are allowed, with the reference to the need to ensure the public interest, which, in the author's opinion, is the "secondary" value in a modern democratic and rule of law country.*

Key words: public administration, public interest, constitution, administrative law, human rights and freedoms.

ВИДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ГРОМАДЯН НА КОРИСТУВАННЯ ПРИРОДНИМИ ОБ'ЄКТАМИ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НАРОДУ УКРАЇНИ

Мета. Метою статті є визначення видів адміністративно-правових відносин у сфері реалізації права користування природними об'єктами права власності народу України.

Методи. Методологію дослідження складають загальні та спеціальні методи наукового пізнання, включаючи системний, системно-структурний, класифікації, порівняльно-правовий, аналіз та синтезу, дедукції та індукції та інші.

Результати. У першому розділі статті розглянуто наукові підходи до класифікації адміністративно-правових відносин як загальної категорії, запропоновані сьогодні українськими вченими. Зроблено висновки щодо доцільності використання критеріїв суб'єктного складу відносин та функцій публічного адміністрування.

У другому розділі статті розкрито основні підходи до диференціації адміністративно-правових відносин, визнані німецькою адміністративно-правовою доктриною. Наведено авторську точку зору щодо можливості використання критерію походження адміністративно-правових відносин.

У третьому розділі статті сформульовано авторське бачення класифікації адміністративно-правових відносин, які виникають у сфері реалізації права громадян на користування природними об'єктами права власності народу України.

Висновки. У висновках підсумовано, що адміністративно-правові відносини у сфері реалізації права громадян на користування природними об'єктами права власності народу України, як різновид адміністративно-правових відносин як більш загальної категорії, можна класифікувати за різноманітними критеріями, які виділяються у наукових джерелах. Однак, як показало дослідження, не усі із висвітлених у фаховій літературі з адміністративного права підходи є доцільними до використання та коректними. Зокрема, викликають зауваження певні точки зору щодо класифікацій, здійснюваних за критеріями способів захисту та функцій, виконуваних суб'єктами публічної адміністрації. Водночас, вивчення наукових поглядів з окресленого питання, обґрунтованих у вітчизняних та німецьких наукових працях, дозволило дійти висновку про можливість не обмежуватись існуючими класифікаціями та формулювати власні критерії та бачення диференціації адміністративно-правових відносин у сфері реалізації права громадян на користування природними об'єктами права власності народу України. У зв'язку з цим, запропоновано кілька основних способів класифікувати ці відносини, зокрема, за критеріями природних об'єктів, функцій публічного адміністрування та мети виникнення правовідносин, обрання яких зумовлено необхідністю ефективно розкрити основні особливості цих відносин із дотриманням логіки і правил здійснення класифікації. Отримані результати дослідження можуть слугувати базисом для подальших наукових розробок з окресленої проблематики.

Ключові слова: адміністративно-правові відносини, адміністративно-правове забезпечення, класифікація, види адміністративно-правових відносин, право на користування природними об'єктами права власності народу України, реалізація права громадян на користування природними об'єктами права власності народу України.

Віктор Брановицький,

кандидат економічних

наук, адвокат,

старший партнер

АО «КБ Партнерс»

orcid.org/0000-0002-4339-2214

vb@kbparkers.com.ua

1. Вступ

Право на користування природними об'єктами права власності народу України є одним з конституційних прав громадян, а отже завдання з його гарантування і забезпечення є одним з основних для держави. Однак, сьогодні це право, шляхи його реалізації, засади забезпечення та інші правові питання, пов'язані із ним, залишаються практично недослідженими, що зумовлено, насамперед, неналежним станом наукових розробок та нормативно-правового регулювання з питань визначення народу України самостійним суб'єктом права, зокрема права власності на природні об'єкти. Це обумовлює необхідність формулювання нової концепції реалізації права користування природними об'єктами права власності народу України та вивчення механізму його адміністративно-правового забезпечення. Цьому сприятиме дослідження можливості виокремлення інституту користування об'єктами права власності народу України в межах системи адміністративного права як правового утворення, що відповідає за дотримання права громадян на користування природними об'єктами права власності народу України та забезпечення його реалізації адміністративно-правовими засобами.

Реалізацію поставленої цілі необхідно розпочати і визначення належних даному правовому утворенню ознак, серед яких однією з головних є наявність власного предмета правового регулювання, достатньо широкого, для визначення його як інституту права, з характерною йому однорідністю суспільних відносин, що входять до нього. У цьому ракурсі, зауважимо, що сформульованому питанню ще не приділялась увага у наукових джерелах, що додатково підкреслює *актуальність і новизну* обраної проблематики.

З огляду на це, *метою статті* є визначення видів адміністративно-правових відносин у сфері реалізації права користування природними об'єктами права власності народу України. Для її досягнення було поставлено наступні *завдання*: 1) дослідити представлені у вітчизняних наукових джерелах підходи до класифікації адміністративно-правових відносин; 2) ознайомитись із основними підходами до їх класифікації, які висвітлюються у німецькій фаховій

літературі; 3) сформулювати власне бачення диференціації адміністративно-правових відносин, які виникають у сфері реалізації права користування природними об'єктами права власності народу України.

Методологію дослідження складають загальні та спеціальні методи наукового пізнання, включаючи системний, системно-структурний, класифікації, порівняльно-правовий, аналіз та синтезу, дедукції та індукції та інші, які дозволили послідовно й системно підійти до вивчення наукового матеріалу, дослідити наукові позиції вчених і положення нормативно-правових актів, сформулювати та обґрунтувати власну позицію з досліджуваної проблематики, відповідні висновки та пропозиції.

2. Класифікації, запропоновані вітчизняними вченими

Приступаючи до виконання поставлених завдань, зауважимо, що для сучасного стану розвитку науки адміністративного права в Україні властивий плюралізм наукових підходів до виділення критеріїв для класифікації та виокремлення певних різновидів адміністративно-правових відносин. Зокрема, вітчизняні вчені називають такі критерії, як сфера, характер і види публічного адміністрування, суб'єктний склад, підпорядкованість учасників правовідносин, їх кількість, функції публічного адміністрування, зміст владних повноважень, публічні цілі, зміст, обов'язки зобов'язаної особи тощо (Баштанник, Шумляєва, 2018, с. 18–19; Колпаков, 2013). З огляду на їх кількість, а також зважаючи на кількість підходів до класифікації за ними (маємо на увазі те, що за одним і тим самим критерієм різні автори підходять до класифікації неоднаковим чином) вважаємо за доцільне продемонструвати лише окремі з них з тим, щоб підкреслити розмаїття та багатоаспектність досліджуваних правовідносин і наголосити на можливості підійти до їх дослідження багатьма способами. Це, зі свого боку, стане вагомим аргументом (одним з) на користь обрання нами у цілях нашого дослідження певних критеріїв для класифікації, а також свідчитиме про те, що науковці не обмежені рамками запропонованих у літературі поглядів і владні виробляти власні підходи до диференціації цих відносин залежно від власної точки зору.

Так, у наукових працях адміністративно-правового спрямування підходять до визначення різновидів адміністративно-правових відносин, зокрема, наступним чином:

1) за функціями, які виконують суб'єкти публічної адміністрації, виділяють регулятивні (як-то задоволення запитів громадян чи організація роботи апарату суб'єктів публічної адміністрації) та правоохоронні (зокрема з приводу притягнення до адміністративної відповідальності) (Баштанник, Шумляєва, 2018, с. 18; Колпаков, 2013; Адміністративне право України (загальна частина), 2021, с. 107) правовідносини.

Такий підхід викликає у нас певні зауваження, оскільки на суб'єктів публічної адміністрації покладено виконання більше, ніж двох функцій. Зокрема, наразі у теорії адміністративного права виділяють такі функції публічного

адміністрування, як прогнозування, планування, регулювання, координація, облік, контроль, надання адміністративних послуг, забезпечення прав і свобод тощо (Бородін, 2014). Відтак, на нашу думку, за критерієм функцій не може бути виділено лише два типи правовідносин. До того ж, вважаємо дещо не коректним об'єднувати зовсім різні правовідносини в одну класифікаційну групу, адже згадані наведеному прикладі відносини із задоволення запитів громадян (будь то робота зі зверненнями або ж надання адміністративних послуг) та внутрішні організаційні відносини виникають із виконання різних функцій, з відмінними одна від одної призначенням, цілями й метою публічного адміністрування, не кажучи вже про зміст та суб'єктний склад цих відносин. На нашу думку, при виділенні класифікаційних груп треба керуватись спільними ознаками видів правовідносин. Але за їх відсутності, або за переважанням відмінних рис недоцільно суміщати несумісне, адже буде порушено логіку класифікації. Також додамо, що у наведеному випадку, на нашу думку, було не дотримано умов класифікації, тобто обраного критерію, оскільки, як ми зазначили вище, зазначені різновиди правовідносин виникають під час виконання зовсім різних функцій публічного адміністрування. Крім того, на нашу думку, регулятивними є ті відносини, що пов'язані із регулюванням суспільних відносин, яке, у свою чергу, здійснюється шляхом прийняття нормативно-правових актів.

Водночас, зауважимо, що до даної класифікації підходять й дещо іншим чином, називаючи у якості критерію елемент юридичної норми, пояснюючи виділення регулятивних правовідносин виконанням регулятивної функції адміністративного права, а правоохоронних – їх виникненням із фактів неправомірної поведінки (Адміністративне право України, 2021, с. 56). Проте з таким розумінням цього поділу ми також не можемо погодитись, виходячи з наступного. Регулятивна функція, як наголошується у наукових джерелах, проявляється у впливі на суспільні відносини через встановлення прав і обов'язків, заборон та обмежень, закріплення у законодавстві процедур тощо (Миколенко, 2012), а засобами реалізації є норми права (Миронець, 2018). Наведене тлумачення підтверджує нашу думку про те, що регулятивна функція реалізується за допомогою нормативно-правового регулювання, оскільки лише у такий спосіб можливо на офіційному рівні із дотриманням принципу законності закріпити у законодавстві певні вимоги, порядок і процедури діяльності суб'єктів публічної адміністрації, встановити права та обов'язки суб'єктів права та ін. Застосування ж інших інструментів діяльності суб'єктів публічної адміністрації, як-то адміністративних актів, не призводить до встановлення прав та обов'язків, адже вони вже передбачені законодавством. Натомість така діяльність є правозастосовною, тобто опираючись на норми права і виконуючи нормативні приписи суб'єкти публічної адміністрації своїми діями та рішеннями призводять до реалізації правових норм на практиці та, як наслідок, виникнення встановлених законом прав та обов'язків у адресатів адміністративних актів. Поза визначеними на

нормативному рівні, інші права та обов'язки у учасників адміністративно-правових відносин не виникнуть, а отже і встановлюватись вони інакше як за допомогою нормативно-правових актів не можуть.

Тому, враховуючи вказане вище, вважаємо за доцільне вести мову про критерій функцій публічного адміністрування, з метою виконання яких виникають адміністративно-правові відносини. У такому випадку серед їх різновидів можна перераховувати відносини прогнозування, відносини контролю, відносини ліцензування, відносини, пов'язані із видачею дозволів, відносини інформування, відносини планування тощо. Такий підхід, на нашу думку, більше відповідатиме практиці публічного адміністрування та відображатиме особливості й розмаїття напрямків його здійснення і відносин, які при цьому виникають. При цьому, зауважимо, що реалізація кожної з цих функцій передбачає власне нормативно-правове підґрунтя та механізм здійснення. Тим самим, на нашу думку, додатково обґрунтовується доцільність здійснення поділу адміністративно-правових відносин за цим критерієм;

2) за суб'єктним складом правовідносин (Баштанник, Шумляєва, 2018, с. 18; Адміністративне право України (загальна частина), 2021, с. 107–108; Адміністративне право України, 2021, с. 58) їх поділ на види може здійснюватись із різним рівнем деталізації, починаючи від узагальненої вказівки на обов'язкову участь у цих відносинах суб'єкта публічної адміністрації з однієї сторони, та будь-якого іншого суб'єкта (приватних осіб, таких інститутів громадянського суспільства, як громадські організації, об'єднання тощо, або ж також суб'єкта публічної адміністрації) – з іншої, закінчуючи конкретними найменуваннями учасників адміністративно-правових відносин (наприклад, між Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України та певними фізичними/юридичними особами).

З одного боку, така класифікація на вищому рівні узагальнення сприяє відмежуванню адміністративно-правових відносин від правовідносин іншої галузевої природи, з іншого – конкретизація суб'єктного складу дозволяє детально підійти до вивчення об'єкту дослідження, встановлюючи осіб, уповноважених на здійснення адміністративно-правового забезпечення реалізації права громадян на користування природними об'єктами права власності народу України за певними напрямками (адже з кожним конкретним суб'єктом виникають окремі адміністративно-правові відносини з власним змістом, обумовленим обраним напрямком (виконуваною функцією) публічного адміністрування).

3) за способом захисту називають відносини, що захищаються у: адміністративному та судовому порядках (Баштанник, Шумляєва, 2018, с. 19; Адміністративне право України (загальна частина), 2021, с. 110; Адміністративне право України, 2021, с. 58).

На нашу думку, таке розмежування адміністративно-правових відносин є не зовсім коректним. *По-перше*, варто звернути увагу на те, що захист

прав в адміністративному порядку становить діяльність суб'єктів публічної адміністрації, регульовану нормами адміністративного права, а судовий – є процесуальною діяльністю органів судової влади та регулюється зокрема нормами адміністративно-процесуального права, головним чином Кодексом адміністративного судочинства України (Кодекс адміністративного судочинства України, 2005). Тому, вважаємо, що недоречно їх ставити в один ряд та розглядати як відносини одного роду та однієї правової природи з різними видовими ознаками. *По-друге*, слід відмежовувати відносини, які становлять предмет науки адміністративного права і відповідної навчальної дисципліни з одного боку і предмет галузі адміністративного права – з іншого, адже у першому випадку він є значно ширшим і включає як відносини адміністративного судочинства, обов'язковою стороною яких є органи судової влади, так і відносини публічного адміністрування, невід'ємними учасниками яких є суб'єкти публічної адміністрації, до яких не належать органи судової влади у контексті їх процесуальної діяльності. А тому поділ за критерієм способу захисту у наведений спосіб видається нам дещо недоцільним по відношенню до адміністративно-правових відносин, оскільки він не враховує сутність та обов'язкові ознаки (зокрема щодо суб'єктного складу (Bull, Mehde, 2015, с. 139; Адміністративне право України. Повний курс, 2021, с. 28)) цих відносин. Водночас, для класифікації правовідносин загалом, як більш загальної категорії, різновидами якої є адміністративні, цивільні, кримінальні та інші правові відносини, такий підхід до диференціації може бути цілком прийнятним, але з уточненням, що не усі відносини поділяються за цим критерієм на види, а що під час та з метою захисту прав і свобод можуть виникати названі види правовідносин.

Розглянуті підходи є одними з найбільш поширених у теорії адміністративного права, але їх перелік не є вичерпним, про що було вказано вище, оскільки наукових точок зору стосовно критеріїв класифікації та поділу за ними адміністративно-правових відносин на види існує дуже багато, що свідчить про широкий та складний предмет правового регулювання адміністративного права. Однак, ознайомлення із ними дозволяє сформулювати загальну уяву про стан, спрямування і сутність наукових розробок з обраного питання.

3. Класифікації, визнані німецькою адміністративно-правовою доктриною

Задля повноти дослідження, з метою проведення порівняння і можливого запозичення позитивного зарубіжного досвіду, пропонуємо також звернутись до європейської правової доктрини з окресленої проблематики. Так, вважаємо за доцільне розглянути підходи до класифікації адміністративно-правових відносин, які обґрунтовуються у німецькій юридичній літературі, оскільки правова система й адміністративне право Німеччини є близькими для України, а її практика й досвід як однієї з провідних держав Європи становлять собою базис для удосконалення теорії адміністративного права й механізму її реалізації на практиці у нашій країні.

Враховуючи викладене, зазначимо, що у підручниках з адміністративного права Німеччини виділяють різновиди адміністративно-правових відносин в основному за наступними критеріями:

по-перше, за їх учасниками або суб'єктами, поділяючи їх як за складом цих учасників (нагадаємо, що ці відносини складаються за участі як мінімум одного суб'єкта публічної адміністрації з однієї з їх сторін), так і за кількістю сторін на дво-, три- та багатосторонні відносини (Bull, Mehde, 2015, с. 139);

по-друге, за об'єктом (ці відносини стосуються особистої поведінки громадян, зобов'язань, пов'язаних з активами (фінансових), використання майна тощо та різняться за інтенсивністю правового зв'язку між учасниками цих відносин), поділяючи їх на: 1) правовідносини, які стосуються особи, з особливо інтенсивним зв'язком (особливі владні, примусові відносини або відносини з особливими права та обов'язками), наприклад, службові правовідносини. При цьому, до них відносять також відносини, які виникають щодо служби в армії, на посаді судді, в інших галузях публічної служби, відносини між учнями та шкільною адміністрацією, відносини щодо членства в публічно-правових установах, організаціях, відносини між ув'язненим/затриманим та місцем ув'язнення/затримання, лікарнею тощо. Характерною ознакою таких відносин, є, як правило, їх довготривалий характер; 2) правовідносини, що стосуються поведінки, в яких участь приватних осіб переважно має короткостроковий характер або обмежується певним випадком. Наприклад, такими є відносини, пов'язані з виконанням окремих поліцейських повноважень, які зазвичай обмежуються виконанням певного наказу (це може бути й будь-яка інша галузь публічного адміністрування, зокрема щодо охорони навколишнього природного середовища). Водночас, виконання деяких повноважень може мати й довготривалий характер, як приклад, якщо необхідно здійснювати тривалий контроль за діяльністю певного суб'єкта; 3) правовідносини, пов'язані з зобов'язаннями, зокрема фінансовими, які випливають з договорів, субвенцій, соціальних послуг тощо (проте зауважується, що існує певна складність із виділенням цієї групи адміністративно-правових відносин, оскільки у більшості випадків правовідносини, пов'язані із фінансовими зобов'язаннями регулюються спеціальним законодавством, зокрема податковим, трудовим, цивільним тощо); 4) відносини, пов'язані з майном, які можна поділити на ті, що стосуються публічного майна і приватного майна (Bull, Mehde, 2015, с. 139–141); 5) інституційні та відносини користування, до яких відносяться, наприклад, відносини, пов'язані з водопостачанням, постачанням енергії, утилізацією відходів тощо (Reine, 2014, с. 65); 6) полігональні або багатополіусні відносини, які відзначаються більшою кількістю сторін та/або складністю та різносторонністю їх інтересів (зокрема, протилежних). Такими, наприклад, називають адміністративно-процесуальні відносини (Maurer, Waldhoff, 2017, с. 194). При цьому, окремі вчені наголошують на тому, що об'єктом відносин може бути усе, що є законодавчо дозволеним (Maurer, Waldhoff, 2017, с. 193)

(відповідно, дану класифікацію можна розширяти та змінювати різним чином, залежно від сфери виникнення відносин, поглядів та уподобань автора, а також мети, яку він переслідує);

по-третє, за тривалістю, поділяючи їх на короткострокові, які виникають з конкретного, одиничного випадку та обмежуються його правовим вирішенням (наприклад, наказ суб'єкта публічної адміністрації з приводу впровадження природоохоронних заходів на підприємстві або наказ про знесення будинку) та довгострокові, які, зі свого боку, можна диференціювати за об'єктом правовідносин (Maurer, Waldhoff, 2017, с. 193; Peine, 2014, с. 64–65; Detterbeck, 2019, с. 123–124) (цю класифікацію було наведено вище);

по-четверте, за походженням, поділяючи їх на ті, що виникають на підставі закону (формального закону, постанов, наказів), адміністративного акту, адміністративного договору чи реального акту (Maurer, Waldhoff, 2017, с. 192).

Перелік розглянутих критеріїв та виділених за ними різновидів навряд чи можна вважати вичерпним. До того ж, віднесення тих або інших правовідносин до кожної з класифікаційних груп варіюється в залежності від переконань вчених та має умовний характер, адже чітке розмежування між ними неможливе через те, що адміністративним правовідносинам властивий складний характер та притаманна ціла низка різноманітних ознак, які дозволяють одночасно їх відносити до декількох різновидів. Наприклад, як було продемонстровано вище, виділені за німецькою доктриною адміністративно-правові відносини, пов'язані із поведінкою особи, належать до категорії короткострокових відносин. Проте, водночас, вони можуть бути і довгостроковими (або довготривалими), оскільки усе залежить від характеру й сутності виконуваних суб'єктами публічної адміністрації повноважень (Bull, Mehde, 2015, с. 140). Так само, інституційні та відносини користування можуть мати персоніфікований характер або стосуватись платіжних/фінансових зобов'язань (Maurer, Waldhoff, 2017, с. 193). Тому під час здійснення класифікації варто пам'ятати, що вона не має жорстких меж, їй притаманний більш інформаційний, пізнавальний характер, а виокремлення різновидів обумовлюється переслідуваною дослідницькою метою, тобто на чому автор має намір зробити акцент.

Враховуючи викладене, зауважимо також те, що здебільшого підходи до класифікації адміністративно-правових відносин, наявні в українській та німецькій фаховій літературі, збігаються за виключенням диференціації відносин за критеріями об'єкта та походження. При цьому, на нашу думку, особливо цікавою та корисною виглядає класифікація за критерієм походження, яка дозволяє чітко відмежувати адміністративно-правові відносини від правовідносин іншої галузевої приналежності (які регулюються іншими галузями права, як то цивільним правом чи земельним), що має значення при визначенні правової природи й нормативно-правового підґрунтя правовідносин, а також юрисдикції суб'єктів публічної адміністрації та підсудності справ у суді. Але, при цьому, маємо підкреслити, що оскільки суб'єкти публічної

адміністрації повинні діяти виключно на підставі та в межах, визначених законом, що встановлено Конституцією України (Конституція України, 1996), то логічно припустити подвійність будь-якого походження адміністративно-правових відносин. Маємо на увазі, що виникнення, наприклад, адміністративно-договірних відносин або відносин на підставі адміністративного акта може мати місце лише у випадках, визначених законодавством. Відповідно прийняття адміністративного акта або укладення адміністративного договору здійснюється в силу можливості, передбаченої законодавством, або обов'язку у визначених випадках застосувати саме такі інструменти. Тому у відповідності з українським законодавством будь-які адміністративно-правові відносини, на нашу думку, завжди виникатимуть в силу закону, навіть якщо для реалізації правових норм необхідне укладення договору, прийняття адміністративного акту, здійснення реальних дій тощо. А отже, закон завжди буде першоджерелом походження (або первинною підставою) цих відносин. Окрім того, варто зважати і на те, що адміністративно-правові відносини виникають не лише за ініціативою суб'єктів публічної адміністрації, а й за волевиявленням приватних осіб, наприклад, у випадках надання адміністративних послуг чи розгляду звернень громадян. А відтак, перелік підстав їх виникнення доцільно доповнити заявами, запитами, зверненнями та іншими доступними громадянам інструментами реалізації їх прав та свобод.

4. Диференціація адміністративно-правових відносин у визначеній сфері

Беручи до уваги викладене вище, зазначимо, що вивчення існуючих сьогодні загальних поглядів на диференціацію адміністративно-правових відносин дає змогу обрати, а також сформулювати ті підходи, які, на нашу думку, найбільш ефективно розкривають їх (правовідносин) особливості у сфері реалізації права на користування природними об'єктами права власності народу України.

З таким наміром зазначимо, що, перш за все, означені правовідносини доцільно класифікувати *за природним об'єктом права власності народу України*, оскільки реалізація права на користування кожним із цих об'єктів та її адміністративно-правове забезпечення мають власні нормативно-правові засади, процедури й порядки здійснення, суб'єктний склад тощо. Тобто адміністративно-правове забезпечення реалізації даного права щодо кожного типу природних об'єктів права власності народу України здійснюється окремо і майже не перетинається. Тому адміністративно-правові відносини, які виникають у зв'язку із реалізацією єдиного конституційного права, відрізнятимуться за кожним природним об'єктом, користування яким передбачає це право, в силу відмінних нормативно-правового базису та механізмів його забезпечення. Відтак, адміністративно-правові відносини *за цим критерієм можна поділити на ті, що виникають у зв'язку з користуванням*: водними об'єктами, водними біоресурсами, ресурсами рослинного світу, об'єктами тваринного світу, надрами, лісами та іншими природними об'єктами права власності народу України (Конституція України, 1996).

В межах кожної з названих класифікаційних груп доречно проводити диференціацію адміністративно-правових відносин *за функціями публічного адміністрування*, адже саме за напрямками їх реалізації розрізнятиметься і механізм здійснюваного адміністративно-правового забезпечення. Відповідно, у даному випадку матиме місце їх *поділ на* відносини контролю, ліцензування, видачі дозволів та ін. Наприклад, у сфері адміністративно-правового забезпечення реалізації права громадян на користування надрами за даним критерієм можна виділити такі основні види адміністративно-правових відносин: дозвільні, які виникають з приводу видачі спеціального дозволу на користування надрами (Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами, 2011; Кодекс України про надра, 1994) та надання гірничих відводів (Кодекс України про надра, 1994; Про затвердження Положення про порядок надання гірничих відводів, 1995); квотування, які виникають, зокрема, стосовно установлення квот на видобуток окремих видів корисних копалин (Кодекс України про надра, 1994; Про затвердження Положення про порядок установлення квот на видобуток окремих видів корисних копалин, 1994); державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин, ділянок надр, наданих у користування для цілей, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин (Кодекс України про надра, 1994; Про затвердження Порядку державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин, 1995); державної експертизи та оцінки запасів корисних копалин (Кодекс України про надра, 1994); контролю і нагляду за веденням робіт по геологічному вивченню надр, їх використанню та охороною (Кодекс України про надра, 1994) та ін.

Окрім того, для підкреслення цілей, спрямованості та змісту адміністративно-правового забезпечення здійснюваного за різними напрямками публічного адміністрування, можна провести класифікацію цих правовідносин *за критерієм мети виникнення*, поділяючи їх, наприклад, на адміністративно-правові відносини, які виникають з приводу: легітимації користування природними об'єктами (яка здійснюється, зокрема, шляхом ліцензування, видачі дозволів, надання гірничих відводів); забезпечення дотримання законодавства, включаючи його положення про права і свободи громадян (яке здійснюється, передусім, через реалізацію функції контролю); розподілу та лімітування доступу до користування природними об'єктами, у тому числі, у цілях недопущення їх виснаження (наприклад, шляхом квотування, укладення договорів про розподіл продукції тощо) та ін.

Запропонований нами підхід до класифікації адміністративно-правових відносин, які виникають у сфері реалізації права на користування природними об'єктами права власності народу України, можна розвивати за допомогою й інших критеріїв, але розглянуті вище ми вважаємо основними.

5. Висновки

Підсумовуючи викладене у статті, зазначимо, що адміністративно-правові відносини у сфері реалізації права громадян на користування

природними об'єктами права власності народу України, як різновид адміністративно-правових відносин як більш загальної категорії, можна класифікувати за різноманітними критеріями, які виділяються у наукових джерелах. Однак, як показало дослідження, не усі із висвітлених у фаховій літературі з адміністративного права підходи є доцільними до використання та коректними. Зокрема, викликають зауваження певні точки зору щодо класифікацій, здійснюваних за критеріями способів захисту та функцій, виконуваних суб'єктами публічної адміністрації. Водночас, вивчення наукових поглядів з окресленого питання, обґрунтованих у вітчизняних та німецьких наукових працях, дозволило дійти висновку про можливість не обмежуватись існуючими класифікаціями та формулювати власні критерії та бачення диференціації адміністративно-правових відносин у сфері реалізації права громадян на користування природними об'єктами права власності народу України. У зв'язку з цим, запропоновано кілька основних способів класифікувати ці відносини, зокрема, за критеріями природних об'єктів, функцій публічного адміністрування та мети виникнення правовідносин, обрання яких зумовлено необхідністю ефективно розкрити основні особливості цих відносин із дотриманням логіки і правил здійснення класифікації. Отримані результати дослідження можуть слугувати базисом для подальших наукових розробок з окресленої проблематики.

Список використаних джерел:

1. Баштанник В. В., Шумляєва І. Д. Адміністративне право : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. 200 с.
2. Колпаков В. К. Адміністративно-правові відносини: поняття та види. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2013. № 1. С. 101–104. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2013/ukr/Kolpakov.pdf (дата звернення: 28.06.2021).
3. Адміністративне право України (загальна частина) : навч. посіб. / О. І. Остапенко, М. В. Ковалів, С. С. Єсімов та ін. Вид. 2-е, доп. Львів : СПОЛОМ, 2021. 616 с.
4. Бородін І. Л. Функції публічного управління. *Юридичний вісник*. 2014. № 3 (32). С. 24–29.
5. Адміністративне право України : підруч. / В. В. Середя, О. Л. Хитра, Ю. С. Назар та ін. ; за заг. ред. Ю. С. Назара. Львів : ЛьвДУВС, 2021. 680 с.
6. Миколенко О. М. Функції адміністративного права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2012. № 4. С. 39–42.
7. Миронець О. М. Регулятивна функція адміністративного права. *Право і суспільство*. 2018. № 4. С. 124–130.
8. Кодекс адміністративного судочинства України: від 6 липня 2005 р. № 2747-IV (в редакції від 24 травня 2022 р.). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446.
9. Bull H. P., Mehde V. Allgemeines Verwaltungsrecht mit Verwaltungslehre. 9., überarb. Aufl. Heidelberg : C. F. Müller, 2015. 542 S.
10. Адміністративне право України. Повний курс : підруч. / В. Галунько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін. ; за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Вид. 4-е. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.

11. Peine F.-J. Allgemeines Verwaltungsrecht. Mit ebook: Lehrbuch, Entscheidungen, Gesetztexte. 11., völlig neu bearb. Aufl. Heidelberg ; München ; Landsberg ; Frechen ; Hamburg : C. F. Müller, 2014. 355 S.
12. Maurer H., Waldhoff C. Allgemeines Verwaltungsrecht. 19., überarb. und ergänzte Aufl. München : C. H. Beck, 2017. 886 S.
13. Detterbeck S. Allgemeines Verwaltungsrecht mit Verwaltungsprozessrecht. 17. Aufl. München : C. H. Beck, 2019. 713 S.
14. Конституція України: від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141.
15. Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами : постанова Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 р. № 615. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615-2011-п#Text> (дата звернення: 29.06.2021).
16. Кодекс України про надра : Закон України від 27 липня 1994 р. № 132/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994. № 36. Ст. 340.
17. Про затвердження Положення про порядок надання гірничих відводів : постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 р. № 59. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/59-95-п#n44> (дата звернення: 29.06.2021).
18. Про затвердження Положення про порядок установлення квот на видобуток окремих видів корисних копалин : постанова Кабінету Міністрів України від 22 грудня 1994 р. № 862. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/862-94-п#Text> (дата звернення: 29.06.2021).
19. Про затвердження Порядку державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин : постанова Кабінету Міністрів України від 31 січня 1995 р. № 75. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75-95-п#n14> (дата звернення: 29.06.2021).

References:

1. Bashtannyk, V. V., Shumliaieva, I. D. (2018). *Administrativne pravo : navch. posib.* [The administrative law : the textbook]. 2-he vyd., pererob. i dop. Dnipro : DRIDU NADU. [In Ukrainian]
2. Kolpakov, V. K. (2013). *Administrativno-pravovi vidnosyny: poniattia ta vydy* [Administrative relations: the concept and types]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, No. 1, pp. 101–104. Retrieved from: http://www.lsej.org.ua/1_2013/ukr/Kolpakov.pdf [In Ukrainian]
3. Ostapenko, O. I., Kovaliv, M. V., Yesimov, S. S. ta in. (2021). *Administrativne pravo Ukrainy (zahalna chastyna) : navch. posib.* [The administrative law of Ukraine (general part) : the textbook]. Vyd. 2-e, dop. Lviv : SPOLOM. [In Ukrainian]
4. Borodin, I. L. (2014). *Funktsii publichnogo upravlinnia* [The functions of public administration]. *Yurydychnyi visnyk*, No. 3 (32), pp. 24–29. [In Ukrainian]
5. Sereda, V. V., Khytra, O. L., ..., Nazar, Yu. S. (ed.). (2021). *Administrativne pravo Ukrainy : pidruch.* [The administrative law of Ukraine : the textbook]. Lviv : LvDUVS. [In Ukrainian]
6. Mykolenko, O. M. (2012). *Funktsii administrativnogo prava* [The functions of administrative law]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnogo humanitarnoho universytetu*, Np 4, pp. 39–42. [In Ukrainian]
7. Myronets, O. M. (2018). *Rehuliatyvna funktsiia administrativnogo prava* [The regulative function of administrative law]. *Pravo i suspilstvo*, No. 4, pp. 124–130. [In Ukrainian]
8. *Kodeks administrativnogo sudochynstva Ukrainy* [The Code of Administrative Proceedings of Ukraine] from July 6, 2005, No. 2747-IV (v redaktsii vid 24 travnia 2022 r.). (2005). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, No. 35–36, No. 37. Art. 446. [In Ukrainian]

9. Bull, H. P., Mehde, V. (2015). Allgemeines Verwaltungsrecht mit Verwaltungslehre. 9., überarb. Aufl. Heidelberg : C. F. Müller.
10. Halunko, V. (ed.), Dikhtievskyi, P., Kuzmenko, O., ... Pravotorova, O. (ed.). (2021). Administrativne pravo Ukrainy. Povnyi kurs : pidruch. [The administrative law of Ukraine. The full course : the textbook]. Vyd. 4-e. Kherson : OLDI-PLIuS. [In Ukrainian]
11. Peine, F.-J. (2014). Allgemeines Verwaltungsrecht. Mit ebook: Lehrbuch, Entscheidungen, Gesetztexte. 11., völlig neu bearb. Aufl. Heidelberg ; München ; Landsberg ; Frechen ; Hamburg : C. F. Müller.
12. Maurer, H., Waldhoff, C. (2017). Allgemeines Verwaltungsrecht. 19., überarb. und ergänzte Aufl. München : C. H. Beck.
13. Detterbeck, S. (2019). Allgemeines Verwaltungsrecht mit Verwaltungsprozessrecht. 17. Aufl. München : C. H. Beck.
14. Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine] from June 28, 1996, No. 254k/96-VR. (1996). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, No. 30. Art. 141. [In Ukrainian]
15. Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia spetsialnykh dozvoliv na korystuvannia nadramy [On approval of the Procedure for granting special permits for subsoil use] : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy from May 30, 2011, No. 615. (2011). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615-2011-п#Text> [In Ukrainian]
16. Kodeks Ukrainy pro nadra [The Code of Ukraine on subsoil use] : Zakon Ukrainy from July 27, 1994, No. 132/94-VR. (1994). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, No. 36, pp. 340. [In Ukrainian]
17. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro poriadok nadannia hirnychych vidvodiv [On approval of the Regulations on the procedure for granting mining allotments] : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy from January 27, 1995, No. 59. (1995). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/59-95-п#n44> [In Ukrainian]
18. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro poriadok ustanovlennia kvot na vydobutok okremykh vydiv korysnykh kopalyn [On approval of the Regulations on the procedure for establishing quotas for the extraction of certain types of minerals] : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy from December 22, 1994, No. 862. (1994). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/862-94-п#Text> [In Ukrainian]
19. Pro zatverdzhennia Poriadku derzhavnoho obliku rodovyshch, zapasiv i proiaviv korysnykh kopalyn [On approval of the Procedure for state accounting of deposits, reserves and manifestations of minerals] : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy from January 31, 1995, No. 75. (1995). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75-95-п#n14> [In Ukrainian]

TYPES OF ADMINISTRATIVE-LAW RELATIONS IN THE SPHERE OF REALIZATION CITIZENS' RIGHT TO USE NATURAL OBJECTS OF THE OWNERSHIP RIGHT OF THE PEOPLE OF UKRAINE

Wiktor Branowicki,

Ph.D. in Economics, Attorney at Law,
Senior Partner Law Firm "KB Partners"
orcid.org/0000-0002-4339-2214
vb@kbpartners.com.ua

Purpose. The purpose of the article is to determine the types of administrative and legal relations in the sphere of exercise of the right to use natural objects of property rights of the Ukrainian people.

Methods. The research methodology consists of general and special methods of scientific knowledge, including system, system and structural, classification, comparative and legal, analysis and synthesis, deduction and induction, and others.

Results. The first section of the article examines scientific approaches to the classification of administrative and legal relations as a general category proposed by Ukrainian scientists today. Conclusions are made about the expediency of using criteria for the subject composition of relations and functions of public administration.

The second section of the article reveals the main approaches to differentiation of administrative and legal relations recognized by the German doctrine of administrative law. The author's point of view on the possibility of using the criterion of the origin of administrative and legal relations is given.

The third section of the article sets forth the author's vision of classification of administrative and legal relations that arise in the sphere of exercise of citizens' right to use natural objects of property rights of the Ukrainian people.

Conclusions. The conclusions summarize that administrative and legal relations in the sphere of exercise of citizens' right to use natural objects of property rights of the Ukrainian people, as a type of administrative and legal relations as a more general category, can be classified by various criteria that are highlighted in scientific sources. However, as the study showed, not all of the approaches covered in the professional literature on administrative law are appropriate and correct. In particular, certain points of view regarding the classifications by criteria of protection methods and functions performed by subjects of public administration call for comments. At the same time, the study of scientific views on the outlined issue, which are justified in domestic and German scientific works, allowed us to conclude about the possibility of not being limited by existing classifications and formulating our own criteria and vision of differentiation of administrative and legal relations in the sphere of exercise of citizens' right to use natural objects of property rights of the Ukrainian people. In this regard, several basic ways of classifying these relations are proposed, in particular, by criteria of natural objects, functions of public administration and purpose of legal relations, the choice of which is due to the need to effectively reveal the main features of these relations in compliance with the logic and rules of classification. The obtained study results can serve as a basis for further scientific developments on the outlined issues.

Key words: administrative and legal relations, administrative and legal support, classification, types of administrative and legal relations, the right to use natural objects of property rights of the people of Ukraine, realization of the right of citizens to use natural objects of property rights of the people of Ukraine.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ З ПИТАНЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ДОРОЖНІМ РУХОМ

***Стаття** присвячена опрацюванню питань організації контролю за дорожнім рухом з використанням транспортних засобів. Контроль за учасниками дорожнього руху – досить ефективний напрям діяльності Департаменту патрульної поліції, що дозволяє оперативно впливати на стан дорожнього руху та поведінку його учасників. Тобто, патрульна поліція безпосередньо здійснює контроль за дорожнім рухом в Україні. Ефективність контролю в більшості залежить від форм та методів його здійснення. На думку більшості фахівців, зниження рівня аварійності обумовлено проведенням низки загальнодержавних заходів, серед яких важливе місце займає удосконалення норм, що встановлюють відповідальність за порушення правил дорожнього руху. **Мета** дослідження – у статті розглянуто питання щодо автомобільного – фантомного патрулювання в більш «зрозумілому» аспекті, а саме: здійснення спеціалізованими поліцейськими автомобілями без спеціального зовнішнього оформлення контролю за дотриманням учасниками дорожнього руху відповідно до вимог Закону України «Про дорожній рух». **Методологія.** Основою дослідження є діалектико-матеріалістичний метод наукового пізнання соціально-правових явищ, а також загальнонаукові та спеціальні методи юридичної науки, а саме: системно-структурний, порівняльно-правовий, логіко-юридичний (догматичний), статистичний. **Наукова новизна** дослідження полягає в доведенні особливо гострого питання щодо боротьби з правопорушеннями в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху за допомогою спеціалізованих автомобілів – «фантомів». Прийняті за останні п'ять років законодавчі акти стосовно безпеки дорожнього руху відіграли певну позитивну роль. Стабілізувався стан аварійності в державі, відносно підвищився рівень дисципліни учасників дорожнього руху. Разом з тим проблема забезпечення безпеки руху залишається невирішеною. Досвід впровадження політики щодо забезпечення правил дорожнього руху свідчить про те, що здійснення превентивних заходів є успішними тоді, коли методи переконання підкріплюються правовими нормами, що встановлюють відповідальність, адекватну ступінь суспільної небезпеки порушень правил дорожнього руху. **Висновки.** Щодо запровадження фіксації порушень правил дорожнього руху спеціалізованими автомобілями – «фантомами» слід зазначити, що цьому має передувати широка роз'яснювальна робота серед громадян та в першу чергу серед водіїв. Тому бажано організовувати роз'яснювальну роботу керівників патрульної поліції в засобах масової інформації. Як наслідок, все це буде спонукати виникненню атмосфери розуміння у колі водіїв щодо необхідності та правомірності використанню такої форми контролю у роботі патрульної поліції України. Основна мета запровадження спеціалізованих автомобілів – «фантоми» – це виявлення та усунення з процесу дорожнього руху водіїв, скоївших грубі порушення, які безпосередньо впливають на виникнення дорожньо-транспортних пригод. Тому вчасний контроль – запорука безпеки на дорогах та врятовані життя.*

Ключові слова: контроль, учасники дорожнього руху, патрульна поліція, дорожній рух, прихований контроль, посилення відповідальності, спеціалізовані автомобілі – «фантоми».

Євген Бакутін,

кандидат юридичних
наук, старший викладач
кафедри тактичної
підготовки
Навчально-
наукового інституту
№ 3 Національної
академії внутрішніх справ
orcid.org/0000-0001-9900-3380
bakutin_e@ukr.net

1. Вступ

Необхідно підкреслити, що сформовані темпи автомобілізації та постійна зростаюча роль автотранспорту особливо гостро ставить питання щодо боротьби з правопорушеннями в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Прийняті протягом 2015–2021 рр. законодавчі акти стосовно дорожнього руху відіграли певну позитивну роль. Стабілізувався стан аварійності в державі, зросла дисципліна учасників дорожнього руху. Але проблема безпеки руху залишається повністю невирішеною. На сьогодні в Україні склалася складна ситуація у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Масштаби дорожньо-транспортного травматизму значно випереджають аналогічні показники більшості держав світу. За наявними статистичними даними, в середньому в Україні щодоби внаслідок ДТП гине 9 осіб, 90 осіб зазнають тілесних ушкоджень. Однією з основних причин дорожньо-транспортних пригод є перевищення максимально дозвolenної швидкості руху транспортного засобу (Портал МВС, 2021). Характерно, що аварії виникають із-за недисциплінованості учасників руху, їх свідомої зневаги до вимог безпеки дорожнього руху. Практика використання норм законодавства щодо відповідальності за порушення правил свідчить про недостатню ефективну превентивну роль діючих правових норм щодо учасників дорожнього руху.

Зазначимо, що у 2021 році за ініціативи МВС України Верховна Рада України прийняла Закон України № 2695 від 16.02.2021 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху». Закон передбачає створення безпечних умов для учасників дорожнього руху, збереження життя і здоров'я громадян, а також підвищення ефективності впливу на дисципліну учасників дорожнього руху з чітким визначенням правових санкцій за вчинені правопорушення та забезпечення належного рівня реалізації прийнятих рішень в адміністративних справах у сфері безпеки дорожнього руху. Законом змінено механізм притягнення до відповідальності за адміністративні правопорушення, зафіксовані

в автоматичному режимі; легалізовано використання поліцейськими технічних засобів відеозапису з обов'язковим долученням матеріалів відеофіксації до протоколу про адміністративне правопорушення тощо (ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху», 2021).

З урахуванням цих чинників керівництвом Міністерства внутрішніх справ України прийнято рішення щодо організації контролю за учасниками дорожнього руху з використанням поліцейських автомобілів без спеціального зовнішнього оформлення тобто «*фантомне, таємне, приховане*» автомобільне патрулювання. Ці автомобілі патрульної поліції, які візуально не відрізняються від інших автомобілів – учасників дорожнього руху. Насамперед – це пересувні комплекси фіксації швидкості транспортних засобів під час руху, які можуть фіксувати до 50 рухомих цілей одночасно, працюють на базі інтегрованої системи контролю швидкості рухомих транспортних засобів, зчитування та розпізнавання номерних знаків із подальшою перевіркою в базах даних. Це програмно-апаратний комплекс, який дає змогу фіксувати адміністративні правопорушення в автоматичному режимі (Департамент комунікації МВС України, 2022). У разі автоматичної фіксації автомобілем-«фантом» порушень на дорозі, дані передаються до системи автоматичної фіксації. Після чого автоматично формується постанова про адміністративне правопорушення. Уповноважений поліцейський, проаналізувавши отримані матеріали, виносить адміністративну постанову з накладанням кваліфікованого електронного підпису. Тобто унеможлиблюється людський фактор і таку постанову неможливо підробити.

Варто погодитися, що технічні засоби, за допомогою яких проводиться фіксація адміністративних правопорушень дозволяють більш ефективно вирішувати завдання щодо притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності. Таким чином, результат використання технічних засобів фіксації правопорушень є фактичні дані, які будуть використанні як доказ у справі про адміністративне правопорушення і які використовуються відповідно до закону суб'єктами владних повноважень (4, с. 79) (Є. Бакутін, 2021).

На автомобілях несуть службу поліцейські у форменому одязі та зі службовими посвідченнями. Тож важливо, що автомобілі-«фантоми» можуть зупиняти автомобілі порушників. Але це буде стосуватись найзухваліших і найнебезпечніших порушень ПДР, які будуть помічати інспектори під час патрулювання. Мета впровадження цієї поліцейської новації не збільшення штрафів, а превенція. Як відомо, 40 % всіх смертей і травм на дорозі пов'язано саме з перевищенням швидкості (Департамент комунікації МВС України, 2022).

Важливо наголосити, що при правильній організації контролю, тобто фантомного (прихованого, таємного) *патрулювання* можна виявляти порушення дорожнього руху, які найчастіше виступають основними причинами дорожньо-транспортних пригод.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Аспекти використання технічних засобів правоохоронними органами привертали увагу таких науковців як Ю. Ю. Орлов, С. Ф. Константинов, Г. Ю. Рєпін, В. В. Арешонков, М. В. Кобець, Б. В. Жуков, С. Г. Стеценко, П. П. Артеменко, В. А. Кудінов та ін. Однак системно й комплексно, у контексті сучасних можливостей тема автомобільного-фантомного тобто прихованого патрулювання до цього часу мало досліджувалася. Література з відповідної проблематики практично відсутня, що з одного боку, свідчить про її складність, а з іншого – вказує на брак уваги наукового загалу.

Метою статті є спроба розглянути автомобільне-фантомне патрулювання в більш «зрозумілому» аспекті, а саме: здійснення контролю на поліцейських патрульних автомобілях без спеціального зовнішнього оформлення за дотриманням учасниками дорожнього руху вимог Закону України «Про дорожній рух».

2. Виклад основного матеріалу

Приступаючи до викладу основного матеріалу, зауважимо, що забезпечення безпеки дорожнього руху – державне питання і ця проблема комплексна, і залежить від діяльності багатьох департаментів, міністерств, відомств, установ та організацій тощо. Ключовим суб'єктом державного контролю в Україні є держава, яка здійснює через відповідні державні органи свої функції. Наразі в Україні система державних органів, які прямо чи опосередковано наділені повноваженнями з питань державного контролю у сфері безпеки дорожнього руху в Україні або беруть у ньому участь, налічує доволі велику кількість відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування. До цих органів насамперед належать Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України. Проте безпосереднє виконання функцій держави у сфері здійснення контролю за безпекою в Україні покладено на органи виконавчої влади, серед яких провідне місце займають міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. До таких органів передусім можна віднести Міністерство внутрішніх справ України та Національну поліцію України, Міністерство інфраструктури України, Державну службу України з безпеки на транспорті (Укртрансбезпека), Державне агентство автомобільних доріг України (Укравтодор) (Коллер, 2020).

Отже, контроль за дотриманням власниками транспортних засобів, а також громадянами, посадовими та службовими особами вимог Закону України «Про дорожній рух», правил, норм та стандартів з питань забезпечення безпеки дорожнього руху здійснюється уповноваженими підрозділами Національної поліції України. Департамент патрульної поліції (надалі – ДПП) визначено уповноваженим органом Національної поліції України щодо забезпечення безпеки дорожнього руху та накладення адміністративних стягнень у справах про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху у тому числі і зафіксовані в автоматичному режимі (Портал МВС, 2021).

Насамперед доцільно окреслити, так до повноважень поліції, розділом IV ст. 23 ЗУ «Про Національну поліцію» п. 11 передбачено регулювання дорожнього руху та здійснення контролю за дотриманням ПДР його учасниками (ЗУ «Про Національну поліцію», 2015).

Відповідно до затвердженого наказом Національної поліції України від 06 листопада 2015 р. № 73 Положення «Про Департамент патрульної поліції», ДПП є міжрегіональним територіальним органом Національної поліції, який розділом II, та (п. 3) передбачено забезпечення безпеки дорожнього руху шляхом здійснення контролю за дотриманням власниками (володільцями) транспортних засобів, а також громадянами, посадовими особами і службовими особами вимог Закону України «Про дорожній рух», правил, норм і стандартів з питань забезпечення безпеки дорожнього руху.

Відповідно до «Положення про патрульну службу МВС України», затвердженого наказом МВС України від 02.07.2015 № 796 у II-у розділі визначено завдання, основні напрями організації роботи, обов'язки і права працівників патрульної служби МВС України, а саме (п. 4) передбачено забезпечення безпеки дорожнього руху; організацію контролю за додержанням законів, інших нормативно-правових актів з питань безпеки дорожнього руху (9, с. 86) (order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine 02.07.2015). Іншими словами, ДПП безпосередньо здійснює контроль за безпекою дорожнього руху та його учасниками і це досить ефективний напрям в діяльності патрульної поліції, що дозволяє оперативно вплинути на процес руху та поведінку його учасників. Ефективність контролю в більшості залежить від форм та методів його здійснення.

Зазначимо, що як і будь-який інший, контроль базується на певних принципах. Їх виокремлення та обов'язковий розгляд зумовлені специфікою контролю, особливостями його здійснення, різноманітністю застосування форм та методів спостереження за дотриманням учасниками транспортного процесу усталених норм і правил. А. О. Собакар з яким можна погодитись, виділяє такі принципи контролю за безпекою руху: 1) законності; 2) верховенства права; 3) цілеспрямованості; 4) гласності; 5) науковості; 6) системності; 7) регулярності; 8) плановості; 9) ефективності; 10) усебічності (універсальності); 11) об'єктивності; 12) реальності; 13) дієвості; 14) професіоналізму (компетентності); 15) повноти; 16) комплексності; 17) неупередженості; 18) оперативності; 19) економності; 20) взаємодії органів, що здійснюють контроль. Названі принципи прямо в законодавстві не закріплені. Їхня сукупність встановлена на підставі наукового узагальнення та аналізу нормативно-правових актів, якими регульовано діяльність органів контролю та їх посадових осіб (Собакар, 2020).

Реалізація принципу законності відображається в нормах ст. 19 Конституції України, відповідно до якої органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі,

у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Це означає, що контроль повинен відбуватися: у межах повноважень компетентного органу, що здійснює контроль, та його посадових осіб; з дотриманням процедур та термінів контролю, а також з відповідним правовим оформленням стадій і результатів контрольних заходів (Червінчук, 2022).

Згідно з «Положенням про патрульну службу МВС України» патрульна служба здійснює цілодобове патрулювання території обслуговування з метою забезпечення належної охорони громадського порядку, громадської безпеки та контролю за дотриманням правил дорожнього руху, забезпечення його безпеки. (Положення про патрульну службу МВС, 2015 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15#Text>). Основною формою несення патрульної служби є патрулювання на автомобілях обладнаних спеціальними світловими та гучномовними пристроями з нанесенням кольорографічних схем (смуг, написів, емблем) з видимими розпізнавальними знаками патрульної поліції.

У проведеному дослідженні нас цікавить саме **«фантомний» контроль** за дорожнім рухом з використанням поліцейських транспортних засобів без спеціального зовнішнього оформлення. Найбільш точна назва таких автомобілів передбачено у листі № 916зі 41/27/02-2021 від 28.09.2021 р., ДПП де зазначено, що фіксація порушень правил дорожнього руху здійснюється *спеціалізованими автомобілями – фантомами* (Інформаційний лист НПУ ДПП, 2021). Таким чином, патрулювання на поліцейських патрульних автомобілях без спеціального зовнішнього оформлення здійснюється на: **спеціалізованих автомобілях – фантомах**. Отже, як проміжний підсумок до викладеного зазначимо, що, спеціалізовані автомобілі-фантоми призначені для прихованої фіксації порушення швидкісного режиму на дорогах не зупиняючи автомобіль порушника. Кожен «спеціалізований автомобіль-фантом» оснащений інтегрованою системою контролю швидкості рухомих транспортних засобів, зчитування та розпізнавання номерних знаків із подальшою перевіркою в базах даних Національної поліції України.

Наказом МВС України від 07.09.2017 № 757 «Про затвердження Порядку використання і зберігання транспортних засобів Національної поліції України» (п. 9) передбачено, що наявні в органах поліції транспортні засоби призначені для виконання *оперативних* або *господарських* завдань. (Порядок використання і зберігання транспортних засобів Національної поліції України»). *Оперативні транспортні засоби* з відповідними кольорографічними схемами (емблеми, написи і смуги) або спеціальними світловими та гучномовними пристроями є транспортними засобами **спеціалізованого** призначення відповідно до вимог Закону України «Про автомобільний транспорт».

Розділом III п. 3 зазначено, що підготовка до використання транспортних засобів органів поліції у службових цілях включає: обладнання (у разі необхідності) спеціальними світловими та гучномовними пристроями, нанесення кольорографічних схем (смуг, написів, емблем) тощо, а розділом IV

п. 3 передбачена штатна група оперативних транспортних засобів яка залежить від характеру поставлених службових завдань і специфіки їх виконання і поділяється на такі штатні підгрупи:

2) автомобілі патрульної (АП) і дорожньо-патрульної (АДП) поліції;

4) автомобілі для оперативних заходів у стандартному виконанні, без кольорографічного оформлення, спеціальних світлових і гучномовних пристроїв (СТ).

Згідно з п. 4 оперативні транспортні засоби залежно від характеру виконання службових завдань оснащуються спеціальними світловими та гучномовними пристроями, засобами глобальної системи позиціонування (GPS навігація), пристроями відеореєстрації (фіксації) тощо. Отже, транспортний засіб *спеціалізованого* призначення – це транспортний засіб, який призначений для перевезення певних категорій пасажирів (пасажирів певних професій тощо) та має спеціальне обладнання (обладнаний спеціальними світловими і звуковими сигнальними пристроями тощо) (ЗУ «Про автомобільний транспорт», 2001). У нашому випадку спеціалізовані автомобілі-фантоми у стандартному виконанні без кольорографічного оформлення але з спеціальними світловими і гучномовним пристроєм для оперативних (службових) цілях або заходів. Спеціальні звукові та світлові сигнальні пристрої синього кольору, які встановлюються на транспортний засіб, мають відповідати вимогам ДСТУ 3849:2018. Установлення та використання спеціальних звукових і світлових сигнальних пристроїв зі світловими сигналами синього кольору без наявності кольорографічних схем, розпізнавальних знаків та написів дозволяється на транспортних засобах, що використовуються для пересування осіб, щодо яких здійснюється державна охорона, та на транспортних засобах Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України тощо (Наказ МВС України від 23.12.2019 № 1080, 2022).

3. Досвід використання спеціалізованих автомобілів – фантомів за кордоном

Досвід європейських країн як Польща (<https://info.policja.pl>, 2022), Франція (Unmarkierte Radarautos, 2020) (<https://www.police.be/5998/fr>), Німеччина (Offizielles Portal der deutschen Polizei, 2022), Литва тощо свідчить про ефективність «прихованого, таємного» тобто фантомного патрулювання на «немаркірованих автомобілях або автомобілі без маркування». Зокрема, подібний контроль з використанням автомашин без спеціального зовнішнього оформлення широко використовується підрозділами дорожньої поліції на території яких спостерігалось ризике зростання рівня аварійності, головними причинами яких були перевищення швидкості та управління транспортними засобами нетверезими водіями. З урахуванням цих факторів було прийнято рішення щодо організації контролю за учасниками дорожнього руху з використанням автомобілів без спеціального зовнішнього оформлення на території міст держав Європи. Екіпажі таких автомобілів були закріплені за

найбільш досвідченими співробітниками, маючих досвід роботи в дорожньо-патрульній службі. Практика цих та інших країн, які мають передовий досвід у безпеці дорожнього руху, доводить, що підхід до контролю за правопорушеннями, особливо з швидкісним режимом, має бути комплексним. Це автоматична фіксація, фіксація за допомогою приладів контролю швидкості безпосередньо поліцейськими на дорозі (прилади типу TruCam), та поліцейські автомобілі, які можуть вимірювати швидкість руху інших транспортних засобів безпосередньо у русі, без видимих розпізнавальних знаків (<https://www.facebook.com/mvs.gov.ua/videos>).

В діяльності дорожньої поліції більшість країн світу *прихований контроль* за учасниками дорожнього руху активно почали використовувати наприкінці 70-х років минулого століття. У Франції, наприклад, до 1970 р. поліцейські здійснювали контроль тільки відкрито. Але статистика дорожньо-транспортних пригод зростала. Побачивши поліцейських водії уповільнювали швидкість, але через декілька метрів знову її збільшували. Після 1970 р. поліцейські автомобілі, оснащені радіолокаційними вимірювачами швидкості, почали використовувати прихований контроль. Нова тактика виявилася досить ефективною. Учасники руху, усвідомивши, що влада в прагненні змусити дотримуватися вимоги Правил дорожнього руху, застосували відповідні методи контролю, в своїй більшості водії знизили швидкість руху, та дисципліна на дорогах зросла. Завдяки цьому стало можливим домогтися сталого скорочення рівня дорожньо-транспортних пригод (https://www.grsroadsafety.org/wp-content/uploads/Speed_management_Francais.pdf, 2008).

У діяльності строювих підрозділів дорожньої поліції США широко використовується для контролю за рухом так звані *немарковані (без видимих розпізнавальних знаків поліції)* автомобілі, причому як легкові, так і вантажні. Іноді для мети контролю використовувалися автомобілі, що належать власникам індивідуального транспорту, на які пристосовують радіолокаційними вимірювачами швидкості та радіостанціями (<https://www.police1.com/traffic-patrol/articles/state-your-case-should-law-enforcement-agencies-use-unmarked-vehicles-for-traffic-enforcement>, 2021).

У поліції більшості країн переважає думка, що патрулі, що працюють на автомобілях без розпізнавальних знаків, повинні бути в цивільному одязі. Екіпажі автомобілів без розпізнавальних знаків поліції зазвичай складаються з двох осіб. Основними умовами при підборі співробітників для роботи на таких машинах є: відмінне знання правил дорожнього руху, велика витримка і достатній досвід роботи в дорожній поліції (https://www.polizei.rlp.de/fileadmin/user_upload/Verkehr/Dokumente/Richtlinie_ueber_die_polizeiliche_Geschwindigkeitsueberwachung.pdf, 2003).

Нова форма контролю у багатьох країнах світу дала позитивний ефект. За умови чіткої організації таємного (прихованого моніторингу) контролю за

учасниками дорожнього руху можливо виявити порушення, котрі найчастіше є основними причинами дорожньо-транспортних пригод.

Таким чином, виявленні порушення Правил дорожнього руху не були кінцевою метою в діяльності екіпажів машин без спеціального зовнішнього оформлення. Розглянувши досвід країн з'ясовано, що на початку їх діяльності зниження аварійності досягалося в основному шляхом масового виявлення великої кількості грубих порушень ПДР, то за рік після використання таємного контролю спостерігалася тенденція та поширювалася думка про те, що ні жодне скоєне водіями порушення Правил не залишається непоміченим та їх поведінка на дорогах постійно знаходиться під контролем дорожньо-патрульної служби. При дрібних, незначних порушеннях ПДР поліцейські, які здійснюють патрулювання, звертають увагу водіїв на це за допомогою звукового сигналу або гучномовного установки.

В країнах-членах ЄС, включаючи Латвію, часто відбуваються компанії Європейської мережі дорожньої поліції (ROADPOL) «Дні безпеки ROADPOL». Основний меседж кампанії: *«Залишся в живих – врятуй життя»*, щоб у цей час на європейських дорогах не було дорожньо-транспортних пригод із смертельними наслідками та серйозними травмами. Начальник Департаменту безпеки дорожнього руху Державної поліції Латвії Юріс Янчевскіс зазначає: *«Кожен учасник дорожнього руху повинен розуміти, що від його дій може залежати безпека і навіть життя іншого учасника дорожнього руху»*. Загальною метою кампанії є підвищення безпеки дорожнього руху, приділяючи більше уваги тому факту, що ставлення та поведінка кожного учасника дорожнього руху є передумовою безпечного руху. Для спільного досягнення цієї мети Державна поліція закликає всіх учасників дорожнього руху підтримати акцію, піклуючись про власну безпеку та безпеку інших, беручи участь у дорожньому русі (Ліна Кальке, 2021).

Досвід засвідчує, що автомобілі без спеціального зовнішнього оформлення доцільно мати в непомітних кольорах (білий, сірий), в обов'язковому порядку обладнанні на сучасному рівні технічними приладами, гучномовними установками, які знаходяться в автомобілях в місцях, не проглядаються зовні учасниками дорожнього руху, а поліцейські таких машин забезпечені приладами для вимірювання швидкості руху. Крім того, на автомобілях рекомендується мати номерні знаки, які не закріплені за транспортом МВС.

На практиці відпрацьовані різні *тактичні прийоми* контролю за учасниками дорожнього руху з використанням автомобілів без спеціального зовнішнього оформлення. До їх числа відносяться:

- рух в потоці транспортних засобів з зупинкою водія-порушника безпосередньо поліцейськими даного автомобіля;
- рух в потоці транспортних засобів з передачею даних порушників по радіозв'язку поліцейським сусідніх патрульних автомобілів в спеціальній окрасці;

- здійснення контролю з нерухомого автомобіля з зупинкою водія, який порушив ПДР, безпосередньо поліцейськими даного автомобіля;
- здійснення контролю з нерухомого автомобіля з передачею даних про порушника найближчому патрульному автомобілю.

Кількість поліцейських автомобіля без спеціального зовнішнього оформлення та формений одяг вирішальною мірою залежить від двох чинників: по-перше, від часу доби несення служби і, по-друге, від передбачуваної тактики роботи. Так, у темний час доби поліцейські автомобілів, слід як правило комплектувати з двох співробітників патрульної поліції у форменому одязі.

З огляду на вказане зауважимо, що важливе значення при визначенні тактики контролю з використанням автомашин без спеціального зовнішнього оформлення набуває правильний вибір часу і місця їх роботи. Дослідження показує, що патрулювання на таких машинах все ж краще здійснювати в світлий час доби.

4. Висновки

Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки:

Запровадження даної форми контролю є ефективним, за умови проведення широкої роз'яснювальної роботи серед населення та в першу чергу серед водіїв по телебаченню та в інших засобах масової інформації. Все це буде спонукати виникненню атмосфери зрозуміння у колі водіїв щодо необхідності та правомірності використанню такої форми контролю у роботі патрульної поліції України.

Актуальність теми зумовлена вимогами сучасної практичної роботи правоохоронців, необхідністю широкого впровадження новітніх технічних засобів та належного використання інновацій. Питання технічного забезпечення правоохоронців є завжди актуальним. Розкриття та розслідування правопорушень неможливо уявити без отримання певної доказової інформації отриманої технічними засобами фіксації правопорушень. Можливість фіксації та збору доказів з місць скоєння правопорушень сприятиме як розкриттю, так і профілактиці правопорушень. Важливо, що б поліція під час розслідування правопорушень розуміла певні аспекти захисту прав людини. Щоб не створювати невинуватих упереджень щодо своєї роботи, поліція повинна уважно ставитися до «чутливих» питань захисту прав в процесі виконання своїх завдань.

Спеціалізовані автомобілі-фантоми мають насамперед превентивну функцію. Їхня мета – запобігти правопорушенню й запобігти можливим негативним наслідкам на дорозі, а не притягнути до відповідальності якомога більшу кількість водіїв. Сама наявність цих автомобілів на дорозі і розуміння водіїв, що такий автомобіль може так само рухатись у потоці транспорту, і відреагувати на правопорушення у випадку виявлення, дисциплінує водіїв дотримуватися ПДР.

Досвід найкращих підрозділів світу дорожньо-патрульних служб поліції дає право зробити висновок, що будь-яких суттєвих проблем та перешкод,

перешкоджаючих широкому втіленню фантомного (прихованого) контролю в практику патрульної поліції України, не має.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Єдиний портал органів системи МВС України. URL: <https://mvs.gov.ua> (дата звернення: 17.05.2022).
2. Офіційний вебпортал парламенту України Верховної ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 17.05.2022).
3. Офіційний сайт Департаменту комунікації МВС України. URL: <https://mvs.gov.ua> (дата звернення: 17.05.2022).
4. Бакутін С. І. Адміністративно-правове регулювання використання технічних засобів фіксації порушень : дис. канд юрид. наук: 12.00.07 – НАВС. Київ, 2021. 252 с.
5. Коллер Ю. С. Державний контроль у сфері транспортної безпеки. *Транспортна безпека: правові та організаційні аспекти* : матеріали XV міжнар. науково-практичної конференції (в авторській редакції) (м. Кривий Ріг, 13 листопада 2020 року). Кривий Ріг, 2020. С. 142. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/33027/1>
6. Портал МВС України. URL: <https://mvs.gov.ua> (дата звернення: 17.05.2022).
7. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. N 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 17.05.2022).
8. Офіційний веб-портал Патрульної поліції України. Про департамент патрульної поліції: наказ Національної поліції України від 06.11.2015 № 73. URL: <http://patrol.police.gov.ua/faq/normativno-pravova-bazadiyalnostipatrujnoyi-politsiyi>
9. «Положення про патрульну службу МВС затвердженого наказом МВС України від 02.07.2015 № 796. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15#Text> (дата звернення: 07.06.2022).
10. Собакарь А. О. Принципи державного контролю за безпекою руху транспортних засобів. *Транспортна безпека: правові та організаційні аспекти* : матеріали XV міжнар. науково-практичної конференції (в авторській редакції) (м. Кривий Ріг, 13 листопада 2020 року). Кривий Ріг, 2020. С. 237.
11. Червінчук А. В., Марценишин Ю. І. Контроль поліції за технічним станом транспортних засобів. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика* 2021. № 2 (2). С. 100–109. DOI: 10.32366/2709-9261-2021-2-2
12. Інформаційний лист Національної поліції України ДПП № 916 зі 41/27/02-2021 від 28.09.2021 р. URL: <https://ukranews.com/ua/news/804783-mvs-ne-vykorystovuye-avtomobili-fantomu-dlya-fiksuvannya-porushen-na-dorogah-shhe-ne-projshly> (дата звернення: 17.05.2022).
13. Про затвердження Порядку використання і зберігання транспортних засобів Національної поліції України : Наказ МВС України від 07.09.2017 № 757. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1198-17#Text>
14. Про автомобільний транспорт : Закон України від 05.04.2001 р. № 2344-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2344-14> (дата звернення: 17.05.2022).
15. Про порядок оформлення, видачі та обліку дозволів на встановлення та використання спеціальних звукових і світлових сигнальних пристроїв синього кольору на транспортних засобах» : Наказ МВС України від 23.12.2019 № 1080. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-20#Text>
16. Oficjalna strona Policja.pl Jeleniogorscy i zabkowiccy policjanci otrzymali nowe nieoznakowane radiowozy. URL: https://policja.pl/pol/aktualnosci/210732_Jeleniogorscy-i-zabkowiccy-policjanci-otrzymali-nowe-nieoznakowane-radiowozy.html (дата звернення: 07.06.2022).

17. Ліна Кальке. По всій країні стартує акція Днів безпеки. Старший спеціаліст відділу зв'язків з громадськістю, Державна поліція. URL: <https://www.iem.gov.lv/lv/jaunums/visa-valsti-sakas-aksija-roadpol-drosibas-dienas> (дата звернення: 07.06.2022).
18. Департамент патрульної поліції. URL: http://patrol.police.gov.ua/wp-content/uploads/2016/03/n594-polozhennya-pro-dpp_compressed.pdf (дата звернення: 17.05.2022).
19. Police Federale. Direction de la police de la route. URL: <https://www.police.be/5998/fr/a-propos/police-administrative/direction-de-la-police-de-la-route> (дата звернення: 07.06.2022).
20. Gestion de la vitesse: Manuel de sécurité routière à l'intention des décideurs et des praticiens. URL: https://www.grsroadsafety.org/wp-content/uploads/Speed_management_Francais.pdf (дата звернення: 25.07.2022).
21. Police1. URL: <https://www.police1.com/traffic-patrol/articles/state-your-case-should-law-enforcement-agencies-use-unmarked-vehicles-for-traffic-enforcement> (дата звернення: 25.07.2022).
22. Richtlinie über die polizeiliche Geschwindigkeitsüberwachung Rundschreiben des Ministeriums des Innern und für Sport. URL: https://www.polizei.rlp.de/fileadmin/user_upload/Verkehr/Dokumente/Richtlinie_ueber_die_polizeiliche_Geschwindigkeitsueberwachung.pdf (дата звернення: 25.07.2022).

References:

1. Official site The only portal of the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. URL: <https://mvs.gov.ua> (accessed: 17.05.2022). [in Ukrainian]
2. Official web portal of the Parliament of Ukraine of the Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://www.rada.gov.ua> (accessed: 17.05.2022). [in Ukrainian]
3. Official site of the Communication Department of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. URL: <https://mvs.gov.ua> (accessed: 17.05.2022). [in Ukrainian]
4. Bakutin, Yevhen, Administrative and legal regulation of the use of technical means of recording offenses. – Qualification scientific work as a manuscript. Dissertation for the degree of Candidate of sciences in specialty 12.00.07 – administrative law and process; finance law; information law. – National Academy of Internal Affairs. Kyiv, 2021. http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/20443/1/avtoref_bakutin.pdf
5. Koller, Yu. S. State control in the field of transport safety. Transport security: legal and organizational aspects : materials of the XV International. scientific-practical conference (in the author's edition) (Kryvyi Rih, November 13, 2020). Kryvyi Rih, 2020. P. 142.
6. Portal of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. URL: <https://mvs.gov.ua> (accessed: 17.05.2022). [in Ukrainian]
7. Pro Natsionalnu politciiu [On the National Police] : Zakon Ukrainy vid 02 lypnia 2015 roku No. 580-VIII (iz zminami vid 01.01.2022). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/580-19> (accessed: 04.02.2022). [in Ukrainian]
8. Official web portal of the Patrol Police of Ukraine. URL: <http://patrol.police.gov.ua/faq/normatyvno-pravova-bazadiyalnostipatrulnoyi-politsiyi>
9. "Regulations on the patrol service of the Ministry of Internal Affairs approved by the order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine" dated July 2, 2015 № 796. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15#Text>
10. Sobakar, A. A. Principles of state control over traffic safety. Transport security: legal and organizational aspects : materials of the XV International. scientific-practical conference (in the author's edition) (Kryvyi Rih, November 13, 2020). Kryvyi Rih, 2020. P. 237.
11. Chervinchuk, A. V., Martsenyshyn, Y. I. Police control over the technical condition of vehicles. Ukrainian policing: theory, legislation, practice 2021 № 2 (2). P. 100–109. DOI: 10.32366/2709-9261-2021-2-2

12. Information letter № 916 from 41/27 / 02-2021 dated 28.09.2021. URL: <https://ukranews.com/ua/news/804783-mvs-ne-vykorystovuye-avtomobili-fantomy-dlya-fiksuvannya-porushen-na-dorogah-shhe-ne-projshly> (accessed: 17.05.2022). [in Ukrainian]
13. Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 07.09.2017 № 757 “On approval of the Procedure for use and storage of vehicles of the National Police of Ukraine”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1198-17#Text>
14. On road transport: Law of Ukraine of 05.04.2001 № 2344-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2344-14> (accessed: 17.05.2022). [in Ukrainian]
15. Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 23.12.2019 № 1080 “On the procedure for registration, issuance and accounting of permits for the installation and use of special sound and light signaling devices in blue on vehicles”. (accessed: 17.05.2022). [in Ukrainian]
16. Jeleniogorscy i zabkowiccy policjanci otrzymali nowe nieoznakowane radiowozy. <https://policja.pl/pol/aktualnosci/210732,Jeleniogorscy-i-zabkowiccy-policjanci-otrzymali-nowe-nieoznakowane-radiowozy.html> [po polsku]
17. Prepared by: Lina Kalke, Senior Public Relations Specialist, State Police. URL: <https://www.iem.gov.lv/lv/jaunums/visa-valsti-sakas-akcija-roadpol-drosibas-dienas> [latviešu valodā].
18. Patrol Police Department. URL: http://patrol.police.gov.ua/wp-content/uploads/2016/03/n594-polozhennya-pro-dpp_compressed.pdf (accessed: 17.05.2022). [in Ukrainian]
19. Police Federale. URL: <https://www.police.be/5998/fr/a-propos/police-administrative/direction-de-la-police-de-la-route> [en français]
20. Gestion de la vitesse: Manuel de sécurité routière à l'intention des décideurs et des praticiens. URL: https://www.grsroadsafety.org/wp-content/uploads/Speed_management_Francais.pdf (accessed: 25.07.2022). [en français]
21. Police1. URL: <https://www.police1.com/traffic-patrol/articles/state-your-case-should-law-enforcement-agencies-use-unmarked-vehicles-for-traffic-enforcement> (accessed: 25.07.2022). [in English]
22. Richtlinie über die polizeiliche Geschwindigkeitsüberwachung Rundschreiben des Ministeriums des Innern und für Sport. URL: https://www.polizei.rlp.de/fileadmin/user_upload/Verkehr/Dokumente/Richtlinie_ueber_die_polizeiliche_Geschwindigkeitsueberwachung.pdf (accessed: 25.07.2022). [auf Deutsch]

CERTAIN ASPECTS ON THE ORGANIZATION OF TRAFFIC CONTROL

Yevhen Bakutin,*Ph.D in Law, Senior Lecturer at the Department of Tactical Training of Educational and Scientific Institute № 3 of National Academy of Internal Affairs**orcid.org/0000-0001-9900-3380**bakutin_e@ukr.net*

The article is devoted to traffic control with the use of vehicles. Control over road users is a very effective area of activity of the Patrol Police Department, which allows to quickly influence the traffic process and the behavior of its participants. That is, the patrol police directly monitors traffic in Ukraine. The effectiveness of control largely depends on the forms and methods of its implementation. According to most experts, the reduction in accidents is due to a number of national measures, among which an important place is to improve the rules establishing liability for violations of traffic rules.

The purpose of the study – the article considers the issue of car – phantom patrol in a more “understandable” aspect, namely: the implementation of specialized police cars without special external control over compliance with road users in accordance with the Law of Ukraine “On Road Traffic”.

Methodology. The research is based on the dialectical-materialist method of scientific knowledge of social and legal phenomena, as well as general and special methods of legal science, namely: system-structural, comparative-legal, logical-legal (dogmatic), statistical.

The scientific novelty of the study is to prove a particularly acute issue in the fight against traffic safety in the field of specialized vehicles – “phantoms”. Legislation on road safety has played a positive role in the last five years. The state of accidents in the state has stabilized, the level of discipline of road users has relatively increased. However, the problem of traffic safety remains unresolved. Experience with the implementation of traffic policy shows that the implementation of preventive measures is successful when the methods of persuasion are supported by legal norms that establish responsibility, an adequate degree of public danger of traffic violations.

Conclusions. Regarding the introduction of fixation of traffic violations by specialized cars – “phantoms”, it should be noted that this should be preceded by extensive outreach among citizens and especially among drivers. Therefore, it is desirable to organize explanatory work of patrol police chiefs in the media. As a result, all this will lead to an atmosphere of understanding among drivers about the need and legitimacy of the use of this form of control in the work of the patrol police of Ukraine. The main purpose of the introduction of specialized vehicles – “phantoms” – is to identify and eliminate from the process of traffic drivers who have committed serious violations that directly affect the occurrence of road accidents. Therefore, timely control is the key to road safety and saved lives.

Key words: control, road users, patrol police, Road traffic, covert control, strengthening responsibility, specialized cars – “phantoms”.

ПУБЛІЧНИЙ ІНТЕРЕС ЯК НЕВРАХОВАНИЙ ЧИННИК ПРИ ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЇ ТА ТАКТИКИ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Мета статті полягає у визначенні напрямів вдосконалення механізму врахування публічних інтересів суспільства при формуванні стратегії та тактики державної економічної політики України.

Методологія. Методологію дослідження складають загальні та спеціальні методи наукового пізнання, а зокрема: компаративний, системно-структурний, формально-логічні методи: дедукція, індукція, аналіз та синтез. Їхнє використання дозволило проаналізувати досліджувану проблематику у єдності її юридичної форми та соціального змісту, а також системно та послідовно підійти до розкриття поставлених завдань дослідження.

Результати. У першому розділі статті визначено умови врахування публічного інтересу при формуванні стратегії та тактики державної економічної політики України. Досліджено умови, за яких зароджується публічний інтерес. Конкретизована вимога щодо обґрунтованості інтересу. Окремо визначено критерії щодо хибності інтересів, реалізація яких є неможливою у цілому або у найближчій перспективі. Акцентовано увагу на мінливості публічних інтересів, а також на тій обставині, що саме публічна адміністрація є тим суб'єктом, який акумулює публічні інтереси.

Другий розділ статті присвячений мірі врахування публічного інтересу при формуванні Національної економічної стратегії на період до 2030 року. Констатовано, що наразі механізм врахування публічних інтересів при формуванні державної економічної стратегії України майже відсутній, а отже врахування публічних інтересів при здійсненні економічної політики знаходиться на недостатньому рівні.

Третій розділ статті присвячений визначенню орієнтирів розвитку стратегічного планування державної економічної політики України. Констатована відсутність в Україні чіткої концепції, яка б була покладена в основу реалізації державної економічної політики. Зважаючи на це та те, що економічна політика України мало орієнтована на загальноєвропейські цілі сталого економічного розвитку, визначено систему орієнтирів, на які необхідно спрямувати розвиток економічної системи України.

Висновки. У висновках до статті констатовано те, що державна економічна політика України має формуватися із обов'язковим врахуванням публічних інтересів суспільства у цій сфері. Саме вони мають стати центральним орієнтиром при змістовому наповненні економічної стратегії та тактики. Запропоновано запровадити в Україні подібний до того, який існує у економічно розвинених країнах-членах ЄС механізм акумулювання таких інтересів, у основі якого лежить діалог між інституціями громадянського суспільства та державою в особі публічної адміністрації.

Ключові слова: публічний інтерес, економічна політика, стратегія, тактика, публічне адміністрування, громадянське суспільство, публічна адміністрація, діалог.

Михайло Кравченко,

*доктор юридичних наук,
професор кафедри
теорії та історії права
Юридичного інституту
Київського національного
економічного
університету імені
Вадима Гетьмана;
старший науковий
співробітник
Інституту права
Київського національного
університету
імені Тараса Шевченка
orcid.org/0000-0002-3909-4599
m.g.kravchenko@ukr.net*

1. Вступ

Державна економічна політика посідає особливе місце у переліку напрямів діяльності Української держави. Саме вона є інструментом, через який держава впливає на економічну систему України, на ті економічні процеси, які відбуваються в її межах.

Очевидно те, що цей напрям державної політики не може здійснюватися довільно, а повинен спиратися на ґрунтовно розроблену економічну стратегію та тактику. Саме вони мають юридично закріпити систему цілей та завдань, на який спрямовує свої зусилля публічна адміністрація та держава в цілому при реалізації державної економічної політики України. Однак, виникає питання стосовно того, як, яким чином має визначатися система цих цілей? Які чинники мають обов'язково враховуватися, аби вірно спрямувати зусилля Української держави у межах здійснення цього напрямку державної політики? На це запитання немає легкої відповіді. Адже економічна політика держави має формуватися під впливом багатьох чинників, зокрема: міжнародних зобов'язань України, державних інтересів, інтересів територіальних громад, інтересів великого бізнесу, інтересів суб'єктів господарювання, інтересів суспільства в цілому тощо. Неврахування хоча б одного із перелічених чинників призводить до того, що державна економічна стратегія та тактика втрачає свою усебічність, перестає відображати потреби та інтереси всього українського суспільства в економічній сфері. Крім того, неприпустимо, аби у демократичній державі економічна політика здійснювалася без врахування інтересів суспільства, а останнє штучно відсторонювалося від її формування. Адже саме громадянське суспільство повинно донести до держави перелік публічних інтересів Українського народу в економічній сфері, вказати на те, що йому потрібно у цій сфері, а також вказати на прорахунки держави при формуванні економічної стратегії та тактики. Це є цілком нормальною практикою у демократичній країні, де держава визнає за суспільством право на власну позицію, де інституції громадянського суспільства не ігноруються владою, а реально співпрацюють з нею задля формування відповідних напрямів державної

політики, які здійснюються для народу. Саме з цих позицій ми пропонуємо подивитися на формування стратегії і тактики державної економічної політики України, з'ясувати те, у якій мірі враховуються публічні інтереси суспільства при формуванні цього напрямку державної політики.

При проведенні дослідження ми орієнтувалися на низку наукових досліджень, які присвячені з'ясуванню сутності та змісту публічного інтересу в цілому та у сфері публічного адміністрування зокрема.

По-перше, йдеться про низку фундаментальних досліджень німецьких колег, а зокрема: Е. Шмідта-Ассманна, Й. Пудельки, Р. Штобера (Шмідт-Ассманн, 2009; Штобер Рольф, 2008; Пуделька, 2021) 2021 та ін.

По-друге, праці вітчизняних вчених-адміністративістів, у яких сформовано вчення про публічний інтерес у сфері публічного адміністрування, а зокрема: Р. С. Мельника, С. О. Мосьондза, В. В. Галуцьки (Мельник, 2018; Мельник, Мосьондз, 2018; Галуцько, Діхтієвський, Кузьменко, 2018) та ін.

По-третє, рішення Конституційного Суду України, присвячене тлумаченню категорії «законний інтерес» (Рішення КСУ «справа про охоронюваний законом інтерес», 2004).

Мета статті полягає у визначенні напрямів вдосконалення механізму врахування публічних інтересів суспільства при формуванні стратегії та тактики державної економічної політики України.

2. Умови врахування публічного інтересу при формуванні стратегії та тактики державної економічної політики України

Аналіз вітчизняної літератури дає змогу констатувати те, що значення публічного інтересу як визначального чинника, який впливає на зміст публічного адміністрування, здобув належної наукової уваги лише в останні роки (Мельник, Бевзенко, 2014; Галуцько, Діхтієвський, Кузьменко, 2018). Тривалий час категорія «інтерес» розвивалися лише у межах досліджень приватноправового (Яновицька, Кучер, 2014) та загальнотеоретичного спрямування (Скакун, 2001). Як підсумок, в Україні не було чітко сформованого усебічного вчення про «публічний інтерес», а також єдиного доктринального підходу про умови його врахування при здійсненні публічного адміністрування. У той же час західноєвропейська правова наука констатує: «Інтерес є центральним предметом юридичного мислення. Право захищає інтереси, оцінює інтереси й регулює на основі процесуальних правил баланс інтересів» (Шмідт-Ассманн, 2009). Отже, публічний інтерес є категорією, яка обов'язкова для врахування при публічному адмініструванні у будь-якій сфері діяльності публічної адміністрації, у тому числі й у сфері публічного адміністрування економікою України.

Говорячи про публічний інтерес, ми не можемо оминати увагою окреме рішення Конституційного Суду України, яке присвячено тлумаченню категорії «публічний інтерес» (Рішення КСУ «справа про охоронюваний законом інтерес», 2004). Оцінюючи здобутки цього інтерпретаційного акту, ми можемо

відзначити визначення низки ознак «охоронюваного законом інтересу» як правового феномену, який: 1) виходить за межі змісту суб'єктивного права; 2) є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони; 3) має на меті задоволення усвідомлених індивідуальних і колективних потреб; 4) не може суперечити Конституції, законам України, суспільним інтересам, загальноновизнаним принципам права; 5) означає прагнення (не юридичну можливість) до користування у межах правового регулювання конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом; 6) розглядається як простий легітимний дозвіл, тобто такий, що не заборонений законом; 7) регулює ту сферу відносин, заглиблення в яку для суб'єктивного права законодавець вважає неможливим або недоцільним (Рішення КСУ «справа про охоронюваний законом інтерес», 2004). Цей акт Конституційного Суду України закріпив універсальні ознаки інтересу як юридичної категорії. Однак, він не визначив характерні риси «публічного інтересу». Якщо виходити із переліку наведених ознак цього правового феномену, то це розмежування можна здійснити на підставі характеру потреб, які відображає інтерес. Інакше кажучи, приватний інтерес – це індивідуальні усвідомлені потреби, а публічний – це усвідомлені колективні потреби. Решта ознак інтересу мають універсальний характер, а отже не можуть бути використані для визначення специфіки публічного інтересу. Саме тому ми пропонуємо звернутися до напрацювань вітчизняної та європейської адміністративно-правової науки, аби конкретизувати ознаки публічного інтересу та умови їхнього врахування при визначенні стратегії та тактики державної економічної політики України.

Зародження публічного інтересу. Публічний інтерес у економічній сфері формується так само, як у інших сферах публічного адміністрування. Такий інтерес є прямим продовженням приватного інтересу. Як справедливо наголошує у своїх дослідженнях Е. Шмідт-Ассманн, публічний інтерес є продовженням, об'єктивізацією суб'єктивного інтересу, який належить приватній особі (Шмідт-Ассманн, 2009). При цьому, моментом, з якого можна починати відлік існування публічного інтересу, є той етап, коли приватна особа донесла зміст свого прагнення, своєї усвідомленої потреби до суспільства. До цього моменту інтерес існує лише як прояв психіки людини. Крім того, сама необхідність донесення змісту такого інтересу до суспільства є організуючим чинником, який змушує абстрактну вимогу, у формі якої існує інтерес у свідомості людини, конкретизувати, аби вона змогла бути сприйнята іншими приватними особами. Цей момент, на наш погляд, має важливе значення, адже публічна адміністрація не може орієнтуватися на абстракцію. Вона повинна чітко розуміти те, чого прагне суспільство у економічній сфері.

Звичайно, публічна адміністрація не може забезпечити реалізацію усіх суб'єктивних інтересів. Тому вона концентрує свої зусилля на забезпечення інтересів громадськості. Як влучно зазначає Р. С. Мельник: «Публічний інтерес становить собою категорію, яка виходить за межі особистісного, перебуваючи

на рівні суспільного» (Мельник, Бевзенко, 2014). Отже, публічним інтересом можна вважати лише те, до чого прагне певна група осіб, які об'єднані за спільністю професії або політичними чи іншими поглядами, територіальна громада, населення регіону, усієї держави, регіональна чи міжнародна спільнота.

Водночас не треба абсолютизувати відмінність між приватним та публічним інтересом. Так, німецькі дослідники звертають увагу на те, що один конкретний інтерес може бути наділений властивостями як приватного, так і публічного інтересу (Шмідт-Ассманн, 2009). Інакше кажучи, приватний інтерес може відображати сутність прагнень суспільства в цілому. Інколи приватний та публічний інтерес рухаються паралельно, взаємно підтримують один-одного та перетинаються. Отже, немає підстав їх протиставляти, обґрунтовувати їхню цілковиту автономність.

Вимога обґрунтованості. Не будь-який інтерес є імперативом для публічної адміністрації. З цієї позиції виходить німецька адміністративна наука. Так, наголошується: «...немає потреби у тому, аби правнича система наділяла кожен охоронний інтерес охоронними правами...» (Шмідт-Ассманн, 2009). Публічна адміністрація має враховувати лише «добре зрозумілі» або «істинні» інтереси. Пояснимо цю тезу конкретніше. «Добре зрозумілі» інтереси є такі інтереси, які чітко та конкретно донесені приватними особами до відома суспільства. Отже, чим конкретніше буде сформульована вимога, адресована до публічної адміністрації, тим конкретніше вона буде розуміти цілі, на досягнення яких вона буде спрямовувати свої зусилля.

Хибні інтереси. Не усі інтереси мають чіткі перспективи їхньої реалізації. Публічні інтереси у сфері публічного адміністрування економіки можуть бути сформульовані нечітко або не відповідати реальним можливостям, компетенції та повноваженням публічної адміністрації. У такому випадку йдеться про так званий «хибний інтерес». Його реалізація або не можлива в цілому, або не можлива у найближчій перспективі. На цю обставину публічна адміністрація має обов'язково зважати при формуванні кола публічних інтересів, які будуть враховані при визначенні кола цілей державної економічної політики.

Публічні інтереси не є статичною величиною. Публічні інтереси не є сталою категорією. Вони змінюються, конкретизуються, зникають разом із розвитком потреб та прагнень суспільства. Це повною мірою стосується публічних інтересів у сфері публічного адміністрування економічної системи України. Отже, процес з'ясування таких інтересів є постійним завданням публічної адміністрації.

Публічна адміністрація як носій публічних інтересів. Публічна адміністрація є не лише тим суб'єктом, який сприймає вимоги суспільства щодо змісту та напрямів державної економічної політики. Вона є також тим суб'єктом, який акумулює такі інтереси та відслідковує їхню реалізацію. Справа полягає у тому, що окремі публічні інтереси у сфері економіки є сталими і потребують постійного з'ясування. Наприклад, інтерес суспільства

щодо забезпечення здійснення конкурентної політики, гарантування свободи руху товарів та послуг, свободи власності та підприємницької діяльності. Ці інтереси визначають природні засади функціонування ринкової економіки, а отже мають неодмінно враховуватися при формуванні стратегії та тактики державної економічної політики.

3. Міра врахування публічного інтересу при формуванні Національної економічної стратегії на період до 2030 року

Попри те, що державна економічна політика України є надзвичайно важливим, складним та багатоаспектним напрямом політики, вона тривалий час здійснювалася без чітко сформованої державної економічної стратегії. Нарешті з'явився документ, який сформував систему стратегічних економічних цілей розвитку держави, яким є Постанова Кабінету Міністрів України: «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року» (Постанова КМУ: «Про затвердження Національної економічної стратегії...», 2021). У межах цього дослідження нас цікавить не увесь цей документ, а врахування чи неврахування публічних інтересів у процесі її створення. Принциповим запитанням у цій частині є наступне – чи сформований чіткий механізм акумуляції та врахування публічних інтересів при формуванні проекту національної економічної стратегії України?

Аналіз спеціального законодавства, яке Мінекономіки України як профільне міністерство позиціонує як основу нормативно-правового регулювання стратегічного планування (Стратегічне планування, 2022), дає підстави говорити про те, що ним не врегульована процедура виявлення та врахування публічних інтересів під час стратегічного планування реалізації державної економічної політики. Так, у Законі України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» (ЗУ «Про державне прогнозування...», 2000) йдеться про принцип врахування інтересів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання всіх форм власності, принцип дотримання загальнодержавних інтересів. Крім того, цей Закон не йде далі констатації необхідності врахування згадуваних публічних інтересів при прогнозуванні та розробці програм економічного і соціального розвитку України. Тобто, такі інтереси нібито є вже відомими, виявленими та такими, які доведені до відома публічної адміністрації. Звичайно – це не відповідає дійсності.

Інший спеціальний нормативно-правовий акт – Постанова Кабінету Міністрів України «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проектів Бюджетної декларації та державного бюджету» (Постанова КМУ «Про розроблення прогнозних...», 2003) взагалі не згадує про будь-які інтереси.

Ще одним моментом, на який ми хотіли б звернути увагу, є те, що згадувані нормативні акти орієнтовані не на розробку економічної стратегії, а саме на формування програм економічного розвитку.

Отже, ми можемо констатувати те, що наразі механізм врахування публічних інтересів при формуванні державної економічної стратегії України майже відсутній. Врахування чи не врахування таких інтересів залежить від волі та бажання публічної адміністрації. Отже, ми не можемо констатувати те, що при створенні Національної економічної стратегії на період до 2030 року враховані усі чи принаймні більшість публічних (суспільних) інтересів у економічній сфері.

Механізм з'ясування публічних інтересів. Для порівняння пропонуємо звернутися до досвіду Німеччини. Як справедливо зазначає Е. Шмідт-Ассманн, коли йдеться про складні сфери, до яких належить також економічна, з'ясування публічних інтересів відбувається не блискавично. Це питання вирішується у процесі багатьох перемовин та узгоджень (Шмідт-Ассманн, 2009). Тобто механізм з'ясування публічного інтересу в економічній сфері фактично зводиться до конструктивного діалогу, однією стороною якого завжди є публічна адміністрація, а іншою є суспільство в особі інституцій громадянського суспільства. Його мета – створити дискусійне середовище, у межах якого буде відбуватися з'ясування таких публічних інтересів.

Такий діалог може здійснюватися у різних формах. Йдеться про громадські слухання, спільні комісії за участю громадськості, громадські ради тощо.

З'ясовані у процесі такого діалогу публічні інтереси стають обов'язковими для публічної адміністрації при формуванні та здійсненні державної економічної політики. Інакше кажучи, неприпустимо нехтувати результатами такої співпраці. Якщо таке відбувається, то виникає недовіра між публічною адміністрацією та суспільством, втрачається можливість відкритого діалогу, який здійснюється на засадах відкритості та взаємної довіри. Якщо якісь інтереси не враховуються публічною адміністрацією, остання зобов'язана обґрунтувати причини їхнього неврахування. Тобто, публічна адміністрація не може в односторонньому порядку відмовитися від реалізації виявлених публічних інтересів. Вона повинна пояснити причини неврахування чи часткового неврахування публічних інтересів.

Загалом ми маємо звернути увагу на те, що виявлення та донесення до публічної адміністрації суспільних інтересів у економічній сфері неможливо без постійного діалогу із суспільством. При цьому, публічна адміністрація має бути відкритою, готовою до такого діалогу, а також поважати позицію та інтереси громадянського суспільства, бути готовою до реальних дій щодо їхнього втілення у життя.

4. Орієнтири щодо розвитку стратегічного планування державної економічної політики України

Зважаючи на відсутність в Україні чіткої концепції, яка б була покладена у основу реалізації державної економічної політики, а також на суттєву відмінність тих цілей та завдань, які визначені у межах Національної економічної стратегії на період до 2030 року від аналогічних стратегій Німеччини,

Австрії, Швейцарії (Schwerpunkte der Wirtschaftspolitik, 2022; Allgemeines zur Wirtschaftspolitik, 2022; Wirtschaftspolitik, 2022) варто хоча б у загальних рисах визначити цілі та завдання економічної політики у цих країнах-членах ЄС. Це необхідно, аби, з одного боку, спрямувати економічну політику України у тих напрямках, які властиві для країн ЄС, а, з іншого боку, впорядкувати публічні інтереси згідно із такими напрямами економічної політики.

У західноєвропейській економічній та юридичній літературі йдеться про мету економічної політики держави, якою є загальне благо, максимальний рівень суспільного добробуту (Donges, Freytag, 2009; Grüner, 2012; Klump, 2006).

Для досягнення цієї мети здійснюється державна економічна політика, зміст якої визначається так званим “Magisches Viereck” (магічним квадратом). Наразі він трансформувався у “magisches Sechseck” (магічний шестикутник). Йдеться про наступну систему цілей економічної політики:

- високий рівень зайнятості;
- стабільність рівня цін;
- економічне зростання;
- зовнішньоторговельний баланс;
- справедливість розподілу благ у суспільстві;
- охорона навколишнього середовища (Donges, Freytag, 2009; Grüner, 2012).

Ми переконані у тому, що саме навколо цих стратегічних цілей має будуватися стратегія та тактика державної економічної політики України. Ці стратегічні цілі можуть конкретизуватися, доповнюватися на підставі публічних інтересів.

5. Висновки

Проведене дослідження дає змогу сформулювати наступні висновки та узагальнення.

1. Будучи центральною категорією юридичного мислення, публічний інтерес стає обов’язковим чинником при формуванні стратегії та тактики державної економічної політики України. Його призначення полягає у донесенні до публічної влади потреб, прагнень та очікувань суспільства від реалізації державної економічної політики.

2. Визначення змісту державної економічної політики є спільним завданням публічної адміністрації та суспільства. При цьому, не тільки суспільство є носієм публічних інтересів. У демократичній державі публічна адміністрація також стає виразником таких інтересів, суб’єктом, який має їх впорядкувати та визначити послідовність їхньої реалізації.

3. Аналіз вітчизняного законодавства у частині закріплення механізму з’ясування публічних інтересів при формуванні державної економічної стратегії дає змогу констатувати те, що такий механізм фактично відсутній. Отже, наразі міра врахування публічних інтересів при формуванні економічної стратегії залежить від розсуду публічної адміністрації.

4. Німецький досвід свідчить про те, що механізм з’ясування публічних інтересів при формуванні державної економічної стратегії передбачає

постійний діалог між публічною адміністрацією та суспільством. Він може мати різні форми, які визначаються, виходячи із зручності співпраці публічної адміністрації та інституцій громадянського суспільства у межах вирішення окремого питання. З'ясовані у процесі такого діалогу публічні інтереси стають обов'язковими для публічної адміністрації при формуванні та здійсненні державної економічної політики. Якщо якісь інтереси не враховуються публічною адміністрацією, остання зобов'язана обґрунтувати причини їхнього неврахування.

Список використаних джерел:

1. Шмідт-Ассманн Е. Загальне адміністративне право як ідея врегулювання: основні засади та завдання систематики адміністративного права / Ебергард Шмідт-Ассманн [пер. знім. Г. Рижков, І. Соїко, А. Баканов]; відп. ред. О. Сироїд. [2-ге вид., перероблене та доповнене]. Київ : «К. І. С.», 2009. 552 с.
2. Schmidt-Aßmann E. Besonderes Verwaltungsrecht, 13. Aufl., Berlin, 2005. 924 s.
3. Штобер Рольф. Хозяйственно-административное право. Основы и проблемы. Мировая экономика и внутренний рынок = Allgemeines Wirtschafts Verwaltungsrecht. Grundlagen des Wirtschaftsverfassungs- und Wirtschaftsverwaltungsrecht, des Weltwirtschafts- und Binnenmarktrechts / Рольф Штобер ; пер. с нем. Москва : Волтерс Клувер, 2008. 400 с.
4. Пуделька Й. Административное право Германии. Том 1 Право административных процедур. Общее административное право. Инфотропик Медиа, 2021. 416 с.
5. Загальне адміністративне право : підручник / [Гриценко І. С., Мельник Р. С., Пухтецька А. А. та інші]; за заг. ред. І. С. Гриценка. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 568 с.
6. Мельник Р. С., Бевзенко В. М. Загальне адміністративне право : навч. посіб. / за заг. ред. Р. С. Мельника. Київ : Ваїте, 2014. 376 с.
7. Мельник Р. С., Мосьондз С. О. Адміністративне право України (у схемах та коментарях) : навч. посіб. / за ред. Р. С. Мельника 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер; Буква Закону, 2018. 344 с.
8. Мельник Р. С. Загальне адміністративне право в питаннях і відповідях : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 308 с.
9. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галунько, П. Діхтєвський, О. Кузьменко, С. Стеценко та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04#Text> (дата звернення: 21.02.2022).
11. Яновицька Г. Б., Кучер В. О. та ін. Цивільне право України : підручник [Текст]: в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г. Б. Яновицької, В. О. Кучера. Львів : «Новий Світ-2000», 2014. 444 с.
12. Скаун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / Пер. з рос. Харків : Консум, 2001. 656 с.
13. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 року № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> (дата звернення: 16.06.2022).

14. Стратегічне планування. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=c25e019d-795d-4939-bd9d-3b93587300db&tag=Zakonodavstvo> (дата звернення: 21.02.2022).
15. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України : Закон України від 23.03.2000 р. № 1602-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text> (дата звернення: 16.06.2022).
16. Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проектів Бюджетної декларації та державного бюджету : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 р. № 621. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621-2003-п#Text> (дата звернення: 16.06.2022).
17. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 21.02.2022).
18. Schwerpunkte der Wirtschaftspolitik. URL: <https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Dossier/wirtschaftspolitische-leitlinien.html> (дата звернення: 16.06.2022).
19. Allgemeines zur Wirtschaftspolitik. URL: <https://www.bmf.gv.at/themen/wirtschaftspolitik/wirtschaftspolitik-in-oesterreich/allgemeines-zur-wirtschaftspolitik.html> (дата звернення: 16.06.2022).
20. Wirtschaftspolitik. URL: <https://www.seco.admin.ch/seco/de/home/wirtschaftslage---wirtschaftspolitik/wirtschaftspolitik.html> (дата звернення: 21.02.2022).
21. Juergen B. Donges, Andreas Freytag. Allgemeine Wirtschaftspolitik. Lucius & Lucius, Stuttgart 2009. (Neuauflage). 472 s.
22. Hans Peter Grüner. Wirtschaftspolitik: Allokationstheoretische Grundlagen und politisch-ökonomische Analyse (Springer-Lehrbuch) 4. Auflage. 2012. 192 s.
23. Rainer Klump. Wirtschaftspolitik – Instrumente, Ziele und Institutionen. Pearson Studium, München, 2006. 370 s.

References:

1. Shmidt-Assmann, E. (2009) Zahal'ne administratyvne pravo yak ideya vrehulyuvannya: osnovni zasady ta zavdannya systematyky administratyvnoho prava [General administrative law as an idea of regulation: the basic principles and objectives of the system of administrative law] / Eberhard Shmidt-Assmann [per. znim. H. Ryzhkov, I. Soyko, A. Bakanov]; vidp. red. O. Syroyid. [2-he vyd., pereroblene ta dopovnene]. Kyiv : "K. I. S.", 552. [in Ukrainian]
2. Schmidt-Aßmann, E. (2005) Besonderes Verwaltungsrecht, 13. Aufl., Berlin, 924. [in German]
3. Shtober, Rol'f. (2008) Khozyaystvenno-administrativnoye pravo. Osnovy i problemy. Mirovaya ekonomika i vnutrenniy rynek [Economic and administrative law. Fundamentals and problems. World Economy and Domestic Market] = Allgemeines Wirtschafts Verwaltungsrecht. Grundlagen des Wirtschaftsverfassungs- und Wirtschaftsverwaltungsrecht, des Weltwirtschafts- und Binnenmarktrechts / Rol'f Shtober ; per. s nem. Moskva : Volters Kluver, 400. [in Russian]
4. Pudiel'ka, Y. (2021) Administrativnoye pravo Germanii. Tom 1 Pravo administrativnykh protsedur. Obshcheye administrativnoye pravo. [German administrative law. Volume 1 Law of administrative procedures. General administrative law.] Infotropik Media, 416. [in Russian]
5. Zahal'ne administratyvne pravo (2015) : pidruchnyk [General administrative law : textbook] / [Hrytsenko I. S., Mel'nyk R. S., Pukhtets'ka A. A. ta inshi]; za zah. red. I. S. Hrytsenka. Kyiv : Yurinkom Inter, 568. [in Ukrainian]
6. Mel'nyk, R. S., Bevzenko, V. M. (2014) Zahal'ne administratyvne pravo : navch. posib. [General administrative law : textbook] / za zah. red. R. S. Mel'nyka. Kyiv : Vaite, 376. [in Ukrainian]

7. Mel'nyk, R. S., Mos'ondz, S. O. (2018) *Administratyvne pravo Ukrainy (u skhemakh ta komentaryakh) : navch. posib.* [Administrative law of Ukraine (in schemes and comments) : textbook. manual] / za red. R. S. Mel'nyka, 2-he vyd., pererob. i dopov. Kyiv : Yurinkom Inter; Bukva Zakonu, 344. [in Ukrainian]
8. Mel'nyk, R. S. (2018) *Zahal'ne administratyvne pravo v pytanniyakh i vidpovidyakh : navch. posib.* [General administrative law in questions and answers : textbook]. Kyiv : Yurinkom Inter, 308. [in Ukrainian]
9. *Administratyvne pravo Ukrainy* (2018). *Povnyy kurs : pidruchnyk* [Administrative law of Ukraine. Full course : textbook] / V. Halun'ko, P. Dikhtyevs'kyi, O. Kuz'menko, S. Stetsenko ta in. Kherson : OLDI-PLYUS, 446. [in Ukrainian]
10. Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case on the constitutional petition of 50 deputies of Ukraine on the official interpretation of certain provisions of part one of Article 4 of the Civil Procedure Code of Ukraine (case of legally protected interest) (2004). Retrieved June 16, 2022, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04#Text> [in Ukrainian]
11. Yanovyts'ka, H. B., Kucher, V. O. (2014) *Tsyvil'ne pravo Ukrainy : pidruchnyk* [Civil law of Ukraine : textbook] : v 2 t. T. 1 / kol. avtoriv; za red. H. B. Yanovyts'koyi, V. O. Kuchera. L'viv : "Novyy Svit-2000", 444. [in Ukrainian]
12. Skakun, O. F. (2001) *Teoriya derzhavy i prava : Pidruchnyk* [Theory of State and Law : Textbook] / Per. z ros. Kharkiv : Konsum, 656. [in Ukrainian]
13. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on approval of the National Economic Strategy for the period up to 2030 from March 3, 2021 № 179 (2021). Retrieved: June 16, 2022, from <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> [in Ukrainian]
14. *Stratehichne planuvannya* [Strategic planning] (2022). Retrieved: June 16, 2022, from <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=c25e019d-795d-4939-bd9d-3b93587300db&tag=Zakonodavstvo> [in Ukrainian]
15. Law of Ukraine on state forecasting and development of programs of economic and social development of Ukraine from March 23, 2000 № 1602-III. (2000). Retrieved: June 16, 2022, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text> [in Ukrainian]
16. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on the development of forecast and program documents of economic and social development and drafting of the Budget Declaration and the state budget from April 26, 2003. № 621 (2003). Retrieved: June 16, 2022 from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621-2003-п#Text> [in Ukrainian]
17. Economic Code of Ukraine of January 16, 2003 (2003). Retrieved: June 16, 2022, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> [in Ukrainian]
18. *Schwerpunkte der Wirtschaftspolitik.* (2022) Retrieved: June 16, 2022, from <https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Dossier/wirtschaftspolitische-leitlinien.html> [in German]
19. *Allgemeines zur Wirtschaftspolitik.* (2022) Retrieved: June 16, 2022, from <https://www.bmf.gv.at/themen/wirtschaftspolitik/wirtschaftspolitik-in-oesterreich/allgemeines-zur-wirtschaftspolitik.html> [in German]
20. *Wirtschaftspolitik* (2022) Retrieved: June 16, 2022, from <https://www.seco.admin.ch/seco/de/home/wirtschaftslage---wirtschaftspolitik/wirtschaftspolitik.html> [in German]
21. Juergen, B. Donges, Andreas, Freytag. (2009) *Allgemeine Wirtschaftspolitik.* Lucius & Lucius, Stuttgart. 472. [in German]
22. Hans Peter Grüner. (2012) *Wirtschaftspolitik: Allokationstheoretische Grundlagen und politisch-ökonomische Analyse* (Springer-Lehrbuch) 4. Auflage. 192. [in German]
23. Rainer Klump. (2006) *Wirtschaftspolitik – Instrumente, Ziele und Institutionen.* Pearson Studium, München, 370. [in German]

**PUBLIC INTEREST AS A FACT NOT TAKEN INTO ACCOUNT
IN THE FORMATION OF STRATEGY AND TACTICS
OF THE STATE ECONOMIC POLICY OF UKRAINE**

Mykhailo Kravchenko,

*Doctor of Law, Professor at the Department of Theory and History of Law of Institute of Law
of Kyiv National Economics University named after Vadym Hetman; Senior Researcher
of Institute of Law of Taras Shevchenko National University of Kyiv*

orcid.org/0000-0002-3909-4599

m.g.kravchenko@ukr.net

Purpose. *The purpose of the article is to determine the directions of improving the mechanism of taking into account the public interests of society in the formation of strategy and tactics of state economic policy of Ukraine.*

Methodology. *The research methodology consists of general and special methods of scientific knowledge, in particular: comparative, system-structural, formal-logical methods: deduction, induction, analysis and synthesis. Their use allowed to analyze the researched issues in the unity of its legal form and social content, as well as to systematically and consistently approach the disclosure of the objectives of the study.*

Results. *The first section of the article defines the conditions for taking into account the public interest in the formation of strategy and tactics of state economic policy of Ukraine. The conditions under which public interest is born have been studied. Specified requirement regarding the validity of the interest. Criteria for the erroneous interests of implementation, which are impossible in general or in the near future, are defined separately. Emphasis is placed on the variability of public interests, as well as the fact that public administration is the entity that accumulates public interests.*

The second section of the article is devoted to the degree of consideration of public interest in the formation of the National Economic Strategy for the period up to 2030.

The third section of the article is devoted to determining the guidelines for the development of strategic planning of state economic policy of Ukraine.

Conclusions. *The conclusions to the article state that the state economic policy of Ukraine should be formed with due regard for the public interests of society in this area. They should become the central reference point in the formation of economic strategy and tactics. It is proposed to introduce in Ukraine a mechanism similar to the one existing in the economically developed EU member states of accumulation of such interests, which is based on the dialogue between civil society institutions and the state in the face of public administration.*

Key words: public interest, economic policy, strategy, tactics, public administration, civil society, public administration, dialogue.

НОРМИ, ЩО ВСТАНОВЛЮЮТЬ ПРОЦЕДУРИ СПРАВЛЯННЯ МІСЦЕВИХ ЗБОРІВ, У СТРУКТУРІ ПОДАТКОВОГО КОДЕКСА УКРАЇНИ

Мета. Метою статті є обґрунтування пропозиції щодо розташування правових норм, що встановлюють порядок справляння місцевих зборів, у структурі Податкового кодексу України (ПКУ).

Методи. За допомогою контент-аналізу проведено квантифікаційну обробку тексту ПКУ з подальшою інтерпретацією результатів, для логічного опрацювання правових норм застосовано формально-юридичний метод, при зіставленні структури кодексу упродовж усього терміну його дії – порівняльний метод, під час поділу місцевих податків і зборів залежно від об'єкта оподаткування використано метод угруповання.

Результати. Обґрунтовано, що законодавчо закріплене визначення поняття «збір (плата, внесок)» має тавтологією істотної ознаки спрямування обов'язкового платежу, містить умову отримання платниками спеціальної вигоди, що не відповідає дійсності, не у повній мірі корелюється з рентною платою та орендною платою (за землю); у визначуваному понятті ототожнено слова, які не є синонімами і мають різне лексичне значення. Сформульовано логічні дефініції податково-правових термінів «збір (податковий)» та «місцевий збір», які розкривають сутність цих обов'язкових платежів. Доведено, що податку на майно в податковій системі не існує. Норми ст. 265 Податкового кодексу України суперечать здоровому глузду – один місцевий податок не може «складатися» з трьох місцевих податків, які мають різні законодавчо закріплені обов'язкові елементи. Наголошено, що сьогодні при наявності у суб'єкта господарювання відповідного майна (у значенні, наведеному в ст. 190 Цивільного кодексу України) він може бути платником податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортного податку, плати за землю та збору за місця для паркування транспортних засобів. Об'єкт оподаткування туристичним збором законодавчо не встановлено; доведено, що ним є послуга з тимчасового розміщення, отримана фізичною особою-платником збору у місцях проживання (ночівлі), перелік яких наведено у пп. 268.5.1 ПКУ. Підкреслено, що назва та структура розділу XII ПКУ, не узгоджується з нормами ст. 10, ст. 265 цього кодексу. У цей розділ кодифікованого правового акта включено норми, які встановлюють процедуру справляння туристичного збору, яким не обкладається майно.

Висновки. Запропонована структура спеціальної частини Податкового кодексу України, у яку поміщено процедури справляння існуючих у податковій системі податків і зборів, цілком і повністю відповідає чинним нормам п. 8.1 ст. 8, п. 9.1 ст. 9, п. 10.1, 10.2 ст. 10 ПКУ та дає можливість, у разі введення в податкову систему України нових загальнодержавних і/або місцевих податків і зборів, вносити доповнення у відповідний розділ цього кодифікованого правового акту.

Ключові слова: місцеві збори, податковий кодекс, податок на майно, складова частина тексту кодексу, структура кодексу.

Катерина Недоступ,
аспірантка кафедри
цивільного,
господарського
та екологічного
права Національного
технічного університету
«Дніпровська
політехніка»
orcid.org/0000-0003-0122-7007
nedostup.k.k@nmu.one

1. Вступ

Податковий кодекс України (ПКУ), створений на основі зведення в єдине ціле різних правових актів, що встановлювали принципи побудови системи оподаткування в Україні, види податків і зборів, їхні обов'язкові елементи, процедури податкового адміністрування тощо, набув чинності 01.01.2011 р.

Кодекс (лат. *codex* – книга) – «особливий вид закону» (Петришин, Погребняк, Смородинський та ін., 2015). Цвік М. В., Петришин О. В., Авраменко Л. В. та ін. визначають його, як «єдиний, зведений, юридично і логічно цілісний, внутрішньо узгоджений нормативно-правовий акт, що забезпечує на науковій основі повне, узагальнене та системне регулювання суспільних відносин у відповідній галузі або підгалузі законодавства» (Цвік, Петришин, Авраменко та ін., 2009), Наливайко Л. Р., Припутень Д. С., Грицай І. О., Ільков В. В., Голобутовський Р. З., Наливайко О. І., Обушко В. В., Чепік-Трегубенко О. С. – «кодифікований закон, що є системою нормативних приписів, які виражають у цілісному і внутрішньо погодженому вигляді найбільш важливі норми конкретної галузі права або основних інститутів (підгалузей) права» [Наливайко та ін., 2020].

ПКУ є результатом спеціальної кодифікації здійсненої у межах однієї з підгалузей фінансового права – податкове право. Згаданий правовий акт, що забезпечує правове регулювання сфери податкових правовідносин, не є досконалим. З моменту набрання чинності й дотепер, у ПКУ внесено понад 180 змін та одне з його положень, у встановленому законом порядку, було визнано неконституційним. На наявні у ПКУ суперечності й юридичні колізії неодноразово звертали увагу, як вчені-правники, так і вчені-економісти. Проте, увесь час чинності цього кодексу його структура залишається поза їхніми науковими інтересами.

Мета статті – обґрунтування пропозиції щодо розташування правових норм, що встановлюють прядок справляння місцевих зборів, у структурі Податкового кодексу України.

Дослідження структури кодифікованого правового акта проводилося із застосуванням контент-аналізу,

який полягав у квантифікаційній обробці тексту з подальшою інтерпретацією результатів, формально-юридичного методу – для логічного опрацювання правових норм, порівняльного методу – для зіставлення структури кодексу, упродовж усього терміну його дії, методу угруповання – для поділу місцевих податків і зборів залежно від об'єкта оподаткування подібного майну, у значенні, наведеному в Цивільного кодексу України (ЦКУ) [пп. 14.1.105 п. 14.1 ст. 14 ПКУ; ст. 190 ЦКУ].

2. Визначення поняття «місцевий збір»

У словниках української мови «збір» тлумачиться як форма податку (Бусел, 2005; Дубічинський, 2006; АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні, 1972). Тому, саме так усі опитані нами особи [керівники підприємств, керівники і менеджери їх відповідних структурних підрозділів (окрім бухгалтерської і юридичної служби), фізичні особи-підприємці, пересічні громадяни] розуміють сутність сплачуваних зборів, передбачених чинним законодавством. На відміну від тлумачних словників української мови, в юридичних, фінансово-економічних, і митних термінологічних словниках, а також у навчальній літературі, зміст вищезазначеного поняття розкривається за допомогою таких його найістотніших ознак, як обов'язковий платіж юридичних і фізичних осіб в бюджет, який має відплатний, компенсаційний характер (Шемшученко та ін., 1998), «обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється із платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди» (Бережнюк та ін., 2013), «цільовий податок, який справляють для покриття конкретних потреб» (Загородній, Вознюк, 2007), «платіж ..., який має певне цільове призначення» (Тимченко, Сибірянська, Кокшарова та ін., 2012]. Центральним органом державної податкової служби збори визначені як «платежі юридичних та фізичних осіб, які встановлюються в твердих розмірах за надання певних прав чи послуг або на відшкодування окремих видатків бюджету» (офіційний вебпортал Державної податкової служби України).

Сучасна податково-правова термінологія містить поняття «збір (плата, внесок)», визначення якого закріплено у п. 6.2 ст. 6 Податкового кодексу України. Таким чином, для застосування у сфері оподаткування поняття «збір», «плата» і «внесок» ототожнено [слова, які не є синонімами і мають різне лексичне значення (Бусел, 2005; Дубічинський, 2006; АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні, 1972)].

Натомість, згідно з нормопроєктувальною технікою визначення термінів, які закріплені в правовому акті, мають відповідати вимогам до ділового стилю і не повинні суперечити загальноживим значенням.

Відомо, що всі, встановлені ПКУ, податки і збори сплачуються до відповідного (державного чи місцевого) бюджету [ст. 29, 64, 64¹ Бюджетного кодексу України (БКУ)], в бюджетному й податковому праві термін «єдиний рахунок» має однакове визначення (п. 35¹.1. ст. 35¹ ПКУ; абз. 2 п. 23¹ ч. 1 ст. 2 БКУ). Відповідно до п. 14.3 ст. 14 ПКУ, кошти, перераховані платником податку на

єдиний рахунок, вважаються внесеними (сплаченими) ним до бюджету. Далі, кошти з єдиного рахунку переводяться на бюджетні рахунки для зарахування податкових надходжень (постанова Кабінету Міністрів України № 321, 2020). Отже, єдиний рахунок є інструментом переведення платником податку (збору) коштів в бюджет.

На підставі вищевикладеного, вважаємо, що більш слушною буде така дефініція податково-правового поняття «збір» – форма податку; встановлений державою обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється з юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та фізичних осіб, *за умови отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі й внаслідок вчинення на користь таких осіб юридично значимих дій*. Проте, виділені автором у ній курсивом слова належить виключити тому, що на законодавчому рівні (у ПКУ та БКУ) не закріплено цільове використання коштів, які надходять в бюджет від адміністрування існуючих в податковій системі зборів (військового, туристичного, за місця для паркування транспортних засобів). На цю обставину неодноразово звертали увагу вітчизняні науковці. Проблема цільового використання коштів туристичного збору обговорювалася представниками Державного агентства розвитку туризму України (ДАРТ), Дніпропетровської, Харківської та Запорізької обласних державних адміністрацій, місцевих державних органів влади, об'єднаних територіальних громад (ОТГ), туристичного бізнесу та науковцями на регіональній туристичній конференції, яка відбулася у м. Дніпро 23.11.2021 р.

Результати контент-аналізу актів податкового законодавства України свідчать про відсутність (з моменту проголошення незалежності держави й дотепер) законодавчого закріплення визначення поняття «місцеві збори». Хоча такі спроби мали місце. Так, у п. 1 указу Президента України від 25.05.1999 р. № 565/99 наведено таке визначення: «місцеві податки і збори – обов'язкові платежі, що встановлюються сільськими, селищними, міськими радами згідно з цим Указом, справляються в межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць і зараховуються до їх бюджетів». Проте, цей підзаконний нормативно-правовий акт не набрав чинності, в зв'язку з відхиленням Верховною Радою України проекту Закону України «Про місцеві податки і збори» (постанова Верховної Ради України № 754-XIV, 1999).

У статуті деяких ОМС, наприклад у п. 1 ст. 57 статуту територіальної громади м. Луцька, місцеві податки і збори мають одну дефініцію – «обов'язкові внески до міського бюджету, що їх здійснюють фізичні та юридичні особи».

Учені Тимченко О. М., Сибірянська Ю. В., Кокшарова С. М. та ін. трактують місцеві податки та збори, як ті, «що встановлені відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, визначених Податковим кодексом України, рішеннями Верховної Ради Автономної Республіки Крим, сільських, селищних і міських рад у межах їх повноважень, і є обов'язковими до сплати на території

відповідних територіальних громад» (Тимченко, Сибірянська, Кокшарова та ін., 2012). Приходько В. П., Єгорова О. О. сформулювали таке визначення поняття «місцеві податки» – це «податки і збори, які є обов’язковими до сплати на території відповідних територіальних громад» (Приходько, Єгорова, 2018). Вочевидь, що ці науковці, включаючи місцеві збори у групу місцевих податків, керувалися нормами ст. 10 ПКУ. Практикуючі юристи Толмачьов В.П., Толмачьова В. Н. трактують місцеві податки і збори однаково, пояснюють їхній зміст так: «обов’язкові платежі юридичних та фізичних осіб до місцевих бюджетів, які встановлюються відповідно до закону органами місцевого самоврядування» (<https://yuristy.sumy.ua/>).

З огляду на вищевикладене, пропонуємо такі дефініції податково-правових термінів:

збір (податковий) – форма податку; встановлений законом обов’язковий платіж юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та фізичних осіб до відповідного бюджету;

місцевий збір – вид збору (податкового); встановлений законом обов’язковий платіж, який справляється в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці з метою формування доходів загального фонду місцевого бюджету.

3. Норми, що встановлюють процедури справляння місцевих зборів, у структурі Податкового кодексу України

Під час так званої «Податкової реформи – 2015», на підставі Закону України від 28.12.2014 р. № 71-VIII, до Податкового кодексу України були внесені зміни, зокрема трансформувалися норми ст. 10 і розд. XII, та змінилася структура цих складових частин тексту правового акта (табл. 1).

Таблиця 1

Регулювання місцевих зборів у Податковому кодексі України

Норми, що встановлюють перелік місцевих податків і зборів у податковій системі		Норми, що регулюють процедури справляння місцевих податків і зборів	
01.01.2011 р. – 01.01.2015 р.	з 01.01.2015 р. й дотепер	01.01.2011 р. – 01.01.2015 р.	з 01.01.2015 р. й дотепер
1	2	3	4
Стаття 10. Місцеві податки і збори	Стаття 10. Місцеві податки	Розділ XII. Місцеві податки і збори	Розділ XII. Податок на майно*
10.1. До місцевих податків належать:	10.1. До місцевих податків належать:	Стаття 265. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	Стаття 265. Склад податку на майно
10.1.1. податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	10.1.1. податок на майно;	Стаття 266. Збір за місця для паркування транспортних засобів	Стаття 266. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки

Завершення таблиці 1

1	2	3	4
10.1.2. єдиний податок	10.1.2. єдиний податок	Стаття 267. Збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності	Стаття 267. Транспортний податок
10.2. До місцевих зборів належать:	10.2. До місцевих зборів належать:	Стаття 268. Туристичний збір	Стаття 268. Туристичний збір
10.2.1. збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності;	10.2.1. збір за місця для паркування транспортних засобів;		Стаття 268 ¹ . Збір за місця для паркування транспортних засобів
10.2.2. збір за місця для паркування транспортних засобів;	10.2.2. туристичний збір	Розділ XIII. Плата за землю	Статті 269–274, 277, 281–289, де закріплено обов’язкові елементи плати за землю (процедуру справляння земельного податку та орендної плати)
10.2.3. туристичний збір			

**Статті 272, 275, 276, 278–280, 290 виключено на підставі Закону України № 71-VIII від 28.12.2014 р.*

Джерело: узагальнено автором на підставі ПКУ

З 01.01.2015 р. утворилася ще одна суперечність норм ПКУ, що встановлюють види та склад податків і зборів, які становлять державну податкову систему. Згідно п. 8.1 ст. 8 цього кодексу «в Україні встановлюються ... місцеві податки і збори». До проведення вищезгаданої податкової реформи ст. 10 мала назву «Місцеві податки та збори», а у її п. 10.1 та п. 10.2 було закріплено перелік місцевих податків та місцевих зборів відповідно. Унаслідок згаданої реформи ст. 10 ПКУ отримала назву «Місцеві податки», а із змісту цієї статті вбачаємо їхні дві форми – податки (п. 10.1) [податок на майно, єдиний податок] і збори (п. 10.2) [збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір]. Правові норми, що встановлюють процедури справляння місцевих податків (окрім єдиного податку) і місцевих зборів у Податковому кодексі України об’єднано у одному розділі XII, який з 01.01.2015 р. має назву «Податок на майно» (табл. 1, рис.).

Маємо констатувати, що розділ XII Податкового кодексу України не позбавлений правових колізій (див. табл. 1 та рис.).

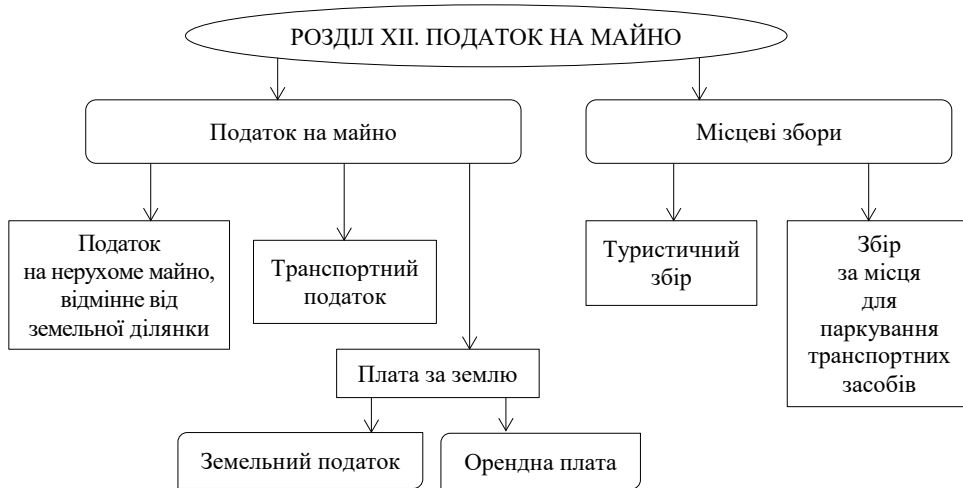

Рис. Обов'язкові податкові платежі, процедури справляння яких закріплено у розділі XII Податкового кодексу України

Джерело: узагальнено автором на підставі розд. XII ПКУ

Перелік місцевих податків, закріплений у п. 10.1 ст. 10 ПКУ містить податок на майно. Отже, обов'язково повинно бути визначено усі його елементи, перелічені у п. 7.1 ст. 7 цього кодексу. У той самий час, у ст. 265 ПКУ визначено, що податок на майно складається з податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортного податку, плати за землю, процедури справляння яких закріплено у відповідних статтях розділу XII цього кодексу й вони є різними.

Звідси, цілком логічним є такий висновок, що словосполучення «податок на майно» (краще «податки на майно») – це не назва податку, а назва групи місцевих податків, словосполучення «плата за землю» – це також назва групи обов'язкових безумовних платежів до відповідного місцевого бюджету, які справляються з власників земельних ділянок та землекористувачів.

Включення у розділ XII статті 268¹ «Збір за місця для паркування транспортних засобів» пояснюється визначенням у пп. 268¹.2.1 п. 268¹.1 цієї статті об'єктом оподаткування.

Натомість, розміщення у цьому розділі ст. 268 «Туристичний збір» вважаємо необґрунтованим. Звернімо увагу на той факт, що цей місцевий збір – єдиний, серед існуючих у податковій системі обов'язкових платежів, який не має законодавчо закріпленого об'єкта оподаткування. Враховуючи те, що база оподаткування є фізичною характеристикою об'єкта оподаткування (п. 23.1 ст. 23 ПКУ), одна доба тимчасового розміщення (проживання) – фізичною характеристикою послуги з тимчасового розміщення (проживання), можна стверджувати, що об'єктом оподаткування туристичним збором є послуга з тимчасового розміщення, отримана фізичною особою-платником

збору у місцях проживання (ночівлі), перелік яких наведено у пп. 268.5.1 ПКУ [Недоступ, 2020]. Як бачимо, об'єкт оподаткування туристичним збором не пов'язаний з майном. Отже, ст. 268 не корелюється з назвою розділу XII Податкового кодексу України.

4. Пропозиції щодо розміщення у Податковому кодексі України норм, що визначають порядок справляння місцевих зборів

Місцеві збори – це окрема група обов'язкових платежів (див. рис.), існуючих у податковій системі. Згідно із ст. 265 ПКУ, ці збори не входять у склад податку на майно. Отже, розміщення ст. 268 та 268¹ у розділі XII ПКУ є недоречним. Тому, пропонуємо структуру спеціальної частини Податкового кодексу України (табл. 2), в основу якої покладено види і перелік обов'язкових платежів, встановлених цим кодексом.

Таблиця 2

Структура спеціальної частини Податкового кодексу України, у якій врегульовано процедури справляння існуючих у податковій системі податків і зборів

Існуюча структура правового акта	Структура правового акта, що пропонується
Розділ III. Податок на прибуток підприємств	Розділ III. Загальнодержавні податки
	Глава 1. Податок на прибуток підприємств
Розділ IV. Податок на доходи фізичних осіб	Глава 2. Податок на доходи фізичних осіб
Розділ V. Податок на додану вартість	Глава 3. Податок на додану вартість
Розділ VI. Акцизний податок	Глава 4. Акцизний податок
Розділ VIII. Екологічний податок	Глава 5. Екологічний податок
Розділ IX. Рентна плата	Глава 6. Рентна плата
	Розділ IV. Загальнодержавні ЗБОРИ
	Глава 1. Військовий збір
Розділ X. Податок на майно	Розділ V. Місцеві податки
	Глава 1. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки
	Глава 2. Транспортний податок
	Глава 3. Податок на землю
	Розділ VI. Місцеві збори
	Глава 1. Туристичний збір
	Глава 2. Збір за місця для паркування транспортних засобів

Джерело: авторська розробка

5. Висновки

Сьогодні фіскальна функція існуючих в податковій системі податків і зборів є однаковою – формування загального фонду державного та місцевого

бюджету. Законодавчо закріпленого визначення поняття «місцеві збори» не існує, а наявна у п. 6.2 ст. 6 Податкового кодексу України дефініція податково-правового поняття «збір (плата, внесок)» занадто громіздка, з тавтологією істотної ознаки спрямування обов'язкового платежу, містить у собі умову отримання платниками спеціальної вигоди, що не відповідає дійсності, не в повній мірі корелюється з рентною платою та орендною платою (за землею). У вищезгаданому визначуваному понятті ототожнено збір, плату і внесок – слова, які не є синонімами і мають різне лексичне значення. Запропоновані дефініції податково-правових термінів «збір (податковий)» та «місцевий збір» представляють собою стислі логічні визначення, які містять у собі найістотніші ознаки визначуваного поняття.

Згідно ст. 10 ПКУ в сучасній податковій системі існує дві форми місцевих податків – податки (податок на майно, єдиний податок) і збори (збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір). Податку на майно в податковій системі не існує тому, що, по-перше, законодавчо не встановлено його обов'язкові елементи, по-друге, один місцевий податок не може «складатися» з трьох різних місцевих податків. Натомість, майно (у значенні, наведеному в ст. 190 ЦКУ є об'єктом оподаткування податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортним податком, для групи обов'язкових платежів «Плата за землею» та збору за місця для паркування транспортних засобів. Майно не обкладається туристичним збором. Поєднання у одному розділі, який має назву «Податок на майно», норм, що встановлюють процедури справляння місцевих податків (окрім єдиного податку) і місцевих зборів не має логічного обґрунтування. Назва та структура розділу XII ПКУ, не узгоджується з нормами ст. 10 і ст. 265 цього кодексу.

Запропонована структура спеціальної частини Податкового кодексу України, у якій врегульовано процедури справляння існуючих у податковій системі податків і зборів, цілком і повністю відповідає чинним нормам п. 8.1 ст. 8, п. 9.1 ст. 9, п. 10.1, 10.2 ст. 10 ПКУ та дає можливість, у разі введення в податкову систему України нових загальнодержавних і/або місцевих податків і зборів, вносити доповнення у відповідний розділ цього кодифікованого правового акту.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Теорія держави і права : підручник / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін.; за ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2015. 368 с.
3. Загальна теорія держави і права : підручник для студ. юрид. вищ. навч. закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; за ред.: М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків : Право, 2009. 584 с.
4. Теорія держави і права в схемах та таблицях : навчальний посібник / кол. авт.; заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ : «Хай-Тек Прес», 2020. 296 с.

5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/435-15#Text>
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
7. Сучасний тлумачний словник української мови: 65 000 слів / За заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. Харків : ВД «Школа», 2006. 1008 с.
8. Словник української мови: [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 3: ред. тому: Г. М. Гнатюк, Т. К. Черторизька. 1972. 744 с.
9. Юридична енциклопедія: В 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко та ін. Київ : Укр. енцикл., 1998. URL: <https://cyclp.com.ua/content/view/330/43/>
10. Митна енциклопедія: У двох томах. Т. 1 / відп. ред. І. Г. Бережнюк. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2013. 472 с.
11. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. Київ : Знання, 2007. 1072 с. URL: <https://cyclp.com.ua/content/view/1497/1/>
12. Податкова система України: тренінг-курс : навч. посіб. / О. М. Тимченко, Ю. В. Сибірянська, С. М. Кокшарова та ін.; заг. ред. О. М. Тимченко; передм. Т. І. Єфіменко. Київ : ДННУ «Акад. фін. управління», 2012. 656 с.
13. Словник основних термінів. *Офіційний вебпортал Державної податкової служби України*. URL: <https://tax.gov.ua/korisni-posilannya/slovník>
14. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
15. Порядок функціонування єдиного рахунка та виконання норм статті 35¹ Податкового кодексу України центральними органами виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2020 р. № 321. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/321-2020-п#n11>
16. Про місцеві податки і збори : указ Президента України від 25.05.1999 р. № 565/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565/99#Text>
17. Про проект Закону України про місцеві податки і збори : постанова Верховної Ради України від 17.06.1999 р. № 754-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/754-14#Text>
18. Статут територіальної громади міста Луцька : рішення міської ради від 23.08.2007 р. № 3. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/pages/city-charter>
19. Приходько В. П., Єгорова О. О. Місцеві податки та збори. Ужгород, 2018. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/19804/1/Місцеві%20податки%20та%20збори_для%20cay.pdf
20. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи : Закон України від 28.12.2014 р. № 71-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-19/ed20150101#n1246>
21. Недоступ К. К. Туристичний збір: аналіз правового регулювання порядку справляння. *Економічна теорія та право*. 2020. № 1 (40). С. 142–161. DOI: 10.31359/2411-5584-2020-40-1-142

References:

1. Podatkovi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 02.12.2010 r. № 2755-VI [Tax Code of Ukraine : Law of Ukraine dated December 02, 2010]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (access date: June 17, 2022).
2. Petryshyn, O. V., Pohrebniak, S. P., Smorodynskyi, V. S. and others. (2015). *Teoriia derzhavy i prava* [Theory of the state and law]. Kharkiv : Pravo.
3. Tsvik, M. V., Petryshyn, O. V., Avramenko, L. V. and others. (2009). *Zahalna teoriia derzhavy i prava* [General theory of the state and law]. Kharkiv : Pravo.

4. Nalyvaiko, L. R. (Eds.). (2020). *Teoriia derzhavy i prava v skhemakh ta tablytsiakh* [Theory of the state and law in diagrams and tables]. Kyiv : “Hi-Tech Press”.
5. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 435-IV [The Civil Code of Ukraine dated January 16, 2003]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (access date: June 17, 2022).
6. Busel, V. T. (Eds.). (2005). *Velykyi tumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv. Irpen : VTF “Perun”. [in Ukrainian]
7. Dubichynskyi, V. V. (Eds.). (2006). *Suchasnyi tumachnyi slovnyk ukrainskoi movy: 65 000 sliv*. [Modern Ukrainian Explanatory Dictionary: 65 000 words]. Kharkiv : VD “ShKOLA”. [in Ukrainian]
8. Hnatiuk, H. M., Chertoryzka, T. K. (Eds.). *Slovnyk ukrainskoi movy: [v 11 t.] T. 3* (1972). [Dictionary of the Ukrainian language (in 11 volumes). Vol. 3]. Kyiv : Nauk. Dumka.
9. Shemshuchenko, Yu. S. and others (Eds.). (1998). *Yurydychna entsyklopediia: V 6 t.* [Legal Encyclopedia: in 6 volumes]. Kyiv : Ukrainian encyclopedia. URL: <https://cyclop.com.ua/content/view/330/43/> (access date: June 17, 2022).
10. Berezhniuk, I. H. (Eds.) and others (2013). *Mytna entsyklopediia: U dvokh tomakh. T. 1* [Customs Encyclopedia: in 2 volumes. Vol. 1]. Khmelnytskyi : Press Melnik A. A.
11. Zahorodnii, A. H., Vozniuk, H. L. (2007). *Finansovo-ekonomichnyi slovnyk*. [Financial and economic dictionary]. Kyiv, Znannia. URL: <https://cyclop.com.ua/content/view/1497/1/> (access date: June 17, 2022).
12. Tymchenko, O. M. (Eds.), Sybirianska, Yu. V., Koksharova, S. M. and others (2012). *Podatkova systema Ukrainy : treninh-kurs* [Tax system of Ukraine : training course]. Kyiv : DNU “Acad. Finn. management”.
13. *Slovnyk osnovnykh terminiv. Ofitsiyni vebportal Derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy*. [Dictionary of basic terms. Official website of the State Tax Service of Ukraine]. URL: <https://tax.gov.ua/korisni-posilannya/slovník> (access date: June 17, 2022).
14. *Biudzhetni kodeks Ukrainy vid 08.07.2010 r. № 2456-VI* [Budget Code of Ukraine dated July 8, 2010]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (access date: June 17, 2022).
15. *Poriadok funktsionuvannia yedynoho rakhunka ta vykonannia norm statti 351 Podatkovoho kodeksu Ukrainy tsentralnymi orhanamy vykonavchoi vlady : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29.04.2020 r. № 321* [The Procedure for the operation of a single account and the implementation of the norms of Article 35-1 of the Tax Code of Ukraine by the central executive authorities : Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 321 dated April 29, 2020]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/321-2020-п#n11> (access date: June 17, 2022).
16. *Pro mistsevi podatky i zbory : ukaz Prezydenta Ukrainy vid 25.05.1999 r. № 565/99* [On local taxes and fees: decree of the President of Ukraine No. 565/99 dated May 25, 1999]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565/99#Text> (access date: June 17, 2022).
17. *Pro proekt Zakonu Ukrainy pro mistsevi podatky i zbory : postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 17.06.1999 r. № 754-XIV* [On the draft Law of Ukraine on local taxes and fees : resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine No. 754-XIV dated June, 17 1999]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/754-14#Text> (access date: June 17, 2022).
18. *Statut terytorialnoi hromady mista Lutska : rishennia miskoi rady vid 23.08.2007 r. № 3* [Statute of the territorial community of the city of Lutsk : decision of the city council of August 23, 2007 No. 3]. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/pages/city-charter> (access date: June 17, 2022).
19. Prykhodko, V. P., Yehorova, O. O. (2018). *Mistsevi podatky ta zbory* [Local taxes and fees]. Uzhhorod. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/19804/1/Місцеві%20податки%20та%20збори_для%20сату.pdf (access date: June 17, 2022).

20. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo podatkovoi reformy : Zakon Ukrainy vid 28.12.2014 r. № 71-VIII [On amendments to the Tax Code of Ukraine and some legislative acts of Ukraine regarding tax reform : Law of Ukraine dated December, 28 2014 No. 71-VIII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-19/ed20150101#n1246> (access date: June 23, 2022).

21. Nedostup, K. K. (2020). Turystychnyi zbir: analiz pravovoho rehuliuвання poriadku spravliannya [Tourist tax: analysis of legal regulation of payment procedure], *Ekonomichna teoriia ta pravo*, no. 1 (40), pp. 142–161.

THE NORMS THAT ESTABLISH THE PROCEDURES FOR COLLECTION OF LOCAL TAXES IN THE STRUCTURE OF THE TAX CODE OF UKRAINE

Kateryna Nedostup,

Postgraduate Student at the Department of Civil, Economic
and Environmental Law of National Technical University Dnipro Polytechnic

orcid.org/0000-0003-0122-7007

nedostup.k.k@nmu.one

Purpose. The purpose of the article is to substantiate the proposal regarding the placement of legal norms that establish the procedure for collection of local taxes in the structure of the Tax Code of Ukraine.

Methods. The quantitative text processing of the text of the Tax Code of Ukraine followed by the interpretation of the results was carried out with the help of content analysis. The formal and legal method was used for the logical processing of legal norms. The comparative method was used when comparing the structure of the code throughout its validity period and the grouping method was used during the division of local taxes and fees depending on the object of taxation.

Results. It was substantiated that the legally established definition of the concept of “tax (fee, contribution)” has a tautology of essential features of the direction of mandatory payment. It contains the condition that payers receive a special benefit, which does not correspond to reality, is not fully correlated with rent payments and rent (for land). The words that are not synonyms and have different lexical meanings are identified in the defined concept. The logical definitions of the tax-legal terms such as “tax” and “local tax” which reveal the essence of these mandatory payments were formulated. It was proven that there is no property tax in the tax system. The norms of article 265 of the Tax Code of Ukraine are contrary to common sense – one local tax cannot “consist»” of three local taxes that have different legally established mandatory elements. It was emphasized that today, if business entity has the appropriate property (within the meaning given in article 190 of the Civil Code of Ukraine), it may be a payer of real property tax other than land, transport tax, land tax and parking spaces tax. The object of tourist taxation is not legally established. It was proven that it is a temporary accommodation service received by individual who is a taxpayer in the places of residence (overnight stay), the list of which is given in paragraph 268.5.1 of the Tax Code of Ukraine. It was emphasized that the name and the structure of Section XII of the Tax Code of Ukraine are not consistent with the norms of article 10 and article 265 of this Code. This section of the codified legal act includes the norms that establish the procedure for collection of the tourist tax, which is not taxed on property.

Conclusions. The proposed structure of the special part of the Tax Code of Ukraine, which includes the procedures for collection of existing taxes and fees in the tax system, fully complies with the current norms of paragraph 8.1 of article 8, paragraph 9.1 of article 9 and paragraphs 10.1, 10.2 of article 10 of the Tax Code of Ukraine. It provides the opportunity to make additions to the relevant section of the Tax Code of Ukraine in case of the introduction of new national and/or local taxes and fees into the tax system of Ukraine.

Key words: local taxes, tax code, property tax, component part of the text of the code, structure of the code.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КЕРУВАННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ У СТАНІ СП'ЯНІННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Мета статті – розглянути сучасний стан та визначити напрями удосконалення правового регулювання адміністративної відповідальності за керування транспортними засобами у стані сп'яніння в умовах воєнного стану. У ній, на основі положень діючого законодавства, досягнень науки адміністративного права розглянуто положення трьох проєктів законів України, якими вносяться зміни та доповнення до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за керування транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння в умовах правового режиму воєнного стану. Використано низку **методів** дослідження, обумовлених його метою та завданнями. Статистичний – для з'ясування динаміки кількості вчинених адміністративних правопорушень за участю водіїв, які перебували за кермом у стані алкогольного сп'яніння. Системно-структурний та функціональний – для визначення місця та роль окремих суб'єктів публічної адміністрації у забезпеченні обороноздатності країни, порівняльно-правовий метод використано під час дослідження проєктів нормативно-правових актів та КУпАП, що визначають підстави та порядок застосування конфіскації транспортних засобів та ін.

Результати. Норми законопроєктів розглянуто з точки зору їх матеріального та процесуального спрямування. Стотно першого напрямку сформульовано зауваження та пропозиції: щодо загальних положень конфіскації транспортного засобу, що полягає в його примусовій безоплатній передачі у власність держави; щодо кола суб'єктів, на чий потреби передаються конфісковані транспортні засоби у період дії воєнного стану, виключивши з цього переліку Міністерство внутрішніх справ, і розширивши його за рахунок Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань; щодо недоцільності доповнення КУпАП нормою, що позбавленням права керування транспортними засобами призначається судом та застосовується до осіб, які володіють таким правом на законній підставі, оскільки вони унеможливить застосування норм ч. 2, 3, 6, 7 ст. 130 Кодексу; щодо недоцільності встановлення такого стягнення як позбавлення права керування транспортними засобами на десять років та їх конфіскацією, оскільки вони суперечать діючому законодавству; щодо запровадження тимчасового затримання транспортних засобів до вирішення справи про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 130 КУпАП (пропозиції до ст. 265-2 Кодексу).

Висновки. Основні пропозиції автора до наявних проєктів законодавчих актів зводяться змін та доповнень діючого законодавства за такими напрямками: а) тимчасовим затриманням із заборороною відчуження такого транспортного засобу до розгляду справи суддею; б) скороченням строком накладення такого стягнення. Наголошується, що наявні проєкти потребують суттєвого доопрацювання, застосування комплексного матеріально-процесуального підходу з метою забезпечення реалізації завдань і досягнення їх цілей.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, керування транспортними засобами у стані сп'яніння, воєнний стан, конфіскація транспортного засобу, позбавлення права керування транспортними засобами.

Ігор Пастух,

доктор юридичних
наук, доцент,
завідувач кафедри
публічного управління
та адміністрування
Національної академії
внутрішніх справ
orcid.org/0000-0002-5889-7055
igordp76@gmail.com

1. Вступ

Вирішення проблем забезпечення безпеки дорожнього руху посідає одне із пріоритетних місць багатьох країн світу, і наша держава не є виключенням. Сьогодні значна кількість нормативних правових актів стратегічного характеру визначають забезпечення безпеки дорожнього руху як один з найважливіших векторів подальшого розвитку України. За останні роки правове регулювання та публічне адміністрування у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху вийшла на якісно новий рівень. Було реалізовано комплекс законодавчих, організаційних, технічних та інших заходів, спрямованих на запобігання дорожньо-транспортним пригодам, зменшення шкоди від їх наслідкам, посилено заходи адміністративної відповідальності, удосконалено заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення тощо. Слід зазначити, що сучасні показники деліктності у сфері дорожнього руху сприяють пошуку та виробленню нових, найбільш ефективних способів та заходів реалізації державної політики забезпечення безпеки дорожнього руху. Як свідчить статистика, лише у 2020 році було зафіксовано 168 107 дорожньо-транспортних пригод, у яких загинула 3541 особа, 31 974 дістали травм; в стані сп'яніння скоєно 4522 ДТП, у яких загинуло 103 особи, 1554 були травмовані (Статистика ДТП в Україні, 2020). Реакцією на таку ситуацію стало прийняття низки нормативно-правових актів різного рівня. Зокрема, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху» від 16 лютого 2021 року № 1231-IX було внесено зміни та доповнення до Кодексу України про адміністративні правопорушення в частині покращення дієвості автоматичної фіксації порушень правил дорожнього руху, посилення відповідальності за керування транспортним засобом особою, яка не має відповідних документів на право керування ним, спрощення процедури фіксації обставин тимчасового затримання транспортного засобу в режимі фотозйомки (відеозапису) – без присутності понятих тощо. Водночас

більшість положень цього Закону спрямована на посилення відповідальності та невідворотності її настання за керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції: прийнято нову редакцію таких порушень; підвищено розмір штрафних санкцій, запроваджено нові адміністративні стягнення (адміністративний арешт, конфіскація транспортного засобу) за їх вчинення; передбачена можливість приєднання невідбутої частини позбавлення права керування транспортним засобом до того, що призначено за вчинення нового адміністративного правопорушення; збільшено з трьох місяців до одного року строк накладення адміністративного стягнення за вчинення правопорушень, передбачених статтею 130 КУпАП; зазнали змін процедури тимчасового вилучення посвідчення водія, огляду водія на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, виконання постанови про позбавлення права керування транспортним засобом тощо. Проте, це суттєвим чином не вплинуло на статистичні показники – у 2021 році сталося 5019 ДТП за участю водіїв, які перебували за кермом у стані алкогольного сп'яніння, у яких загинули 113 осіб, 1072 – отримали травми і це єдиний показник, який знизився більш ніж на третину. Із введенням в Україні воєнного стану та необхідністю матеріально-технічного забезпечення потреб оборони активізувались законопроектна стосовно посилення адміністративної відповідальності за керування транспортним засобом в стані сп'яніння.

Метою статті є розгляд дискусійних питань, що виникають у зв'язку з активною законопроектною роботою щодо посилення адміністративної відповідальності за керування транспортними засобами у стані сп'яніння в умовах воєнного стану, а також формулювання конкретних пропозицій щодо її вдосконалення. Для досягнення поставленої мети використані такі методи дослідження. Статистичний метод використано для з'ясування динаміки кількості вчинених адміністративних правопорушень за участю водіїв, які перебували за кермом у стані алкогольного сп'яніння. Системно-структурний та функціональний методи надали можливість встановити місце та роль окремих суб'єктів владних повноважень у забезпеченні обороноздатності країни, порівняльно-правовий метод використано під час дослідження проектів нормативно-правових актів та КУпАП, що визначають підстави та порядок застосування конфіскації транспортних засобів. Синергетичний метод покладено в основу формування пропозицій щодо матеріально-процесуального підходу забезпечення вирішення розглядуваної проблеми.

2. Запровадження воєнного стану та законодавчі ініціативи щодо адміністративної відповідальності за керування транспортними засобами у стані сп'яніння

З початком військової агресії проти України та введенням у державі воєнного стану активізувались законодавчі ініціативи стосовно посилення

адміністративної відповідальності за керування транспортним засобом в стані сп'яніння в умовах воєнного часу. Обґрунтування доцільності їх прийняття законотворці пов'язують із загостренням сприйняття справедливості щодо покарань за правопорушення, які можуть призвести до тяжких наслідків, та необхідністю покращення матеріально-технічного забезпечення державних органів та військових формувань, що беруть безпосередню участь у військових діях, забезпечують обороноздатність нашої держави. Метою цих ініціатив є, по-перше, посилення відповідальності за керування транспортним засобом особою в стані сп'яніння в умовах правового режиму воєнного стану шляхом передбачення у санкції статті такого стягнення як конфіскація транспортного засобу, і, по-друге, – передача конфіскованого транспорту на потреби військових, правоохоронних та інших органів.

Проблематика адміністративної відповідальності за порушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху неодноразово досліджувалась такими представниками науки адміністративного права як: М. І. Ануфрієв, М. Ю. Веселов, А. В. Гаркуша, В. В. Гаркуша, С. С. Гнатюк, Т. О. Гуржій, С. М. Гусаров, В. В. Доненко, Ю. С. Коллер, В. В. Новіков, А. М. Подоляка, О. Ю. Салманова, Я. І. Собакарь, А. В. Червінчук та інші. Питанням адміністративної відповідальності за керування транспортними засобами у стані сп'яніння присвячені монографічні дослідження: С. В. Міловідова, Є. П. Калугіна Р. С. Козюренка, Р. Ю. Молчанова, В. І. Приходько, І. І. Риндюк. Водночас напрями правового регулювання адміністративної відповідальності за керування транспортними засобами у стані сп'яніння в умовах воєнного стану спеціально не досліджувались. Зазначені тенденції дозволяють зробити висновок про необхідність комплексного дослідження окресленої проблеми.

На сьогоднішній день у Верховній Раді України зареєстровано три альтернативних законопроекти з досліджуваного питання: № 7382 від 17.05.2022 (Проект Закону України № 7382, 2022), № 7382-1 від 23.05.2022 (Проект Закону України № 7382-1, 2022), № 7382-2 від 01.06.2022 (Проект Закону України № 7382-2, 2022). Їх зміст збігається в частині напрямів посилення відповідальності, які, як зазначалось вище, полягають у запровадженні додаткового стягнення – конфіскації транспортних засобів у порушників та їх передачі на потреби забезпечення обороноздатності держави. Причому кожен наступний проєкт намагається удосконалити попередній, врахувавши висловлені щодо них зауваження.

3. Проєктом Закону № 7382 «Про внесення зміни до Кодексу про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за керування транспортним засобом в стані сп'яніння в умовах воєнного часу» пропонується доповнити ст. 130 КУпАП новою частиною наступного змісту: «Керування транспортним засобом особою в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, крім передбаченого покарання у попередніх частинах цієї статті, тягне за собою

конфіскацію транспортного засобу для подальшої передачі його на потреби підрозділів Збройних сил України, або Міністерства внутрішніх справ України, або Державної служби України з надзвичайних ситуацій (за рішенням Кабінету Міністрів України, або уповноваженого ним органу державної влади)» [2]. Одразу слід зазначити, що автори цієї ідеї намагалися вирішити окреслену ними проблему однією нормою, без застосування системного підходу. Зокрема, пропонується застосовувати конфіскацію транспортного засобу додатково до вже встановлених стягнень санкцій частин ст. 130. По-перше, якщо просто подивитись на зміст санкцій цієї статті, то можна побачити, що частина 3 (дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яка двічі протягом року вже піддавалася покаранню за керування транспортними засобами у стані сп'яніння) вже передбачає стягнення у вигляді конфіскації транспортного засобу, і у випадку кваліфікації дій порушника саме за цією частиною постане питання кваліфікації та виконання подвійного стягнення. По-друге, санкції усіх частин ст. 130 вже передбачають обов'язкове застосування до осіб-порушників основного та додаткового стягнень (штраф з позбавленням права керування ТЗ (ч. 1), штраф або адміністративний арешт з оплатним вилученням транспортного засобу (ч. 2), штраф або адміністративний арешт з конфіскацією транспортного засобу), що повністю відповідає положенням ч. 2 ст. 23 КУпАП, відповідно до яких за одне правопорушення може бути накладено основне або основне і додаткове адміністративне стягнення. Водночас деякі санкції ст. 130 вже порушують ці правила, оскільки передбачають застосування до водіїв-порушників одночасно трьох видів адміністративних стягнень – штраф або адміністративний арешт з позбавленням права керування транспортними засобами та з оплатним вилученням транспортного засобу (ч. 2), штраф або адміністративний арешт з позбавленням права керування транспортними засобами та з конфіскацією транспортного засобу (ч. 3). Таким чином, запровадивши вище згаданим Законом від 16 лютого 2021 року № 1231-IX таку редакцію статті 130 КУпАП, законодавець унеможливив застосування усіх передбачених у ній адміністративних стягнень до водіїв, оскільки загальні правила їх накладення не змінились. Розглядуваним Проектом також пропонується встановити ще одне додаткове адміністративне стягнення до існуючих, що ще більше поглибить порушення приписів ч. 2 ст. 23 КУпАП.

Не зрозумілим також є механізм конфіскації та вирішення долі безоплатно вилученого транспортного засобу («для подальшої передачі його на потреби підрозділів Збройних сил України, або Міністерства внутрішніх справ України, або Державної служби України з надзвичайних ситуацій (за рішенням Кабінету Міністрів України, або уповноваженого ним органу державної влади)»). По-перше, будь-яка конфіскація передбачає спочатку перехід права власності державі, а потім розпорядження нею відповідно до закону. Але процедуру конфіскації Проект не зачіпає. По-друге, що мається під механізмом передачі «рішення органу»? По кожному конфіскованому

транспортного засобу Кабінет Міністрів України (або уповноважений ним орган) має приймати окреме рішення? Чи можливо доцільно надати Кабінету Міністрів України право встановлювати процедуру використання конфіскованого транспорту? Чому до переліку можливих отримувачів такого транспорту увійшло Міністерство внутрішніх справ України? Питань, нажаль, більше ніж відповідей. Позитивним моментом даного Проекту є спроба його автора поширити конфіскацію не лише на автомобільний та мототранспорт, а й на річкові, морські, малі, спортивні судна.

4. Проект Закону № 7382-1 «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за керування транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння в умовах правового режиму воєнного стану» за своїм змістом є майже тотожним до попереднього. Відмінностями між ними є: 1) обмеження сфери застосування конфіскації в умовах воєнного стану лише щодо правопорушень, пов'язаних із керуванням у стані сп'яніння транспортними засобами (ч. 1–4 ст. 130); 2) конкретизація того, що така конфіскація може бути застосована до транспортного засобу, який є у приватній власності порушника. Таке уточнення має не допустити порушення конституційних приписів щодо непорушності права приватної власності інших осіб, які такими засобами тільки керують; 3) спрощення, але не сприяння кращому розумінню, вирішення долі конфіскованого транспорту – для подальшої передачі його на потреби підрозділів Збройних сил України, Міністерства внутрішніх справ України або Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Нажаль, незважаючи на такі нормативні корегування, запитання, що виникли щодо першого законопроекту, залишились без відповідей.

5. Порівняно із попередніми Проект Закону № 7382-2 «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Закону України «Про виконавче провадження» щодо посилення адміністративної відповідальності за керування транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння в умовах правового режиму воєнного стану» демонструє більш комплексний підхід до вирішення розглядуваного питання. У ньому, по-перше, цілком слушно запропоновано вирішення проблеми призначення декількох адміністративних стягнень за одне правопорушення, зокрема, ч. 2 ст. 23 КУпАП пропонується викласти у редакції ідентичній до тієї, що закріплена у Кримінальному кодексі України з врахуванням того, що КУпАП встановлює не покарання, а стягнення: «За одне адміністративне правопорушення може бути накладено лише одне основне стягнення, передбачене в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу. До основного стягнення може бути приєднане одне чи декілька додаткових стягнень у випадках та в порядку, передбачених цим Кодексом». По-друге, конкретизується зміст адміністративного стягнення «конфіскація транспортного засобу», яке «встановлюється і застосовується за вчинення

адміністративних правопорушень, передбачених статтями 130 та 206-1 цього Кодексу та полягає в примусовій безоплатній передачі транспортного засобу у власність держави». Конкретизується порядок виконання цього стягнення з відповідними змінами до Закону України «Про виконавче провадження». По-третє, розширюється коло суб'єктів, на чий потреби передаються конфісковані транспортні засоби у період дії воєнного стану: Збройні Сили України, Міністерство внутрішніх справ України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, інші утворені відповідно до законів України військові формування. Порядок такої передачі запропоновано встановити Кабінету Міністрів України. По-четверте, обмеження сфери застосування конфіскації в умовах воєнного стану як окрема частина статті лише щодо правопорушень, пов'язаних із керуванням у стані сп'яніння транспортними засобами (ч. 1–4 ст. 130 КУпАП). При цьому санкцію пропонується посилити позбавленням права керування транспортними засобами одразу на строк десять років та з конфіскацією транспортного засобу, паралельно з цим посилюється новими стягненнями (оплатним вилученням транспортного засобу) ч. 1 ст. 130. По-п'яте, вперше зроблено спробу доповнити КУпАП не тільки нормами матеріального права, але й процесуального. Так, пропонується тимчасово затримувати транспортний засіб до вирішення справи про адміністративне правопорушення, якщо особа, вчинила правопорушення, передбачене ст. 130 КУпАП (пропозиції до ст. 265-2 Кодексу).

Містить законопроект новели, що містять внутрішні колізії і щодо яких складно прослідкувати логіку його авторів. Зокрема, пропонується доповнити ст. 30 КУпАП «Позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю» нормою наступного змісту: «Позбавлення спеціального права, наданого громадянину, призначається судом та застосовується до осіб, які володіють таким правом на законній підставі». Крім цього, посилюється відповідальність за вчинення розглядуваного правопорушення вперше (ч. 1 ст. 130 КУпАП) – до діючого штрафу з позбавленням права керування транспортними засобами на строк один рік запропоновано додати можливість оплатного вилучення транспортного засобу, та за вживання особою, яка керувала транспортним засобом, після дорожньо-транспортної пригоди алкоголю, наркотичних засобів тощо, або після того, як транспортний засіб був зупинений на вимогу поліцейського, до проведення медичного огляду (ч. 4 цієї статті) – до діючого штрафу з позбавленням права керування транспортними засобами на строк один рік запропоновано додати обов'язкову конфіскацією транспортного засобу.

6. Результати

Стосовно зазначених законопроектів слід висловити наступні зауваження та пропозиції:

а) до матеріальних норм КУпАП:

1) щодо конкретизації змісту конфіскації транспортного засобу лише за вчинення адміністративних правопорушень, передбачених статтями 130 та 206-1 КУпАП. Вважаю, що конкретизація статей Кодексу, де встановлено конфіскацію транспортного засобу є зайвою з урахуванням можливих доповнень інших статей таким стягненням. Тому, з урахуванням можливості застосування цієї норми у майбутньому як універсальної у разі встановлення конфіскації транспортних засобів й за інші адміністративні правопорушення доцільно цю норму Проекту викласти у наступній редакції: «Конфіскація транспортного засобу полягає в примусовій безоплатній передачі транспортного засобу у власність держави»;

2) щодо кола суб'єктів, на чиї потреби передаються конфісковані транспортні засоби у період дії воєнного стану. В цілому підтримуючі таку ідею, слід визнати дещо дивним наявність у цьому переліку серед військових та правоохоронних органів Міністерства внутрішніх справ. – міністерство є невоєнізованим формуванням, центральним органом виконавчої влади, що формує державну політику, і безпосередню участь у військових діях не бере. Крім цього, жоден із Проектів не містить норми щодо передачі таких транспортних засобів Міністерству оборони і цілком справедливо, оскільки його повноваження так само політичні та подібні іншим міністерствам. Така позиція щодо МВС мабуть пов'язана з історичною традицією, коли до його складу входили міліція та внутрішні війська. Проте ця ситуація сім років тому кардинально змінилась. Тому зазначений перелік слід відкоригувати, віддавши місце міністерства Національній гвардії України, яка бере участь відповідно до закону у взаємодії зі Збройними Силами України у відсічі збройній агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони: «У період дії воєнного стану конфісковані транспортні засоби передаються на потреби Збройних Сил України, Національної гвардії України Національної поліції України, Державної прикордонної служби України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій або інших утворених відповідно до законів України військових формувань у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України»;

3) щодо уточнення «позбавленням права керування транспортними засобами призначається судом та застосовується до осіб, які володіють таким правом на законній підставі». Пропозиція доповнити ст. 30 частиною першою такого змісту суперечитиме положенням ч. 3 цієї ж статті і унеможливить її застосування. У ній зазначено, що якщо особою, вже позбавленою права керування транспортним засобом, до закінчення строку дії такого стягнення вчинено нове правопорушення, за яке застосовано стягнення у виді позбавлення права керування транспортним засобом, то нове стягнення приєднується до невідбутої частини за покарання за перше. Водночас, цілком зрозуміло, що

якщо особу вже було позбавлено права керування, то вона є такою, яка вже їм не володіє на законній підставі. А значить ідентичне стягнення за вчинення правопорушення призначене вдруге до відбуття призначеного стягнення за перше буде неможливим, оскільки особа вже позбавлена такого права. Тому цю пропозицію Проекту доцільно виключити;

4) щодо встановлення санкції за керування транспортними засобами у стані сп'яніння в умовах воєнного стану – позбавлення права керування ними на десять років та їх конфіскацією. По-перше, така пропозиція суперечить положенням ч. 2 ст. 130 КУпАП, де зазначено, що позбавлення наданого даному громадянину права керування транспортними засобами застосовується на строк до десяти років лише за систематичне порушення порядку користування цим правом. Тобто накладення такого стягнення вимагає преюдиції, проте змін та пропозицій щодо цієї частини ст. 30 Проект не містить. По-друге, накладення за керування транспортними засобами у стані сп'яніння в умовах воєнного стану таких стягнень як штраф у розмірі трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права керування транспортними засобами на строк десять років та з конфіскацією транспортного засобу наближає його до кримінального покарання. Водночас, адміністративні стягнення мають бути узгоджені з останніми і не можуть їх перевищувати. Такі ж міркування можна висловити й щодо пропозиції посилення відповідальності за вчинення розглядуваного правопорушення вперше (ч. 1, 4 ст. 130 КУпАП) – до штрафу з позбавленням права керування транспортними засобами запропоновано додати можливість оплатного вилученням транспортного засобу (ч. 1) та конфіскацію (ч. 4), а також доповнити, що пропозиція у пояснювальній записці до Проекту жодним чином не обґрунтована, не пов'язана із воєнним станом, містить корупційний ризик застосування оплатного вилучення судом без законодавчо визначених підстав;

б) до процесуальних норм КУпАП:

1) щодо пропозиції тимчасово затримувати транспортний засіб до вирішення справи про адміністративне правопорушення, якщо особа, вчинила правопорушення, передбачене ст. 130 КУпАП (пропозиції до ст. 265-2 Кодексу). Слід зауважити, що сформульовані у проектах норми щодо конфіскації транспортних засобів в умовах воєнного стану майже не пропонують норм процесуального забезпечення її реалізації. З цього приводу слід висловити наступні зауваження та пропозиції. Проектом передбачено тимчасове затримання транспортного засобу до розгляду справи за вчинення правопорушення, передбаченого ст. 130 КУпАП. Проте підстави такого затримання не виділяються в окрему категорію і залишаються загальними для всіх інших проступків – дозволяється виключно у випадку, якщо розміщення затриманого транспортного засобу суттєво перешкоджає дорожньому руху або створює загрозу безпеці руху, або його розміщено на місцях, призначених для транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю). Тобто

зупинка транспортного засобу без порушення цього правила унеможливилося його затримання. Одразу слід зауважити, що конфісковано може бути лише транспортний засіб, який належить порушнику на праві власності, в інших випадках конфіскація неможлива. Якщо така норма буде введена в дію, то, наприклад, водія зупиняють, складають документи, лише за наявності зазначених вище підстав, визначених ч. 1 ст. 265-2, тимчасово затримують транспортний засіб. Порушник розуміє, що його транспортний засіб може бути конфіскований і він його продає (відчужує в інший спосіб) своїй дружині, другу або брату тощо. І конфіскація вже неможлива, оскільки заборони на відчуження немає, водій вже не власник транспортного засобу. Навіть врахувавши пропозицію до ст. 265-2 КУпАП, що транспортний засіб може бути затриманий на строк розгляду справи (а відповідно до ст. 38 КУпАП адміністративне стягнення за вчинення правопорушень, передбачених статтею 130 цього Кодексу, може бути накладено протягом одного року з дня його вчинення), то до рішення суду (а воно може бути і на користь водія) затримувати транспортний засіб буде порушенням права на власність.

7. Висновки

В доповнення до викладених зауважень та пропозицій, вважаю, що подібні законопроекти мають містити зміни та доповнення законодавства, пов'язані із: а) тимчасовим затриманням із заборonoю відчуження такого транспортного засобу до розгляду справи суддею; б) скороченням (до 1 місяця) строком накладення такого стягнення.

З урахуванням викладеного, вважаю, розглядувані проекти потребують суттєвого доопрацювання, застосування комплексного матеріально-процесуального підходу з метою забезпечення реалізації завдань і досягнення їх цілей.

Список використаних джерел:

1. Статистика ДТП в Україні. Патрульна поліція. URL: <http://patrol.police.gov.ua/statystyka/>
2. Проект Закону про внесення зміни до Кодексу про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за керування транспортним засобом в стані сп'яніння в умовах воєнного часу № 7382 від 17.05.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39627> (дата звернення: 20.06.2022).
3. Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за керування транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння в умовах правового режиму воєнного стану № 7382-1 від 23.05.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39661> (дата звернення: 20.06.2022).
4. Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Закону України «Про виконавче провадження» щодо посилення адміністративної відповідальності за керування транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння в умовах правового режиму воєнного стану № 7382-2 від 01.06.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39732> (дата звернення: 20.06.2022).

References:

1. Statystyka DTP v Ukrayini. Patrul'na politsiya (2020). [Traffic accident statistics in Ukraine. Patrol police]. URL: <http://patrol.police.gov.ua/statystyka/> [in Ukrainian]
2. Proekt Zakonu pro vnesennia zminy do Kodeksu pro administratyvni pravoporushennia shchodo posylennia vidpovidalnosti za keruvannia transportnym zasobom v stani spianinnia v umovakh voiennoho chasu. (2022). May 17, 2022 / [Draft Law on Amendments to the Code of Administrative Offenses on Strengthening Responsibility for Driving a Vehicle While Intoxicated in Wartime Conditions No. 7382 dated 05/17/2022.]. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39627> (date Views: 20.06.2022). [in Ukrainian]
3. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Kodeksu Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia shchodo posylennia vidpovidalnosti za keruvannia transportnymi zasobamy u stani alkoholnoho, narkotychnoho chy inshoho spianinnia v umovakh pravovoho rezhymu voiennoho stanu (2022). May 23, 2022. [Draft of the Law on Amendments to the Code of Ukraine on Administrative Offenses regarding the strengthening of responsibility for driving vehicles while under the influence of alcohol, drugs or other intoxication in the conditions of the legal regime of martial law No. 7382-1 dated 05/23/2022.]. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39661> (date Views: 20.06.2022). [in Ukrainian]
4. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Kodeksu Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia ta Zakonu Ukrainy "Pro vykonavche provadzhennia" shchodo posylennia administratyvnoi vidpovidalnosti za keruvannia transportnymi zasobamy u stani alkoholnoho, narkotychnoho chy inshoho spianinnia v umovakh pravovoho rezhymu voiennoho stanu (2022). June 01, 2022. [Draft Law on Amendments to the Code of Ukraine on Administrative Offenses and the Law of Ukraine "On Enforcement Proceedings" on strengthening administrative responsibility for driving vehicles while under the influence of alcohol, drugs or other intoxication under the legal regime of martial law No. 7382-2 from 01.06.2022.]. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39732> (date Views: 20.06.2022). [in Ukrainian]

DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF LEGAL REGULATION OF ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY FOR DRIVING OF VEHICLES IN THE STATE OF INTOXICATION

Igor Pastukh,

Doctor of Law, Associate Professor,

Head of the Department of Public Management and Administration

of National Academy of Internal Affairs

orcid.org/0000-0002-5889-7055

igordp76@gmail.com

***The purpose** of the article is to consider the current state and identify areas for improving the legal regulation of administrative liability for driving while intoxicated under martial law. Based on the provisions of current legislation, achievements of the science of administrative law, it considers the provisions of three draft laws of Ukraine, which amend the Code of Ukraine on Administrative Offenses to strengthen liability for driving under the influence of alcohol, drugs or other intoxicants martial law. A number of research methods are used, due to its purpose and objectives. Statistical – to determine the dynamics of the number of administrative offenses committed with the participation of drivers who were behind the wheel in a state of intoxication. System-structural and functional – to determine the place and role of individual public administration in ensuring the country's defense capabilities, the comparative law method was used in the study of draft regulations and CAO, which determine the grounds and procedure for confiscation of vehicles, etc.*

***Results.** The norms of the draft laws are considered from the point of view of their material and procedural direction. According to the first direction, remarks and proposals were formulated: on the general provisions of confiscation of a vehicle, which consists in its forced gratuitous transfer to state ownership; concerning the range of subjects for whose needs confiscated vehicles are transferred during martial law, excluding the Ministry of Internal Affairs from this list and expanding it at the expense of the National Guard of Ukraine, other military formations formed in accordance with the laws of Ukraine; on the inexpediency of supplementing the Code of Administrative Offenses with a rule that deprivation of the right to drive vehicles is appointed by the court and applies to persons who have such a right legally, as they make it impossible to apply the provisions of Part 2, 3, 6, 7 of Art. 130 of the Code; on the inexpediency of imposing such a penalty as deprivation of the right to drive vehicles for ten years and their confiscation, as they are contrary to applicable law; concerning introduction of temporary detention of vehicles before the decision of the case on the administrative offense provided by Art. 130 of the Code of Administrative Offenses (proposals to Article 265-2 of the Code).*

***Conclusions.** The main proposals of the author to the existing draft legislation are reduced to amendments to existing legislation in the following areas: a) temporary detention with a ban on the alienation of such a vehicle before the case judge; b) a reduced period for imposing such a penalty. It is emphasized that the existing projects need significant refinement, the application of a comprehensive substantive approach in order to ensure the implementation of tasks and achieve their goals.*

Key words: administrative liability, driving while intoxicated, martial law, confiscation of a vehicle, deprivation of the right to drive a vehicle.

ВАКЦИНАЦИЯ ПРОТИВ COVID-19 В КАЗАХСТАНЕ: ПРАВО ИЛИ ОБЯЗАННОСТЬ?

В настоящей статье затронуты вопросы проведения кампании по вакцинации населения против COVID-19 на территории Республики Казахстан, а также соотношения прав и обязанностей, возникающих в данной связи.

Цель. Статья нацелена на анализ положений национального законодательства Республики Казахстан, а также норм международного права в сфере прав человека, затрагивающих вопросы вакцинации. Автором анализируется проблема проведения вакцинации с точки зрения ее юридической обязательности и возможных юридических последствий, в случае отказа от получения вакцины. Анализ осуществляется через призму ряда прав и свобод, и применимых критериев их ограничения.

Методы. В ходе исследования использован ряд методов. Так, формально-юридический метод применен в рамках анализа релевантных норм права (право на жизнь, право на частную жизнь, право на здоровье). Также в ходе исследования используются метод дедукции, статистический метод (в рамках использования сводки данных по заболеваемости и распространению COVID-19, а также темпов вакцинации), метод изучения и обобщения сведений.

Результаты. В ходе исследования было обнаружено, что проведение всеобщей кампании по иммунизации населения Казахстана от COVID-19 стало своевременным шагом в рамках борьбы с коронавирусной инфекцией. Отсутствие доказательств о возможном негативном влиянии вакцин на здоровье человека, а также наличие необходимости предпринимать меры по обеспечению защиты жизни и здоровья человека и, как следствие, возможность им пользоваться своими правами и свободами, способствовали тому, что государство начало проводить вакцинацию среди широких слоев населения. Кроме того, как показано в исследовании, населению Казахстана были представлены вакцины от разных производителей, что позволило обеспечить ее свободный выбор.

Выводы. На основе анализа правовой информации делается вывод о том, что вопрос получения вакцины должен разрешаться непосредственно лицом, который может ее получить. Принуждение в данном свете не представляется соответствующим нормам права в области прав человека. При этом проведение обязательной вакцинации в Казахстане носило законный характер, поскольку основывалось на релевантных нормах законодательства. Вместе с тем лицо, отказывающееся получить вакцину по тем или иным обстоятельствам должно быть готово к возможному ограничению его отдельных прав и свобод в целях сохранения жизни и здоровья других лиц, а также снижения уровня распространения заболевания.

Ключевые слова: права человека, право на здоровье, коронавирусная инфекция, исполнительная власть, вакцинация, право на частную жизнь.

Хон Сеул,

магистрант II курса
специальности

«Юриспруденция»

Высшей школы права

АО «Университет КазГЮУ

имени М. С. Нарикбаева»

orcid.org/0000-0002-1854-2305

khon.seul@gmail.com

1. Введение

Прошло уже два года с момента появления первых сообщений о распространении заболевания неизвестной этимологии, в последующем названного новой коронавирусной инфекцией COVID-19 (далее – коронавирусная инфекция или COVID-19), а конец этой пандемии еще не близок.

В течение этих лет правительства предпринимали различные ограничительные меры. Очередным камнем преткновения в этой нелегкой борьбе стало введение мировой кампании по вакцинации против COVID-19.

Вакцинация вызвала бурную реакцию среди населения, которых начали именовать «антиваксеры». Петиции, митинги и даже применение грубой силы стали «нормальными» явлениями в рамках введения вакцинации против COVID-19.

Ввиду этого крайне важно определить, может ли быть вакцинация против COVID-19 обязательной в Казахстане, и не будет ли такая обязательность противоречить положениям в сфере прав человека.

2. Что нам говорит право?

Сложность рассматриваемой темы состоит в том, что проведение вакцинации затрагивает интересы как конкретного лица, поскольку каждый заинтересован иметь хорошее здоровье и достигать его самостоятельно без постороннего принудительного вмешательства, так и интересы всего общества, поскольку оно рассчитывает, что каждый ее член будет принимать разумные меры для обеспечения как личной, так и общественной безопасности.

Соответственно, только комплексный анализ норм действующего права позволит дать сбалансированный ответ на поставленный в самом начале данной статьи вопрос.

Конституция РК.

Как и во многих странах мира, основополагающим документом, определяющим права и обязанности человека, роль и поведение государства по защите его населения, является Конституция. Главный закон указывает, что граждане Республики Казахстан имеют право на жизнь, охрану здоровья, неприкосновенность частной жизни (Конституция РК, 1995). Согласно

пункту 1 статьи 39 Конституции Республики Казахстан ограничение отдельных прав (например, права на охрану здоровья, неприкосновенность частной жизни и др.) допускается только законами и лишь в той мере, в какой это необходимо в целях защиты конституционного строя, охраны общественного порядка, прав и свобод человека, здоровья и нравственности населения (Конституция РК, 1995).

В дополнение, стоит отметить, что Конституционный Совет Республики Казахстан неоднократно подчеркивал, что возведение конкретной разновидности прав или свобод до уровня конституционного и объявление в Конституции о ее гарантированности означает, что государство возлагает на себя обязанность через создаваемые им системы и структуры обеспечить реализацию этих прав и свобод (Постановление КС РК, 1999).

Соответственно, Казахстан обязан предпринимать исчерпывающие меры в рамках имеющихся ресурсов, чтобы обеспечить реализацию права каждого на жизнь, охрану здоровья, и достойное существование, а также ограничивать возможность реализации отдельных прав при соблюдении ряда условий, предусмотренных Конституцией.

Не менее важным является и тот факт, что осуществление прав и свобод человека и гражданина не должно нарушать прав и свобод других лиц, посягать на конституционный строй и общественную нравственность (Конституция РК, 1995).

Таким образом, Конституцией закрепляется, что каждый гражданин Казахстана свободен в реализации своих прав до тех пор, пока это не входит в противоречие с правами и свободами другого лица. Такая неразрывная связь возлагает на государство и лиц, проживающих на его территории, взаимную ответственность (при чем как между гражданами, так и между гражданами и государством) по обеспечению общественной безопасности и здоровья нации в контексте рассматриваемой темы.

Международное право прав человека.

Не остается в стороне и международное право. Например, Всеобщая декларация прав человека подчеркивает, что каждый человек имеет право на жизнь, свободу и личную неприкосновенность, а также такой жизненный уровень, включая пищу, одежду, жилище, медицинский уход и необходимое социальное обслуживание, который необходим для поддержания здоровья и благосостояния его самого и его семьи (Всеобщая декларация прав человека, 1948).

Согласно статье 12 Международного пакта об экономических, социальных и культурных правах (далее – МПЭСКП) государства признают право каждого человека на наивысший достижимый уровень физического и психического здоровья с принятием таких мер, помимо прочего, как предупреждение и лечение эпидемических, эндемических, профессиональных и иных болезней и борьбы с ними, а также создание условий, которые обеспечивали бы всем

медицинскую помощь и медицинский уход в случае болезни (Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах, 1966).

Исходя из смысла данной нормы, право на здоровье является неотъемлемой частью существования человека, которое предопределяет обязанность государства по его защите и созданию условий для надлежащей его реализации. Данное право включает в себя и возможность быть свободным от вмешательства, на которое лицо не давало согласия (Замечание Комитета по экономическим, социальным и культурным правам общего порядка № 14, 2000).

Вместе с тем следует отметить, что реализация данного права не может быть безграничной и не поддаваться ограничениям, однако, последние могут иметь место, если предусмотрены законом, совместимы с природой данного права и введены исключительно с целью способствовать общему благосостоянию в демократическом обществе (Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах, 1966).

В свою очередь, Международным пактом о гражданских и политических правах закрепляется неотъемлемое право каждого на жизнь и недопустимость произвольного или незаконного вмешательства в личную жизнь (Международный пакт о гражданских и политических правах, 1966).

Соответственно, и международными документами в области прав человека созданы правовые гарантии для того, чтобы каждый гражданин мог реализовать свои права и свободы, закрепленные в них.

Право на жизнь.

Право на жизнь является неотъемлемым и не подлежащим каким-либо ограничениям правом каждого человека.

Как подчеркнул Комитет ООН по правам человека, право на жизнь само по себе является самым ценным правом, присущим человеку, но оно также представляет собой одно из основных прав, эффективная защита которого является необходимым условием для осуществления всех других прав человека и содержание которого может наполняться с помощью других прав человека (Замечание Комитета ООН по правам человека общего порядка № 36, 2019).

Вместе с тем в рамках соотношения права на жизнь и необходимости вакцинироваться против COVID-19, следует учитывать, насколько эффективна сама вакцина для сохранения человеческой жизни, чтобы делать ее получение обязательным для населения.

Согласно информации Всемирной организации здравоохранения, COVID-19 – это заболевание, передающееся воздушно-капельным путем, и, как следствие, является крайне контагиозным (заразительным) заболеванием (ВОЗ, 2021). По состоянию на 20 января 2022 года в Казахстане скончались 13 122 человека (или 1,16 % от всех заболевших) от коронавирусной инфекции (Казинформ, 2022), а в мире – около 5 586 142 человек (или 1,61 % от всех заболевших) (Coronavirus Resource Center, 2022), что, в принципе,

соответствует такому же процентному соотношению умерших от сезонного гриппа (Тютин, 2020). Такая статистика все же является неутешительной.

Соответственно, жизнь в борьбе с коронавирусной инфекцией ставится во главу угла, и, чтобы сохранить жизнь каждого, требуется принятие всех допустимых и разумных мер, включая, возможно, и проведение вакцинации.

Следует отметить, что вакцинация не предотвращает на 100 % риск заражения коронавирусной инфекцией. Она уменьшает вероятность заражения (согласно последним данным, на около 50 % (Walker, 2021), при чем наиболее эффективными, как установлено в рамках отдельных исследований, являются вакцины Pfizer и Moderna (Nolen, 2021)), включая и штаммом «дельта».

Однако, в вопросе предотвращения риска летального исхода у вакцин результаты другие.

Так, исследование, проведенное совместно с Университетом Стратклайда (Глазго), показало, что вакцины Pfizer и Moderna предотвращают риск смерти на 90 % (University of Strathclyde, 2021). Эффективность же вакцины Sputnik V, доступной в Казахстане, в предотвращении смерти, вызванной коронавирусной инфекцией, согласно двум исследованиям, составляет также примерно 90 % (Vokó, 2021; Nogrady, 2021).

Более того, согласно статистической информации, публикуемой Университетом Джонса Хопкинса, количество смертей с момента введения вакцинации против коронавирусной инфекции в начале 2021 года снижалось с примерно 100 000 смертей в неделю к 31 января 2021 года до менее 50 000 смертей к 16 января 2022 года (Coronavirus Resource Center, 2022).

Соответственно, эффективность вакцин, включая Pfizer, Moderna и Sputnik V, в сохранении жизни людей доказана, как научно, так и фактическим положением дел (Katella, 2022).

Таким образом, учитывая, что право на жизнь является неотъемлемым правом каждого человека, его высшей ценностью, предоставление государством доступа к вакцинам является разумным и своевременным шагом. Эффективность вакцин в предотвращении летального исхода доказана соответствующими научными исследованиями, доказательств неэффективности или опасности вакцин еще никем не представлено. В связи с чем, Казахстан в полной мере реализует свою обязанность по защите права на жизнь каждого, предоставляя доступ к вакцинам, которые обладают клинически доказанной эффективностью в предотвращении смерти пациентов, зараженных COVID-19.

Право на здоровье.

Право на здоровье предполагает обязанность государства принять все необходимые меры и создать условия для его реализации, соответственно, абсолютно нормально, что Казахстан ввел программу масштабной вакцинации населения.

По настоящий момент в Казахстане для вакцинации применялись шесть видов вакцин: «Гам-КОВИД-Вак» (Спутник V), «QazVac», «Hayat-Vax»,

«КоронаВак», «Синофарм» и «Comirnaty» (Pfizer) (Казинформ, 2021). Данные вакцины прошли соответствующие испытания, первоначальные и актуальные исследования показали их эффективность, и они, исходя из доступной информации, безопасны и качественны (Logunov, 2021; Zakarya, 2021; ВОЗ, 2021; CDC, 2022).

В целях большего охвата населения и минимизации заражения как коронавирусной инфекцией, так и иными заболеваниями, были созданы пункты вакцинации в больницах, торговых центрах, школах, частных медицинских учреждениях.

Каждому, включая и таких лиц как иностранные студенты, трудовые мигранты, которые находятся внутри Казахстана более 3 месяцев, была предоставлена возможность бесплатно получить вакцину (Горбунова, 2021).

Помимо этого, с начала пандемии в стране работает информационный портал *Coronavirus2020.kz*, на котором предоставляется актуальная информация о коронавирусной инфекции, а также ответы на часто задаваемые вопросы.

Таким образом, Казахстаном предпринимаются разумные и необходимые меры по реализации права каждого на охрану здоровья путем обеспечения доступности к программе вакцинации населения страны.

Право на частную жизнь.

Право на частную жизнь, не имея точного определения и объема, в целом, означает возможность самостоятельно определять свое поведение без постороннего произвольного вмешательства, развиваться и делать выбор.

Обязательное проведение вакцинации является прямым вмешательством в частную жизнь, поскольку затрагивает физическое состояние и целостность организма человека.

Согласно статье 39 Конституции Республики Казахстан данное право может быть ограничено только законами и лишь в той мере, в какой это необходимо в целях защиты конституционного строя, охраны общественного порядка, прав и свобод человека, здоровья и нравственности населения (Конституция РК, 1995).

Согласно подпункту 7) части 1 статьи 38 Кодекса Республики Казахстан «О здоровье народа и системе здравоохранения» должностные лица, осуществляющие государственный контроль и надзор в сфере санитарно-эпидемиологического благополучия населения, имеют право требовать проведение обязательной вакцинации населения в очагах инфекционных и паразитарных заболеваний (Кодекс РК «О здоровье народа и системе здравоохранения», 2020).

Согласно Перечню заболеваний, против которых проводятся обязательные профилактические прививки в рамках гарантированного объема медицинской помощи, утвержденному Постановлением Правительства Республики Казахстан от 24 сентября 2020 года № 612, коронавирусная инфекция является заболеванием, при котором проведение вакцинации обязательно по

эпидемиологическим показаниям (Постановление Правительства Республики Казахстан № 612, 2020).

Кроме того, согласно статье 104 Кодекса Республики Казахстан «О здоровье народа и системе здравоохранения» в случае угрозы ввоза на территорию Республики Казахстан и (или) распространения на всей территории Республики Казахстан инфекционных и паразитарных заболеваний Главный государственный санитарный врач Республики Казахстан может вводить ограничительные мероприятия, в том числе карантин, под которыми понимается также и применение мер личной и коллективной профилактики инфекционных заболеваний (Кодекс РК «О здоровье народа и системе здравоохранения», 2020).

Согласно подпункту 28) части 1 статьи 1 Кодекса Республики Казахстан «О здоровье народа и системе здравоохранения» вакцины – это лекарственные препараты для специфической профилактики инфекционных заболеваний, оказывающие профилактический эффект через иммунную систему (Кодекс РК «О здоровье народа и системе здравоохранения», 2020).

Согласно же части 1 статьи 102 Кодекса Республики Казахстан «О здоровье народа и системе здравоохранения» проведение профилактических прививок может осуществляться в целях предупреждения возникновения и распространения инфекционных и паразитарных заболеваний, отравлений населения (Кодекс РК «О здоровье народа и системе здравоохранения», 2020).

Ранее, проведение вакцинации среди населения осуществлялось в соответствии с пунктом 6-2 Постановления Главного государственного санитарного врача от 25 декабря 2020 года № 67 (утратил силу), согласно которому в срок до 10 августа 2021 года необходимо было организовать проведение профилактических прививок первым компонентом, а в срок до 1 сентября 2021 года – вторым компонентом вакцины от COVID-19 работников (за исключением лиц, имеющих постоянные медицинские противопоказания и переболевших COVID-19 в течение последних 3-х месяцев) (Постановление ГГСВ № 67, 2020).

Не стоит забывать о том, что вакцинация проводится исключительно после дачи лицом информированного согласия на ее проведение, что также предусматривается частью 3 статьи 134 Кодекса Республики Казахстан «О здоровье народа и системе здравоохранения» (Кодекс РК «О здоровье народа и системе здравоохранения», 2020). Принуждение к даче такого согласия не допускается.

Таким образом, ограничение права на частную жизнь в виде проведения профилактических прививок среди населения осуществлено в соответствии с Конституцией Республики Казахстан, поскольку введено на основании закона и в целях защиты здоровья всего населения страны. При этом каждая процедура введения вакцины сопровождается получением от лица информированного согласия, без которого вмешательство в целостность организма лица не допускается.

Допустимость ограничения прав невакцинированных лиц (на примере права на свободное передвижение).

В течение долгого времени не утихают споры вокруг допустимости ограничения права на свободное передвижение граждан по территории Казахстана, а именно на вход в те или иные общественные здания.

Так на территории Казахстана в целях контроля доступа в общественные здания, помещения с апреля 2021 года реализуется проект “Ashyq” (перевод с казахского языка – «открыто», «открытый»). Смысл данного проекта заключается в том, что объект, который доступен для посещения населением, устанавливает на входе специальный QR-код, сканирование которого, в свою очередь, выводит на экран электронного устройства статус лица с использованием цветовой окраски: «красный» – зараженный, «желтый» – контактное лицо с зараженным, «синий» – нейтральный статус, «зеленый» – лицо, прошедшее вакцинацию, переболевшее COVID-19, либо имеющее отрицательный тест ПЦР. При этом, ранее только лица с «синим» и «зеленым» статусами могли посещать общественные места.

Согласно же Постановлению главного государственного санитарного врача Республики Казахстан № 1 от 13 января 2022 года, социально-экономические объекты (театры, ночные клубы, объекты общественного питания, торговые сети, торгово-развлекательные центры и т. д.), участвующие в проекте Ashyq, получили возможность работать ежедневно и без ограничения по времени при наличии у сотрудников и посетителей «зеленого» статуса (Постановление ГГСВ, 2022).

Соответственно, допуск лиц, имеющих, например, «синий» статус, то есть не получивших в течение предыдущих семи дней отрицательный тест ПЦР на наличие COVID-19, либо не получивших полный курс вакцинации, в эти объекты был ограничен.

Однако, как международным правом, так и Конституцией Республики Казахстан предусматривается, что ограничение права свободного передвижения допускается, если это необходимо для охраны государственной безопасности, общественного порядка, здоровья или нравственности населения или прав и свобод других лиц. Для того, чтобы являться допустимыми, ограничения должны предусматриваться законодательством, должны являться необходимыми в демократическом обществе для защиты указанных целей и должны соответствовать всем другим правам (Замечание общего порядка № 27, 1999).

Согласно подпункту 1) части 7 Кодекса Республики Казахстан «О здоровье народа и системе здравоохранения» ограничительные мероприятия могут включать в себя ограничение передвижения по территории страны» (Кодекс РК «О здоровье народа и системе здравоохранения», 2020).

Предусмотренное ограничение на вход в общественные здания лицам, за исключением имеющих «зеленый» статус, введено в целях обеспечения защиты здоровья других лиц, включая тех, кто вакцинирован.

При этом введенное ограничение на свободный доступ лиц к отдельным общественным объектам, не препятствует их допуску к объектам, предоставляющим товары и услуги первой необходимости (аптеки, продовольственные магазины, отдельно стоящие непродовольственные магазины и др.).

Соответственно, безальтернативное ограничение права на свободное передвижение отсутствует. Населению, которое не желает вакцинироваться против COVID-19 по личным или иным убеждениям, предоставлены варианты для получения необходимых товаров и услуг.

Таким образом, Казахстан, вводя ограничение права на свободное передвижение в вышеуказанном случае, обеспечил соблюдение как международного права, так и Конституции.

Вместе с тем учитывая стабилизацию эпидемиологической ситуации, было своевременным и логическим со стороны государства в марте 2022 года снять ограничения по передвижению на территории Казахстана, а также обязательному сканированию QR-кодов для получения статуса.

3. Выводы

Без сомнения, коронавирусная инфекция является крайне контагиозным заболеванием, вызывающим в некоторых случаях и летальный исход. Ввиду этого государство обязано предпринимать исчерпывающий перечень мер, чтобы обеспечить защиту здоровья и благополучие всего населения.

Вакцинация издавна является одной из эффективных средств профилактики заболеваний и предупреждения развития осложнений. Эффективность и безопасность каждой вакцины проверяется как в рамках соответствующих испытаний, так и в последующих исследованиях с привлечением независимых специалистов, оценивающих правильность и целостность процесса тестирования вакцин.

Все же полагается, что проведение вакцинации не должно носить принудительный характер. Получение вакцины, что представляет собой вмешательство в частную жизнь, должно осуществляться только после получения согласия лица.

Каждый имеет право определять условия своего существования и свое поведение. Однако, такие лица должны осознавать, что за невозможностью государству обеспечить вакцинацию среди широких слоев населения, и, как следствие, коллективный иммунитет, оно вынуждено предпринимать иные меры для обеспечения благополучия населения и стабильной работы системы здравоохранения.

Ограничение отдельных прав человека является вынужденной мерой, однако, такие ограничения должны вводиться в строгом соответствии с международным правом прав человека и Конституцией Республики Казахстан.

Как показало данное исследование, например, ограничение права на свободное передвижение в контексте борьбы с коронавирусной инфекцией

соответствует действующему законодательству и отказа от вакцинации, поскольку соблюдены необходимые условия введения ограничений и созданы альтернативы для получения не вакцинированным населением товаров и услуг.

Ввиду этого необходимо осознавать, что возможность реализации прав и свобод человека напрямую зависит от желания каждого пожертвовать определенными аспектами своей жизни во имя более высокого блага и безопасности других.

Список использованных источников:

1. Конституция РК [принята на республиканском референдуме 30 августа 1995 г.]. – Доступ из ИПС НПА РК «Әділет». – URL: https://adilet.zan.kz/rus/docs/K950001000_ (доступ получен: 28.12.2021 г.) (Конституция РК).
2. Постановление Конституционного Совета Республики Казахстан от 12 марта 1999 года № 3/2. – Доступ из ИПС НПА РК «Әділет». – URL: https://adilet.zan.kz/rus/docs/S990000003_ (доступ получен: 28.12.2021 г.).
3. Всеобщая декларация прав человека // ООН. – URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml (доступ получен: 30.12.2021 г.).
4. Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах. – Доступ из ИПС НПА РК «Әділет». – URL: http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z050000087_ (доступ получен: 28.12.2021 г.).
5. Замечание Комитета по экономическим, социальным и культурным правам общего порядка № 14 (2000) // Комитет ООН по правам человека. – 2000. – URL: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=4slQ6QSmlBEDzFEovLCuW1AVC1NkPsgUedPIF1vfPMJ2c7ey6PAz2qaojTzDJmC000gX5V%2FxFevrspahcSeU9T883zaKN3UwGR3%2BTLPXXkRXGwI1t8htgWj9T8vsFZ11> (доступ получен: 28.12.2021 г.).
6. Международный пакт о гражданских и политических правах. – Доступ из ИПС НПА РК «Әділет». – URL: http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z050000091_ (доступ получен: 28.12.2021 г.).
7. Замечание Комитета ООН по правам человека общего порядка № 36 (2019) // Комитет ООН по правам человека. – 2019. – URL: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPRiCAqhKb7yhsrdB0H115979OVGGB%2BWPAXhNI9e0rX3cJImWwe%2FGBLmVz%2Fgg7RW0x5uh3lr%2B%2BS%2BIR%2B1XZLkiB2gQHBVnwhsysvB3A2nxGrQCLlY4AioEcel> (доступ получен: 28.12.2021 г.).
8. «Коронавирусная болезнь (COVID-19): как она передается?» ВОЗ. – 2021. – URL: <https://www.who.int/ru/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronavirus-disease-covid-19-how-is-it-transmitted> (доступ получен: 18.01.2022 г.).
9. «Ситуация с коронавирусом: последние данные» // портал Coronavirus2020, сетевое издание Казинформ. – 2022. – URL: <https://www.coronavirus2020.kz> (доступ получен: 18.01.2022 г.).
10. Coronavirus Resource Center “COVID-19 Dashboard” // портал Johns Hopkins University & Medicine. – 2022. – URL: <https://coronavirus.jhu.edu/map.html> (доступ получен: 18.01.2022 г.).
11. Тютин В. и Юшков М. «ВОЗ сравнила уровень смертности от коронавируса и гриппа» // сетевое издание РБК. – 2020. – URL: <https://www.rbc.ru/rbcfreenews/5e5e9fc19a79474e88d1a5db> (доступ получен: 27.12.2021 г.).

12. Walker A., Holder J. “What We Know So Far About Waning Vaccine Effectiveness” // сетевое издание The New York Times. – 2021. – URL: <https://www.nytimes.com/interactive/2021/11/11/science/vaccine-waning-immunity.html> (доступ получен: 27.12.2021 г.).
13. Nolen S. “Most of the World’s Vaccines Likely Won’t Prevent Infection From Omicron” // сетевое издание The New York Times. – 2021. – URL: <https://www.nytimes.com/2021/12/19/health/omicron-vaccines-efficacy.html> (доступ получен: 27.12.2021 г.).
14. “Vaccines ‘offer strong protection against death’ from Delta variant” // University of Strathclyde. – 2021. – URL: <https://www.strath.ac.uk/whystrathclyde/news/2021/vaccines-offers-strong-protection-against-death-from-covid-19-delta-variant> (доступ получен: 27.12.2021 г.).
15. Vokó Z. и др. “Nationwide effectiveness of five SARS-CoV-2 vaccines in Hungary-the HUN-VE study” // научное издание ScienceDirect. – 2021. – URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1198743X2100639X> (доступ получен: 27.12.2021 г.).
16. Nogrady B. “Mounting evidence suggests Sputnik COVID vaccine is safe and effective” // научное издание Nature. – 2021. – URL: <https://www.nature.com/articles/d41586-021-01813-2> (доступ получен: 27.12.2021 г.).
17. Katella K. “Comparing the COVID-19 Vaccines: How Are They Different?” // научное издание Yale Medicine. – 2022. – URL: <https://www.yalemedicine.org/news/covid-19-vaccine-comparison> (доступ получен: 1.02.2022 г.).
18. «Какие вакцины от КВИ доступны казахстанцам» // портал Coronavirus2020, сетевое издание Казинформ. – 2021. – URL: https://www.coronavirus2020.kz/ru/kakie-vakciny-ot-kvi-dostupny-kazahstancam_a3847349 (доступ получен: 18.01.2022 г.).
19. Logunov D. и др. “Safety and efficacy of an rAd26 and rAd5 vector-based heterologous prime-boost COVID-19 vaccine: an interim analysis of a randomised controlled phase 3 trial in Russia” // The Lancet (VOLUME 397, ISSUE 10275, P. 671–681). – 2021. – URL: [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(21\)00234-8/fulltext#seccetitle10](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(21)00234-8/fulltext#seccetitle10) (доступ получен: 18.01.2022 г.).
20. Zakarya K. и др. “Safety and immunogenicity of a QazCovid-in® inactivated whole-virion vaccine against COVID-19 in healthy adults: A single-centre, randomised, single-blind, placebo-controlled phase 1 and an open-label phase 2 clinical trials with a 6 months follow-up in Kazakhstan” // ScienceDirect (Volume 39, September 2021). – 2021. – URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2589537021003588> (доступ получен: 18.01.2022 г.).
21. «Обзор: вакцина от COVID-19 (Vero Cell), инактивированная (Sinopharm)» // ВОЗ. – 2021. – URL: <https://www.who.int/publications/m/item/sinopharm-vero-cell---inactivated-covid-19-vaccine> (доступ получен: 18.01.2022 г.).
22. “Pfizer-BioNTech COVID-19 Vaccine (also known as COMIRNATY) Overview and Safety” // CDC. – 2022. – URL: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/vaccines/different-vaccines/Pfizer-BioNTech.html#print> (доступ получен: 18.01.2022 г.).
23. Горбунова А. «Три вакцины от коронавируса будут доступны в Казахстане» // сетевое издание Forbes.kz. – 2021. – URL: https://forbes.kz/process/medicine/tri_vaktsinyi_ot_koronavirusa_budut_dostupnyi_v_kazahstane (доступ получен: 18.01.2022 г.).
24. Кодекс РК от 7 июля 2020 г. «О здоровье народа и системе здравоохранения». – Доступ из ИПС НПА РК «Әділет». – URL: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K2000000360> (доступ получен: 18.01.2022 г.).
25. Постановление Правительства Республики Казахстан от 24 сентября 2020 года № 612 «Об утверждении перечня заболеваний, против которых проводятся обязательные профилактические прививки в рамках гарантированного объема медицинской помощи, правил, сроков их проведения и групп населения, подлежащих профилактическим

прививкам». – Доступ из ИПС НПА РК «Әділет». – URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2000000612> (доступ получен: 18.01.2022 г.).

26. Постановления Главного государственного санитарного врача от 25 декабря 2020 года № 67 «О дальнейшем усилении мер по предупреждению заболеваний коронавирусной инфекцией среди населения Республики Казахстан». – Доступ из ИС Параграф «Юрист». – URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=34095298 (доступ получен: 18.01.2022 г.).

27. Постановление главного государственного санитарного врача Республики Казахстан № 1 от 13 января 2022 года «О дальнейшем усилении мер по предупреждению заболеваний коронавирусной инфекцией в пунктах пропуска на государственной границе Республики Казахстан». – Доступ из ИС Параграф «Юрист». – URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39429214 (доступ получен: 18.01.2022 г.).

28. Замечание Комитета ООН по правам человека общего порядка № 27 (CCPR/C/21/Rev.1/Add.9) // Комитет ООН по правам человека. – 1999. – URL: <https://www.refworld.org/pdfid/45139c394.pdf> (доступ получен: 18.01.2022 г.).

References:

1. Konstituciya RK [prinjata na respublikanskom referendume 30 avgusta 1995 g.]. [Constitution of the RK] – Dostup iz IPS NPA RK “Adilet”. – URL: https://adilet.zan.kz/rus/docs/K950001000_ (dostup poluchen: 28.12.2021 g.) (Konstituciya RK).

2. Postanovlenie Konstitucionnogo soveta Respubliki Kazahstan ot 12 marta 1999 goda № 3/2. [Ruling of the Constitutional council of the RK dated March 12, 1999 #3/2] – Dostup iz IPS NPA RK “Adilet”. – URL: https://adilet.zan.kz/rus/docs/S990000003_ (dostup poluchen: 28.12.2021 g.).

3. Vseobshhaya deklaraciya prav cheloveka [Universal Declaration of Human Rights] // OON. – URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml (dostup poluchen: 30.12.2021 g.).

4. Mezhdunarodnyj pakt ob ekonomicheskikh, kul’turnyh i social’nyh pravah. [International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights] – Dostup iz IPS NPA RK “Adilet”. – URL: http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z050000087_ (dostup poluchen: 28.12.2021 g.).

5. Zamechanie Komiteta po e’konomicheskim, social’nym i kul’turnym pravam obshhego poryadka № 14 (2000) [UN Human rights Committee’s General comments #14] // Komitet OON po pravam cheloveka. – 2000. – URL: http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=4slQ6QSmlBEDzFEov_LCuW1AVC1NkPsgUedPIF1vfPMJ2c7ey6PAz2qaojTzDJmC000gX5V%2FxFevrspahcSeU9T883zaKN3UwGR3%2BTLPXXkRXGwI1t8htgWj9T8vsFZ11 (dostup poluchen: 28.12.2021 g.).

6. Mezhdunarodnyj pakt o grazhdanskih i politicheskikh pravah. [International Covenant on Civil and Political Rights] – Dostup iz IPS NPA RK “Әділет”. – URL: http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z050000091_ (dostup poluchen: 28.12.2021 g.).

7. Zamechanie Komiteta OON po pravam cheloveka obshhego poryadka № 36 (2019) [UN Human rights Committee’s General comments #36] // Komitet OON po pravam cheloveka. – 2019. – URL: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPRiCAqhKb7yhsrdB0H115979OVGGb%2BWPAXhNI9e0rX3cJImWwe%2FGBLmVz%2Fgg7RWOx5uh3lr%2B%2BS%2BIR%2B1XZLkiB2gQHbVnwhsysyVB3A2nxGrQC LIY4AioEeI> (dostup poluchen: 28.12.2021 g.).

8. “Koronavirusnaya bolezнь (COVID-19): kak ona peredaetsya?” [Coronavirus disease (COVID-19): how is it transmitted?] // VOZ. – 2021. – URL: <https://www.who.int/ru/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronavirus-disease-covid-19-how-is-it-transmitted> (dostup poluchen: 18.01.2022 g.).

9. "Situaciya s koronavirusom: poslednie dannye" [Coronavirus situation: the latest information] // portal Coronavirus2020, setevoe izdanie Kazinform. – 2022. – URL: <https://www.coronavirus2020.kz> (dostup poluchen: 18.01.2022 g.).
10. Coronavirus Resource Center "COVID-19 Dashboard" // portal Johns Hopkins University & Medicine. – 2022. – URL: <https://coronavirus.jhu.edu/map.html> (dostup poluchen: 18.01.2022 g.).
11. Tyutina, V. i Yushkov, M. "VOZ sravnila uroven' smertnosti ot koronavirusa i grippa" [WHO compared the death rate from coronavirus and flu] // setevoe izdanie RBK. – 2020. – URL: <https://www.rbc.ru/rbcfreenews/5e5e9fc19a79474e88d1a5db> (dostup poluchen: 27.12.2021 g.).
12. Walker, A., Holder, J. "What We Know So Far About Waning Vaccine Effectiveness" // setevoe izdanie The New York Times. – 2021. – URL: <https://www.nytimes.com/interactive/2021/11/11/science/vaccine-waning-immunity.html> (dostup poluchen: 27.12.2021 g.).
13. Nolen, S. "Most of the World's Vaccines Likely Won't Prevent Infection From Omicron" // setevoe izdanie The New York Times. – 2021. – URL: <https://www.nytimes.com/2021/12/19/health/omicron-vaccines-efficacy.html> (dostup poluchen: 27.12.2021 g.).
14. "Vaccines 'offer strong protection against death' from Delta variant" // University of Strathclyde. – 2021. – URL: <https://www.strath.ac.uk/whystrathclyde/news/2021/vaccinesoffersstrongprotectionagainstdeathfromcovid-19deltavariant> (dostup poluchen: 27.12.2021 g.).
15. Vokó, Z. i dr. "Nationwide effectiveness of five SARS-CoV-2 vaccines in Hungary-the HUN-VE study" // nauchnoe izdanie ScienceDirect. – 2021. – URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1198743X2100639X> (dostup poluchen: 27.12.2021 g.).
16. Nogrady, B. "Mounting evidence suggests Sputnik COVID vaccine is safe and effective" // nauchnoe izdanie Nature. – 2021. – URL: <https://www.nature.com/articles/d41586-021-01813-2> (dostup poluchen: 27.12.2021 g.).
17. Katella, K. "Comparing the COVID-19 Vaccines: How Are They Different?" // nauchnoe izdanie Yale Medicine. – 2022. – URL: <https://www.yalemedicine.org/news/covid-19-vaccine-comparison> (dostup poluchen: 1.02.2022 g.).
18. "Kakie vakciny ot KVI dostupny kazahstancam" [Which vaccines against COVID-19 are available to Kazakhstani people] // portal Coronavirus2020, setevoe izdanie Kazinform. – 2021. – URL: https://www.coronavirus2020.kz/ru/kakie-vakciny-ot-kvi-dostupny-kazahstancam_a3847349 (dostup poluchen: 18.01.2022 g.).
19. Logunov, D. i dr. "Safety and efficacy of an rAd26 and rAd5 vector-based heterologous prime-boost COVID-19 vaccine: an interim analysis of a randomised controlled phase 3 trial in Russia" // The Lancet (VOLUME 397, ISSUE 10275, P. 671–681). – 2021. – URL: [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(21\)00234-8/fulltext#seccestitle10](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(21)00234-8/fulltext#seccestitle10) (dostup poluchen: 18.01.2022 g.).
20. Zakarya, K. i dr. "Safety and immunogenicity of a QazCovid-in® inactivated whole-virion vaccine against COVID-19 in healthy adults: A single-centre, randomised, single-blind, placebo-controlled phase 1 and an open-label phase 2 clinical trials with a 6 months follow-up in Kazakhstan" // ScienceDirect (Volume 39, September 2021). – 2021. – URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2589537021003588> (dostup poluchen: 18.01.2022 g.).
21. "Obzor: vakcina ot COVID-19 (Vero Cell), inaktivirovannaya (Sinopharm)" [Review: vaccine against COVID-19 (Vero Cell), inactivated (Sinopharm)] // VOZ. – 2021. – URL: <https://www.who.int/ru/publications/m/item/sinopharm-vero-cell---inactivated-covid-19-vaccine> (dostup poluchen: 18.01.2022 g.).

22. “Pfizer-BioNTech COVID-19 Vaccine (also known as COMIRNATY) Overview and Safety” // CDC. – 2022. – URL: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/vaccines/different-vaccines/Pfizer-BioNTech.html#print> (dostup poluchen: 18.01.2022 g.).

23. Gorbunova, A. “Tri vakciny ot koronavirusa budut dostupny v Kazahstane” [Three vaccines against coronavirus will be available in Kazakhstan] // setevoe izdanie Forbes.kz. – 2021. – URL: https://forbes.kz/process/medicine/tri_vaktsiny_ot_koronavirusa_budut_dostupnyi_v_kazahstane (dostup poluchen: 18.01.2022 g.).

24. Kodeks RK ot 7 iyulya 2020 g. “O zdorov’e naroda i sisteme zdravoohraneniya”. [2020 Public health and Public healthcare system Code of the RK] – Dostup iz IPS NPA RK “Adilet”. – URL: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K2000000360> (dostup poluchen: 18.01.2022 g.).

25. Postanovlenie Pravitel’sтва Respubliki Kazahstan ot 24 sentyabrya 2020 goda № 612 “Ob utverzhdenii perechnya zabolevaniy, protiv kotorykh provodyatsya obyazatel’nye profilakticheskie privivki v ramkah garantirovannogo obema medicinskoj pomoshhi, pravil, srokov ih provedeniya i grupp naseleniya, podlezhashhih profilakticheskim privivkam”. [Resolution of the RK Government dated September 24, 2020 #612 “On approval of the list of diseases for mandatory preventive vaccinations within the guaranteed volume of medical care, the rules, terms and the population groups subject to preventive vaccinations”] – Dostup iz IPS NPA RK “Adilet”. – URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2000000612> (dostup poluchen: 18.01.2022 g.).

26. Postanovleniya Glavnogo gosudarstvennogo sanitarnogo vracha ot 25 dekabrya 2020 goda № 67 “O dal’nejshem usilenii mer po preduprezhdeniyu zabolevaniy koronavirusnoj infekciej sredi naseleniya Respubliki Kazahstan”. [Ruling of the Chief State sanitary inspector #67 dated December 25, 2020 “On further strengthening of the measures to prevent coronavirus infection among the population of the Republic of Kazakhstan”] – Dostup iz IS Paragraf “Yurist”. – URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=34095298 (dostup poluchen: 18.01.2022 g.).

27. Postanovlenie glavnogo gosudarstvennogo sanitarnogo vracha Respubliki Kazahstan № 1 ot 13 yanvary 2022 goda “O dal’nejshem usilenii mer po preduprezhdeniyu zabolevaniy koronavirusnoj infekciej v punktah propuska na gosudarstvennoj granice Respubliki Kazahstan”. [Ruling of the Chief State sanitary inspector #1 dated January 13, 2022 “On further strengthening of the measures to prevent coronavirus infection at checkpoints on the State border of the Republic of Kazakhstan”] – Dostup iz IS Paragraf “Yurist”. – URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39429214 (dostup poluchen: 18.01.2022 g.).

28. Zamechanie Komiteta OON po pravam cheloveka obshhego poryadka № 27 (CCPR/C/21/Rev.1/Add.9) [UN Human rights Committee’s General comments #27] // Komitet OON po pravam cheloveka. – 1999. – URL: <https://www.refworld.org/pdfid/45139c394.pdf> (dostup poluchen: 18.01.2022 g.).

ВАКЦИНАЦІЯ ПРОТИ COVID-19 У КАЗАХСТАНІ: ПРАВО ЧИ ОБОВ'ЯЗОК?

Хон Сеул,

магістрант II курсу спеціальності «Юриспруденція»

Вищої школи права АТ «Університет КазДЮУ імені М. С. Нарікбаєва»

orcid.org/0000-0002-1854-2305

khon.seul@gmail.com

У цій статті порушено питання проведення кампанії з вакцинації населення проти COVID-19 на території Республіки Казахстан, а також співвідношення прав та обов'язків, що виникають у зв'язку з цим.

Ціль. Стаття націлена на аналіз положень національного законодавства Республіки Казахстан, а також норм міжнародного права у сфері прав людини, які торкаються питань вакцинації. Автором аналізується проблема проведення вакцинації з погляду її юридичної обов'язковості та можливих юридичних наслідків у разі відмови від отримання вакцини. Аналіз здійснюється через призму низки права і свободи, і критеріїв їх обмеження.

Методи. У ході дослідження використано низку методів. Так, формально-юридичний метод застосовано у межах аналізу релевантних норм права (право життя, декларація про приватне життя, декларація про здоров'я). Також у ході дослідження використовуються метод дедукції, статистичний метод (у рамках використання зведення даних щодо захворюваності та поширення COVID-19, а також темпів вакцинації), метод вивчення та узагальнення відомостей.

Результати. У ході дослідження було виявлено, що проведення загальної кампанії щодо імунізації населення Казахстану від COVID-19 стало своєчасним кроком у рамках боротьби з коронавірусною інфекцією. Відсутність доказів про можливий негативний вплив вакцин на здоров'я людини, а також наявність необхідності вживати заходів щодо забезпечення захисту життя і здоров'я людини і, як наслідок, можливість користуватися своїми правами і свободами, сприяли тому, що держава почала проводити вакцинацію серед широких верств населення. Крім того, як показано у дослідженні, населенню Казахстану було представлено вакцини від різних виробників, що дозволило забезпечити її вільний вибір.

Висновки. На основі аналізу правової інформації робиться висновок про те, що питання отримання вакцини має вирішуватися безпосередньо особою, яка може її отримати. Примус у цьому світлі не є відповідним нормам права в галузі прав людини. При цьому проведення обов'язкової вакцинації в Казахстані мало законний характер, оскільки ґрунтувалося на релевантних нормах законодавства. Водночас особа, яка відмовляється отримати вакцину за тими чи іншими обставинами, повинна бути готова до можливого обмеження її окремих прав і свобод з метою збереження життя та здоров'я інших осіб, а також зниження рівня поширення захворювання.

Ключові слова: права людини, право на здоров'я, коронавірусна інфекція, виконавча влада, вакцинація, право на приватне життя.

VACCINATION AGAINST COVID-19 IN KAZAKHSTAN: RIGHT OR OBLIGATION?

Khon Seul,

Master's degree student of Law
of M. S. Narikbayev KazGUU University School of Law
orcid.org/0000-0002-1854-2305
khon.seul@gmail.com

This article touches upon the issues of conducting a vaccination campaign against COVID-19 within the Republic of Kazakhstan, as well as the relationship of rights and obligations arising in this regard.

Goal. *The article aims at analyzing the provisions of the national legislation of the Republic of Kazakhstan, as well as the norms of international human rights law related to vaccination issues. The author analyzes the problem of vaccination from the point of view of its legal obligation and possible legal consequences in case of refusal to receive the vaccine. The analysis is carried out through the prism of a number of rights and freedoms, and applicable criteria for their restriction.*

Methods. *A number of methods were used in the course of the study. The formal legal method is applied within the framework of the analysis of relevant legal norms (the right to life, the right to privacy, the right to health). The study also uses a deductive method, a statistical method (within the framework of using a summary of data on the incidence and spread of COVID-19, as well as vaccination rates), a method of studying and summarizing of the information.*

Results. *Over the course of study, it was found that conducting a general campaign to immunize the population of Kazakhstan from COVID-19 was a timely step in the fight against coronavirus infection. Absence of evidence about the possible negative impact of the vaccines on human health, as well as the need to take the necessary measures to ensure the protection of human life and health and, as a result, the ability to enjoy rights and freedoms, prompted the state to carry out vaccination among the population. In addition, as shown in the study, a number of vaccines from different manufacturers were presented to the population of Kazakhstan, which contributed to its free choice.*

Conclusions. *Based on the analysis of legal information, it was concluded that the issue of obtaining a vaccine should be resolved directly by the person who receives it. Coercion in this light does not seem to correspond to the norms of human rights law. Mandatory vaccination in Kazakhstan was legal since it was based on relevant legal norms. At the same time, a person who refuses to receive a vaccine for one reason or another should be prepared for the possible restrictions of his individual rights and freedoms in order to preserve the life and health of others as well as reduce the spread of the disease.*

Key words: human rights, right to health, coronavirus infection, executive power, vaccination, right to privacy.

ДО УВАГИ АВТОРІВ

До друку приймаються наукові статті провідних фахівців у галузі публічного права, представників юридичної практики, молодих науковців.

Технічні вимоги до оформлення статті:

Формат А 4; поля – 2 см (нижнє) x 2 см (верхнє), 3 см (ліве) x 1,5 см (праве); абзац – 1,25 см; міжрядковий інтервал – 1,5 см; шрифт – Times New Roman; кегль – 14.

Обсяг статті – від 10 до 20 сторінок.

У тексті слід використовувати символи за зразком: лапки «...», дефіс (-), тире (–), апостроф (').

Послідовність розміщення структурних елементів у науковій статті:

1. Вказується мовою статті (англійською або німецькою):

назва;

прізвище, ім'я, по батькові автора (-ів) статті (не більше двох осіб);

посада, місце роботи/навчання, науковий ступінь, вчене звання (за наявності), електронна адреса;

розширена анотація та ключові слова. В анотації повинна бути така структура: Мета, Методи, Результати та Висновки. Обсяг анотації: мінімум – 300 слів, максимум – 350 слів. До анотації обов'язково додають 5–10 ключових слів.

2. Текст статті:

Вступ (Introduction) є обов'язковою частиною роботи, в якій автор вказує новизну теми та актуальність наукових рішень. Мета дослідження повинна бути чітко вказана поряд з науково-дослідницькими завданнями. Необхідно вказати методологію дослідження, логіку уявлення дослідженого матеріалу.

Основний текст повинен бути поділеним на змістовні розділи з окремими заголовками (до 4-6 слів).

Стаття повинна містити висновки з проведеного дослідження (Conclusions), в яких представлені розгорнуті конкретні висновки за результатами дослідження і перспективи подальших досліджень у цьому напрямку.

3. Список використаних джерел. Бібліографічний опис списку оформлюється з урахуванням розробленого в 2015 році Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». За умови неправильного оформлення списку використаних джерел стаття може бути відхилена рецензентами.

4. References. Оформлюється відповідно до стандарту APA (APA Style Reference Citations). Автор (трансліт), назва статті (трансліт), назва статті (в квадратних дужках переклад англійською мовою), назва джерела (трансліт), вихідні дані (місто з позначенням англійською мовою), видавництво (трансліт). Наприклад:

Dikhtiievskiy, P. V., Lahniuk, O. M. (2015). Kadrove zabezpechennia sudiv zahalnoi yurysdyksii: administrativno-pravovyi aspekt [Staff assistance of of courts of general jurisdiction: administrative and legal aspect]. Kherson: Helevetyka. [in Ukrainian]

Bondarenko, I. (2002). Sudova systema Ukrainy ta yii reformuvannia v suchasnykh umovakh [Judicial system of Ukraine and its reforming in the modern conditions]. Pravo Ukrainy, no. 8, pp. 37–39.

Транслітерація імен та прізвищ з української мови здійснюється відповідно до вимог Постанови Кабінету Міністрів України «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею» від 27 січня 2010 р. № 55.

Транслітерація з російської мови здійснюється відповідно до ГОСТ 7.79-2000. Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Правила транслитерации кирилловского письма латинским алфавитом.

5. Вказується українською і англійською (якщо статтю подано німецькою мовою):

назва;

прізвище, ім'я, по батькові автора (-ів) статті (не більше двох осіб);

посада, місце роботи/навчання, науковий ступінь, вчене звання (за наявністю), електронна адреса;

розширена анотація та ключові слова. В анотації повинна бути така структура: Мета, Методи, Результати та Висновки. Обсяг анотації: мінімум – 300 слів, максимум – 350 слів. До анотації обов'язково додають 5–10 ключових слів.

Посилання на літературу подаються у тексті тільки в круглих дужках:

При цьому кожен громадянин України, який відповідає встановленим вимогам до кандидата на посаду прокурора, має право звернутися до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів із заявою про участь у добірї кандидатів на посаду прокурора (ЗУ «Про прокуратуру», 2015).

Усі статті, що надходять до редакції проходять закриті рецензування та перевіряються на плагіат.

Редколегія вправі рецензувати, редагувати, скорочувати та відхиляти статті. У разі недотримання зазначених вимог щодо оформлення рукописів редакція залишає за собою право не розглядати їх. Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій. Передрук статей можливий лише з дозволу редакції.

FOR AUTHORS

We accept articles of leading specialists in the sphere of public law, representatives of legal practice, young scientists.

Technical requirements for article composition:

Size A 4; fields – 2 cm (bottom) x 2 cm (top), 3 cm (left) x 1,5 cm (right); indentation – 1,25 cm; line spacing – 1,5 cm; font – Times New Roman; size – 14.

The article volume is from 10 to 20 pages.

It should be used symbols as follows: quotes “...”, hyphen (-), dash (–), apostrophe (’).

Sequence of placement of structural elements in a research article:

1. It is indicated in the language of the article (English or German):

title;

surname, name, patronymic of author (-s) of the article (no more than two persons);

job position, place of employment/study, academic degree, rank (if any), e-mail;

expanded summary and key words. The summary consists of the following obligatory structure: Purpose, Methods, Results and Conclusions. Summary volume: minimum – 300 words, maximum – 350 words. After the summary, it is necessary to add 5–10 key words or phrases.

2. Text of the article:

Introduction is an obligatory part of the research, where the author indicates topicality of the subject and actuality of scientific decisions. Goal of research should be clearly indicated along with the research tasks. It is necessary to specify the methodology of research, the logic of presentation of the investigated material.

The main text should be divided into content-rich sections with separate headings (up to 4-6 words).

The article should contain conclusions from the study, which present detailed findings from the study and the prospects for further research in this direction.

3. Bibliography. Bibliography description is carried out taking into account the National Standard of Ukraine DSTU 8302: 2015 “Information and documentation. Bibliographic reference. General principles and rules of composition”. Reviewers can reject an article in the case of improper execution of bibliography.

4. References. It is composed according to standards APA (APA Style Reference Citations). There is an author (transliteration), title of the article (in square brackets, English translation), source name (transliteration), source data (city with the English mark), publishing house (transliteration). For example:

Dikhtievskyi, P. V., Lahniuk, O. M. (2015). Kadrove zabezpechennia sudiv zahalnoi yurysdyksii: administratyvno-pravovyi aspekt [Staff assistance of of courts of general jurisdiction: administrative and legal aspect]. Kherson: Helevetyka. [in Ukrainian]

Bondarenko, I. (2002). Sudova systema Ukrainy ta yii reformuvannia v suchasnykh umovakh [Judicial system of Ukraine and its reforming in the modern conditions]. *Pravo Ukrainy*, no. 8, pp. 37–39.

Transliteration of names and surnames is carried out in accordance with the requirements of the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On Normalization of Transliteration of the Ukrainian Alphabet by Means of the Latin Alphabet” dated January 27, 2010, No. 55.

Transliteration from Russian is carried out in accordance with GOST 7.79-2000. System of standards on information, librarianship and publishing. Rules of transliteration of Cyrillic script by Latin alphabet.

5. It is indicated in Ukrainian and English (if the article is submitted in German): title;

surname, name, patronymic of author (-s) of the article (no more than two persons);

job position, place of employment/study, academic degree, rank (if any), e-mail;

extended summary and key words. Summary has to contain: subject of research, methodology, goal and conclusions of research. The minimum volume of summary is 350 words.

References to the literature are given in the text only in parentheses:

At the same time, every citizen of Ukraine, who meets the established requirements for a candidate for a post of prosecutor, has the right to appeal to the Qualification Disciplinary Commission of Public Prosecutors with application of participation in the selection of candidates on the post of prosecutor (The Law of Ukraine “On Public Prosecution Service”, 2015).

All articles, which are sent to editorial office, pass a close review and are tested for plagiarism presence.

Editorial board has the right to review, edit, reduce and reject the article. In the case of neglect of mentioned requirements regarding manuscripts composition, editorial board reserves the right to skip them. Editorial staff not always shares a position of authors. Republication of articles is possible only with the consent of editorial board.

НОТАТКИ

Наукове видання

Адміністративне **ПРАВО і ПРОЦЕС**

науково-практичний журнал

№ 2 (37)/2022

Коректура • Н. Пирог

Комп'ютерна верстка • О. Данильченко

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір,
точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних,
власних імен та інших відомостей.

Формат 70/100/1/16. Ум.-друк. арк. 8,78. Наклад 300 прим. Замов. № 0822/308.

Гарнітура Times. Папір офсет. Цифровий друк.

Підписано до друку 27.06.2022..

Видавничий дім «Гельветика»

65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1.

Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 7623 від 22.06.2022 р.

Scientific publication

Administrative **LAW and PROCESS**

scientific and practical journal

№ 2 (37)/2022

Proof reading N. Pyroh
Desktop publishing O. Danylchenko

The authors are fully responsible for the collation, accuracy of facts, quotes, economic-statistical data, proper names and other information.

Format 70/100/1/16. Printer's sheet 8.78. Circulation 300 copies. Order No 0822/308.
Typeface Times. Offset paper. Digital printing.
Authorized for printing as of 27.06.2022.

Publishing House "Helvetica"
65101, Ukraine, Odessa, 6/1 Inglizi St.
Telephone: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Certificate of a publishing entity ДК No 7623 dated 22.06.2022